THE CELTIC TWILIGHT

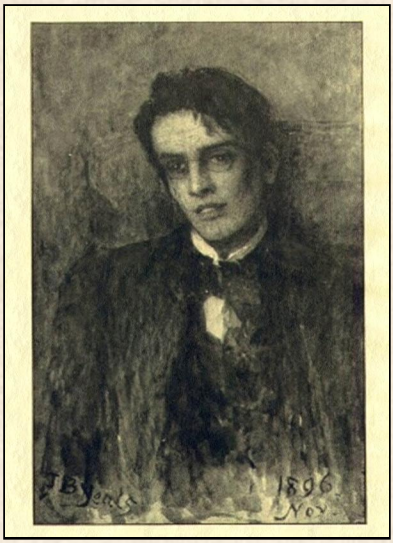
FAERIE AND FOLKLORE

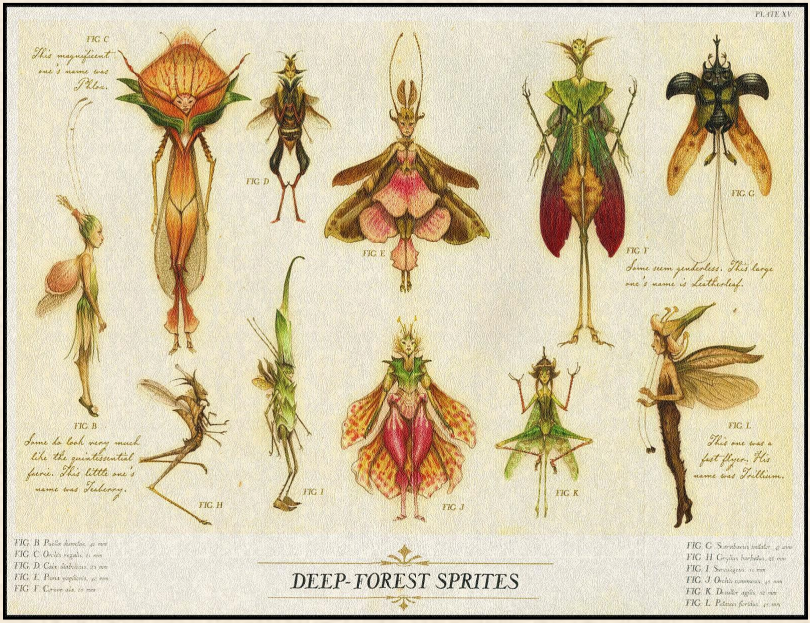
W. B. YEATS

KELT ŞAFAĞI

PERİ ve FOLKLOR

J.B. Yeats
1896
Nov

PLATE XV
FIG. C
This magnificent one's name was Pilos.
FIG. D
FIG. E
FIG. F
Some seem genderless. This large one's name is Leatherleaf.
FIG. G
FIG. B
Some do look very much like the quintessential fairie. This little one's name was Tealeaf.
FIG. H
FIG. I
FIG. J
FIG. K
FIG. L
This one was a fast flyer. His name was Tollhouse.
FIG. B Psalla domelas, 30 mm
FIG. C Orchis regalis, 11 mm
FIG. D Cass dubrinus, 25 mm
FIG. E Pona simplicis, 30 mm
FIG. F Crow ala, 12 mm
DEEP-FOREST SPRITES
FIG. G Sarcobasis tealeaf, 30 mm
FIG. H Cryptis barbalus, 45 mm
FIG. I Sarcogrosis, 15 mm
FIG. J Orchis commonus, 30 mm
FIG. K Dianthe aggilis, 18 mm
FIG. L Petunia floribus, 40 mm

KELT ŞAFAĞI

William Butler Yeats
(1865-1939)

İrlandalı şair ve oyun yazarı. 1923 Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi. Katolik ve Protestan inanışının hükmü altındaki İrlanda'da pagan döneminin kültür geleneğine sahip çıktı. J. M. Synge ve Lady Gregory gibi çağdaşlarıyla Abbey Tiyatrosu'nun kurulmasında önemli rol oynadı. Burada sahnelenen kimi oyunları yüzünden dinsizlikle suçlandı. *Wind Among the Reeds* (1889), *The Wilde Swans at Coole* (1917), *Michael Robartes and the Dancer* (1921) gibi şiirlere ve *On Baile's Strand* (1904) ve *At The Hawk's Well* (1916) gibi unutulmaz oyunlara imza attı. Fransa'da öldükten sonra mezarı çok sevdiği Sligo'ya taşındı. Tek aşkı Maud Gonne'un ihanetini hiçbir zaman unutmadı.

D

ISBN 975-8457-39-X

The Celtic Twilight
WILLIAM BUTLER YEATS

© Michael B. Yeats

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Kesim Ajans aracılığıyla
Dost Kitabevi Yayınları'na aittir.
Birinci Baskı, Ağustos 2000, Ankara

İngilizceden çeviren, Ali Karabayram

Teknik hazırlık, Mehmet Dirican - Dost İTB
Baskı ve cilt, Pelin Ofset

Dost Kitabevi Yayınları
Karanfil Sokak, 29/4, Kızılay 06650, Ankara
Tel: (0312) 418 87 72 Fax: (0312) 419 93 97
raulman@domi.net.tr

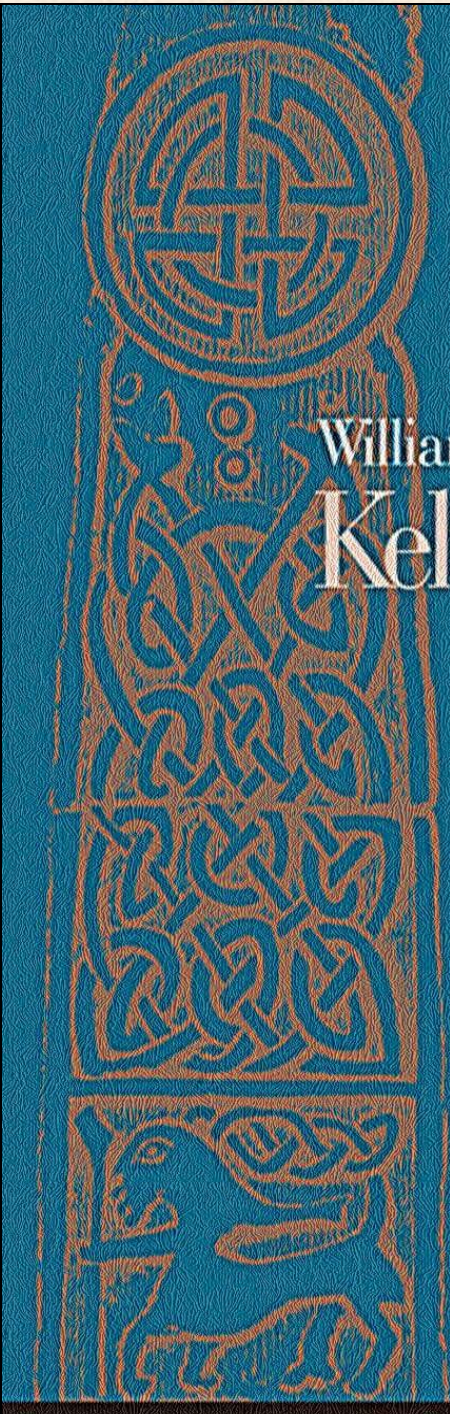
Dost Dağıtım
Tel: (0312) 432 48 68 Fax: (0312) 435 75 96

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Türkçede telif sahibinin önceden yazılı izni olmadan kısmen ya da tamamen yeniden basılamaz, herhangi bir kayıt sisteminde saklanamaz, hiçbir şekilde elektronik, mekanik, fotokopi ya da başka türlü bir araçla çoğaltılıp iletilemez.

William Butler Yeats

KELT ŞAFAĞI

DOST
kitabevi

William Butler Yeats

Kelt Şafağı

DOST

İÇİNDEKİLER

DÜŞLERDEKİ BATAKLIK IŞIĞI	9
SIDHE'NİN ORDUSU	13
BU KİTAP	15
BİR MASAL ANLATICISI	17
İNANÇ VE İNANÇSIZLIK	19
FANİ YARDIM	21
HAYALCİ	23
KÖY HAYALETLERİ	27
'TOZ BÜRÜMÜŞTÜ HELEN'İN GÖZÜNÜ'	33
KOYUNLARIN ŞÖVALYESİ	41
DİREŞKEN BİR YÜREK	44
BÜYÜCÜLER	47
ŞEYTAN	51
MUTLU VE MUTSUZ TANRIBİLİMCİLER	52
SON HALK OZANI	57
REGINA, REGINA PIGMEORUM, VENI	58
'VE ZARİF, ATEŞLİ KADINLAR'	67
BÜYÜLÜ ORMANLAR	70
MUCİZEVİ YARATIKLAR	74
KİTAPLARDAKİ ARİSTOTELES	76
TANRILARIN DOMUZU	77
BİR SES	78
FİDYECİLER	79
YORULMAYANLAR	85
YERYÜZÜ, ATEŞ VE SU	88
ESKİ KASABA	89
ADAM VE BOTLARI	91
KORKAK	92
ÜÇ O'BYRNE VE ŞEYTAN PERİLER	93
DRUMCLIFF VE ROSSES	95
TALİHLİNİN KALIN KAFATASI	102

BİR DENİZCİNİN DİNİ 104
CENNET, YERYÜZÜ VE ARAF'IN
YAKINLIĞI HAKKINDA 105
DEĞERLİ TAŞ YİYİCİLERİ 106
TEPELERİN MERYEMİ 107
ALTIN ÇAĞ 110
HAYALET VE PERİLERİNİN HUYLARINI
BOZDUKLARI İÇİN İSKOÇLARDAN YAKINMADIR 112
SAVAŞ 116
KRALİÇE VE SOYTARI 118
PERİ HALKININ DOSTLARI 123
HİSSESİZ KISSALAR 129
YOL KENARINDA 140
ALACAKARANLIĞA DOĞRU 142

DÜŞLERDEKİ BATAKLIK IŞIĞI

"Bilim, öznelliğin bir benzerini yaratmaktan başka hiçbir işe yaramaz."

Maurice Merleau-Ponty, *Le Visible et L'Invisible*

Bir ulusun geçmişindeki uzak ve yabanıl yaşam tasarımı, kendi suretini ayrıştıran bir inanç ya da kopuş vurgusuyla katmanlanıyor. Kelt belleği, tarihin kara deliklerinde, sezgi ve kavrama gücünün doğaüstü yansısıyla dönüyor kendine. Bunu bir kültürel yazın geleneğine taşıyan mağrur tanıklık ise, hem kanla beslenen kitle gururuna hem de kutlu adanmışlığa sözle direnen bir zaman-mekân düşlemi olup çıkıyor. Bu yalnız İrlandalı, söylencenin ıssız adasında, kuzeyli sagalardan malt ve kaçak buğday yüklü ran geleneğine kadar tüm hayalet-ozanların sesini yankılıyor. Öksüz bir cinin acısından aldatılmış bir perinin aşk intikamına uzanan ruh yolculuğunda Yeats'in esini kendisiyle yarışıyor: "Halk sanatı, düşünce aristokrasilerinin en eskisidir."

Kelt Şafağı,* insanın ürkü ve bağnazlıkla çevrelenmiş evriminde, düşün yeraltı kalelerini tutar. Yeats'in Kelt cehennemi, kendi deyişiyle, yaratısının sözel ve başına buyruk odunu göğün ışığından devşirir. Ruh, içine çekilmiş bir varoluş deneyimini ötedünyanın erimindeki hayalet-

* Kitabın özgün adı *Celtic Twilight* 'Kelt Alacakaranlığı' şeklinde de karşılanabilirdi. Ne var ki, W. B. Yeats, bu karaltının canlı tuttuğu bir düş ve yaşam vaadini aşkın bir tasarımın izinde adım adım çoğalttığını kendisi de söyler. Bu, kuşkusuz, ışığa doğru bir yolculuk. (Ç.N.)

sınırla paylaşırken, tüm bunlar, Kelt sözcesinin utkusuyla yanıp sönen bir bataklık alevine dolar. Sonuçta, ele geçirilen her beden, eklendiği ruhun cevherine bilincin sırrını yayar ve bu Kelt söyleninde biriken çağların devinimi, Yeats'in çocukluğunda saklı imgelerin zincirini çözer.

Kelt Şafağı, hep korunan düşsel bir farkındalığı barındırır. Yeats'in mucizevi izleği, Ben Bulben'in yamacından Rosses sahillerine kadar, perilerin ve hayaletlerin belleğindeki işaretlerden okunur. Kendi ölümlü benliğine dışarıdan bakan bir göz, umarsız varlığındaki acıyı dindiren bir güçle donanırken Kraliçe Victoria ve İrlandalı bağımsızlık yanhları gibi gerçek figürler de bu düş evreninin içinde eksik değildir. Yeats'in topladığı tanıklıklar, bu düşsel biraradalığın tılsımıyla, zamana ve verili gerçeğin dayatımlarına karşı koyuyor. İflah olmaz düşçüler, şeytan çıkarmaya uğraşan modern toplumun karabasanı olmayı sürdürüyor. Zevkle.

Ali Karabayram
Ankara, Temmuz 2000

Zaman yok olup gider
Sönmüş bir mum gibi,
Ve dağlar ile ormanlar
Doldurur vadesini, doldurur vadesini;
Ama ateş cevheri ruhların
Eski tatlı bozgunu,
Sen bir yere gidemezsin.

SIDHE'NİN ORDUSU

At sürüyor ordu Knocknarea'dan beri,
Ve Clooth-na-bare gömütünün ötesinden;
Caolte alevli saçını savururken,
Niamh sesleniyor, "Buraya, gelin buraya;
Ölümlü düşünden arıtın yüreğinizi.
Rüzgârlar uyanır, yapraklar savrulur,
Yanaklarımız solgun, saçlarımız dağınık,
Göğüslerimiz kabarıyor, gözlerimiz parıltılı,
Kollarımız savruluyor, dudaklarımız ayrık;
Ve biri kötü gözle bakacak olsa akıncı alayımıza,
Ayırırız bedeninden avcundaki ukdeyi,
Ayırırız bedeninden yüreğindeki umudu."
Ordu akın ediyor gece gündüz;
Umut ya da lekesiz ukde nerede ya?
Caolte alevli saçını savururken,
Ve Niamh sesleniyor, "Buraya, gelin buraya."

BU KİTAP

I.

Her sanatçı gibi bu uyumsuz ve hantal dünyadan güzel, hoş ve anlamlı şeyler yaratmak ve hep gösterdiğim yöne bakan halkımdan birilerine İrlanda'ya has bir şeyleri bir düşlem içinde anlatmak istedim. Bu yüzden sadece kurguladıklarımı değil, duyduğum ve gördüğüm birçok şeyi, bazen yorum katmak dışında, doğruluk ve açık yüreklilikle yazdım. Buna karşın kendi inançlarımı köylülerinkinden ayırmakta hiç güçlük çekmedim, ama yine de insanlarımı, gulyabanileri ve perileri incitmeden ya da bana ait bir savla savunarak kendi hallerine bıraktım. Bir insanın duyduğu ya da gördüğü şeyler yaşamın iplikleridir, ve onları belleğin örekesinden dikkatle çekebilirse, onların hakkını veren inanç giyitlerini dokuyacaktır. Diğerleri gibi ben de kendi giyitimi dokudum, onun içinde ısınmaya çalışacağım ve üzerime olmamazlık etmezse mutlu olacağım.

Umut ve Belleğin bir kız çocuğu vardır ve onun adı Sanat'tır, ve insanların giyitlerini savaş sancağı olarak çatallı dallara astığı umutsuz düzlüklerden uzakta kurmuştur yurtluğunu. Ey sevgili kızı Umut ve Belleğin, biraz benimle kal.

1893

II.

Öncekilerin tarzında birkaç bölüm daha ekledim, başkalarını da eklerdim, ama insan yaşlandıkça düşlerinin par-

laklığından bir şeyler yitiriyor; yaşama iki elle tutunmaya başlıyor ve mahsule tohumdan daha fazla önem veriyor; büyük bir kayıp değildir belki de. Bu yeni bölümlerde, öncekilerde olduğu gibi, zavallı bir masal anlatıcısının şeytan ve melekleriyle ilişikisini canlı tutacak ya da onun komşuları arasında tanınmasını önleyecek bir iki aldatıcı cümle ve yorumlarım dışında hiçbir şey yaratmadım. Kısa zaman içinde peri yurdunun zenginliğiyle ilgili büyük bir kitap yayımlayıp onun dizgesel ve bu avuç dolusu düşten af dileyecek kadar derinlikli olmasına çalışacağım.

1902
W. B. Yeats

BİR MASAL ANLATICISI

Bu kitaptaki masalların birçoğu bana Paddy Flynn isminde, tüm County Sligo'daki 'en kibar yer' olduğunu her fırsatta söylediği Ballisodare köyündeki –peri yurdunu kastediyor– damı akan tek göz bir kulübede yaşayan, gözleri hafif ışıltılı ihtiyar bir adam tarafından anlatıldı. Diğer insanlar da Ballisodare'yi sever, ama Drumcliff ve Drumahair'i ona tercih ederler. Onu ilk kez gördüğümde kendisine mantar pişiriyordu; bir sonraki defa bir çitin altında uyuyor ve uykusunda gülümsüyordu. Aslında hep neşeliydi, yine de gözlerinde (kırış kırış göz çukurlarının içinden dışarıya bakarken bir tavşan gibi atikti) neşesinin ölçülü bir parçası olan bir melankoli gördüğümü sanırdım; tüm sezgisel yaradılışların ve bütün hayvanların düşsel melankolisi.

Yine de yaşamında onu ezen birçok şey vardı; ihtiyarlık, gariplik ve sağırlığın katmerli yalnızlığında nereye gitse çocuklar tarafından rahatsız ediliyordu. Belki de sırf bu yüzden daima sevinci ve umut etmeyi salık verirdi. Örneğin Collumcille'nin annesini nasıl neşelendirdiğini anlatmaya pek meraklıydı. "Bugün nasılsın anne?" diye sorar aziz. "Daha kötü," diye yanıtlar annesi. "Yarın daha kötü olacaksın öyleyse," der aziz. Ertesi gün Collumcille yine gelir ve aralarında tıpkı aynı konuşma geçer, ama üçüncü gün "Daha iyiyim, Tanrı'ya şükür," der annesi. Ve aziz karşılık verir, "Yarın daha iyi olacaksın öyleyse." Yüce Yargılayıcı'nın en son gün hem ödüllendirdiği hem de sönmeyen alevlerde yitip gitmeye mahkûm ettiği insanlara ayrımsızca nasıl gülümsediğini anlatmaya da meraklıydı.

Kendisini neşelendirmek ya da hüzünlendirmek için birçok tuhaf yetisi vardı. Ona perileri görüp görmediğini sordum ve "Can sıkıcı olmaz mıydı?" karşılığını aldım. Banshee'yi görüp görmediğini de sordum. "Gördüm," dedi, "orada, suyun başında, elleriyle nehre vururken."

Paddy Flynn'in bu betimini, onu tanıdıktan kısa süre sonra masalları ve deyişleriyle hemen hemen doldurduğum bir defterden birkaç değişiklikle aynen aldım. Şimdi o deftere hüzünle bakıyorum, çünkü boş sayfalar bir daha asla doldurulmayacak. Paddy Flynn öldü; bir dostum ona koca bir şişe viski verdi, ve çoğu kez vakur bir adam olmasına karşın içkinin etkisi onu büyük bir erinçle doldurdu, sonra birkaç gün daha yaşadı ve öldü. İhtiyarlık ve zor günlerle yıpranmış bedeni içkiyi gençlik çağındaki gibi kaldıramadı. Büyük bir masal anlatıcısıydı ve tanınmış öykücülerimizin aksine, kendi öykülerine katmak için cennet, cehennem, araf, peri diyarı ve yeryüzünü insanlardan nasıl arıtacağını biliyordu. Dar bir dünyada yaşamadı, Homeros'un kendisinden daha az geniş bir yereyde değildi. Belki de Gal halkı onun tutkun olduğu eski sadelik ve imgelem enginliğini geri getirecek. Simgeler ve umulanlar yoluyla ruh durumlarını dile getirmek değilse yazın nedir? Dile getirmek için cennete, cehenneme, arafa ve peri diyarına köhnemiş yeryüzü kadar gereksinen ruh durumları yok mudur? Peki cennet, cehennem, araf ve peri diyarını bir araya getirmeye, hatta canavar başlarını insan bedenlerine yerleştirmeye ya da kayaların yüreğini insan ruhuyla doldurmaya cüret edecek kimseler olmadıkça dile gelmeyecek ruh durumları yok mudur? Haydi yürüyelim, masal anlatıcıları, yüreğin özlediği yem her ne ise ona sarılalım ve korkmayalım. Her şey canlı, her şey gerçek, ve yeryüzü ayaklarımız altındaki yıkıntı sadece.

İNANÇ VE İNANÇSIZLIK

Batıdaki kasabalarda bile bazı kuşkucular vardır. Geçen Noel bir kadın bana ne cehenneme ne de hayaletlere inandığını söyledi. Cehennemin insanları uysal tutabilmek için papazların icat ettiği bir şey olduğunu düşünüyordu; ve hayaletler, diye sürdürdü, yeryüzünü istedikleri gibi arşınlamakta özgür değil; "Ama periler var," diye ekledi, "ve küçük cüce cinler, deniz atları, ve yeryüzüne inmiş melekler." Ayrıca kolunda Mohawk yerlisi biçiminde bir dövmesi olan, tümüyle aynı inanç ve inançsızlıkları paylaşan bir adamla tanıştım. İnsan her neden kuşku duyarsa duysun, perilerden kuşku duymaz, kolunda Mohawklı yerli dövmesi olan adamın da söylediği gibi, 'onlar daha akla yatkın.' Resmi zihniyet bile bu inançtan kaçamaz.

Ben Bulben'in denize inen yamaçlarının eteklerine yakın, Grange kasabasında hizmetli olan küçük bir kız, üç yıl evvel bir gece aniden ortadan kayboldu. Kasaba sakinleri arasında büyük bir endişe belirdi, çünkü küçük kızı perilerin alıp götürdüğü söylentisi yayılmıştı. Bir kasabalının, kızı onların elinden almak için uzun süre çabaladığı, ama sonunda periler galip gelince elinde bir süpürge sopasından başka bir şey bulamadığı söyleniyordu. Yerel emniyet amirine başvuruldu, adam bir taraftan ev ev araştırma yapmaya başlamış, bir yandan da insanlara kızın kaybolduğu düzlükteki bütün *bucalaun*ları (kanarya otu) yakmalarını söylemişti, çünkü *bucalaun* periler için kutsaldı. Bütün geceyi otları yakmakla geçirdiler, bu arada emniyet amiri de sihirli sözcükleri yineliyordu. Sabah olunca, diye sürer öykü, küçük kız düzlükte dolaşırken bulundu. Perilerin

bir peri atına binerek kendisini oldukça uzağa götürdüklerini söyledi. Sonunda bir nehir görmüştü, ve onu kaçırılmaktan kurtarmaya çalışan adam bir kavkının içinde nehrin aşağılarına sürükleniyordu – peri büyüsünün karmaşası böyle bir şeydir. Yol boyunca kıza eşlik edenler ona kısa bir süre içinde o kasabada ölecek olan insanların isimlerini söylemişlerdi.

Belki de emniyet amiri haklıydı. İnkâr etmiş olmak için hem gerçek hem de mantıksızlığı inkâr etmektense, çokça mantıksızlığa ve biraz gerçeğe inanmak daha az kuşku doğurur, aksi halde ne adımlarımıza yol gösterecek sazdan bir kandil ne de önümüzdeki bataklıkta oynaşan bir ışık vardır artık, ve kaçınılmaz gereksinimler biçimsiz gulyabanilerin yaşadığı büyük boşluğa sürükler yolumuzu. Hem sonra ocaklarımız ve ruhlarımızda küçük bir ateşi hep canlı tutsak ve ısınmaya gelen o kusursuz şey her ne ise, insan ya da hayalet, onu yürekten karşılasak ve gulyabanilerin kendilerine bile çok sertçe 'defol buradan,' demesek, büyük bir belaya mı bulaşırız? Her şey söylenip bittiğinde, kendi mantıksızlığımızın bir başkasının gerçeğinden daha iyi olabildiğini nasıl olur da anlamayız? Çünkü bizim ocağımız ve ruhlarımızda ısıtılmıştır o, ve gerçeğin yaban arılarının içinde yuvalanıp o tatlı balı yapması için hazırdır. Dünyaya yeniden gelin yaban arıları, yaban arıları!

FANİ YARDIM

Eski şiirlerde bir savaşta tanrılara yardım etmek için alıp götürülen insanlardan söz edilir; Cuchulain, tanrıça Fand'ın evli kız kardeşi ve kocasına bir başka ulusu Vaat Edilmiş Topraklar'dan kovmakta yardımcı olduğu için onu bir süreliğine elde eder. Bana da peri varlıkların, her iki tarafına, anlatıcının söylediği doğruysa eğer, kendisi evde uyurken bedeni ya da bir bölümü yerleştirilen ölümlüler olmaksızın beyzbol bile oynayamadıkları söylenmişti. Ölümlülerin yardımı olmadan belirsizdirler ve toplara bile vuramazlar. Bir gün bir dostumla birlikte Galway'deki bataklıklı bir arazide yürürken bir hendek kazan, ihtiyar ve sert hatları olan bir adamla karşılaştık. Dostum bu adamın olağanüstü bir tür manzara gördüğünü duymuştu ve sonunda öyküyü adamdan dinledik. Genç bir delikanlıyken bir gün otuz kadar erkek, kadın ve çocukla birlikte çalışıyormuş. Tuam'ın ardındalarmış ama Knock-na-gur'dan çok uzakta değillermiş. Otuzu birden oracıkta ve yarım mil uzaklıkta yüz elli kadar peri görmüş. Bunlardan ikisi, dedi adam, bizim zamanımızın insanları gibi koyu renk giyinmişti, birbirlerinden yüz yarda kadar ötede duruyorlardı, ama diğerleri her renkten giyinmişti, dirseklikli ya da damalı elbiseler, ve kiminde de kırmızı yelekler vardı.

Adam ne yaptıklarını seçememişti, ama hepsi de beyzbol oynuyor olabilirdi, çünkü öyle görünüyordu. Bazen gözden kayboluyorlar ve sonra da, adam yemin bile edebilirdi, koyu renk giyinmiş iki adamın bedenlerinden çıkarak geri geliyorlardı. Bu ikisi yaşayan insanların ölçüle-

rindeydi ama diğerleri küçüktü. Onları yarım saat kadar gözledi, sonra ihtiyar adam bir kırbaç alıp etrafta çalışanlara seslendi, "Haydi, haydi, yoksa hiçbir işi bitiremeyeceğiz!" Onun da perileri görüp görmediğini sordum. Ah evet, ama karşılığında para ödediği işin savsaklanmasını istemiyordu. Herkesi öyle sıkı çalıştırmıştı ki hiç kimse perilere ne olduğunu görmemişti.

1902

HAYALCİ

Genç bir adam geçen gece daireme beni görmeye geldi; yeryüzünün, göklerin ve daha birçok şeyin yaratılışmdan söz etmeye başladı. Yaşamı ve uğraşları hakkında ona sorular sordum. Son karşılaşmamızda birçok şiir yazmış, birçok mistik örü resimlemişti, ama son zamanlarda ne yazıyor ne de resim yapıyordu, çünkü tüm yüreği zihnini güçlü, direşken ve dingin kılmakla meşguldü ve sanatçının duygusal yaşantısı onun için kötüydü, korkuyordu. Yine de şiirlerini oracıkta ezbere okuyordu. Hepsi belleğindeydi. Bazıları gerçekten de hiç kâğıda dökülmemişti. Sazların arasında uğuldayan rüzgârların yabanıl müziğiyle[1] şiirleri bana Kelt hüznünün ve dünyanın hiç tanık olmadığı bitimsiz şeylere duyulan Kelt özleminin en derin tonu gibi geldi. Bir anda istekle etrafına bakındığını hissettim. "Bir şey görüyor musun X - ?" dedim. "Işık saçan kanatlı bir dişi, uzun saçları yüzünü örtmüş, sahanlığın yanında duruyor," diye yanıtladı ya da buna benzer şeyler söyledi. "Bu, bizi düşünen ve düşünceleri bize bu simgesel biçimde görünen canlı birinin etkisi mi?" dedim; çünkü hayallerin belirişi ve dile geliş yolları hakkında oldukça bilgiliydim. "Hayır," diye yanıtladı, "çünkü canlı birinin düşünceleri olsa, yaşayan etkisini yaşayan bedenimde hissederim, yüreğim

1) Bu cümleyi uzun zaman önce yazdım. Bu hüzün şimdi bana dünyanın eski halklarının ruh durumunu koruyan bütün halkların bir parçası gibi geliyor. Irk gizemiyle eskiden olduğu gibi haşır neşir değilim, ama bu cümleyi ve diğer cümleleri değiştirmeden bırakıyorum. Bir zamanlar onlara inandık ve, ne ki, dersimizi almadık.

çarpar ve soluğum kesilir. O bir ruh. Ölü ya da hiç yaşamamış biri."

Ne iş yaptığını sordum ve büyük bir dükkânda tezgâhtar olduğunu öğrendim. Her nasılsa en büyük zevki tepelerde dolaşmak, yarı deli ve hayali köylülerle konuşmak ya da tuhaf ve bilinci tutulmuş insanları tüm dertlerini kendisine yıkmaya ikna etmekti. Bir başka gece onun dairesindeyken, birçok kişi inançları ve inançsızlıklarından söz etmeye başladı ve onları zihinlerinin yalız ışığından geçirdi. Bazen hayaller onlarla konuşurken geliyordu, ve kimi insanlara geçmiş yaşamları ve uzak dostlarıyla ilgili gerçek olaylardan söz ettiği ve onları garip, yeni yetme ama içlerindeki en yaşlı kişiden daha incelikli bir yol göstericinin ürküsüyle altüst ettiği söylentisi yayılıyordu.

Bana okuduğu şiirler yaratılışı ve hayalleriyle örülüydü. Bazen diğer yüzyıllarda yaşadığına inandığı başka yaşamlardan bazen de onları kendilerine anlattığı insanlardan söz ediyordu. Ona kendisiyle ilgili bir makale yazacağımı söylediğimde ismini kullanmamam koşuluyla bunu yapabileceğim yanıtını verdi, çünkü her zaman 'bilinmez, karanlık ve bellisiz' olmak istiyordu. Ertesi gün şiirlerinden bir deste bana ulaştı ve şöyle bir de not vardı: "İşte istediğiniz dizelerin kopyaları. Artık yazabileceğimi ya da resim yapabileceğimi sanmıyorum. Kendimi başka bir yaşamda başka bir etkinlikler döngüsü için hazırlıyorum. Köklerimi ve dallarımı sağlamlaştıracağım. Yaprak verip çiçeğe durmanın sırası değil."

Tüm şiirler, karanlık bir imge dizisi içindeki bir çeşit yüce, soyut ruh durumunun izindeydi. Hepsinde güzel bölümler vardı, ama sıklıkla kendi zihninde özel bir değeri olan düşüncelerle sarmalanmışlardı ve hepsi de diğer insanlar için bilinmez bir dilin dökümüydü. Onlar için pirinç, bakır ya da iyice kararmış gümüş olabilirlerdi en fazla. Bunun dışında düşüncenin güzelliği, birden yazmanın budalaca bir iş olduğundan kuşku duymaya başlamış

gibi kayıtsız karalamalarla gölgeleniyordu. Dizelerini, sık sık, duyumsamanın en uç zarafetini içeremeyen çizimlerle süslüyordu. Periler ona, en önemlisi şafakta kımıldamadan oturan ve yavaşça pencereden eğilen genç ve güzel bir canlının kulağına fısıldadığı *Ercildoune*lu Thomas olmak üzere, birçok kahraman esinlemişti. Her şeyin ötesinde güçlü renk etkileriyle gönenmişti: Başlarında saç yerine tavuskuşu tüyleri olan ruhlar; bir alev çevriminden bir yıldıza doğru giden hayalet; ruhun simgesi olan ve yarıya kadar eliyle gizlediği yanardöner bir küreyle geçen ruh. Ama hep insanın kırılgan umutlarına yönelen şefkatli bir öğüdün gizlediği renk yeğniliği altında. Bu ruhsal canlılık kendisi gibi aydınlığı arayan ya da yitmiş bir sevincin ardından acı çeken herkesi ona yaklaştırır. Bunlardan birini özellikle anmalı. Bir ya da iki kış önce, gecenin büyük bölümünü dağda dolaşıp birçok insan karşısında tek kelime etmeyen bir köylünün dertlerini dinleyerek geçirmiş. X, o sıralar sanat ve şiirin kendisine göre olmadığına karar verdiği için, yaşlı köylü ise yaşamı ardında hiçbir şey bırakamadan tükendiği ve artık hiç umut kalmadığı için, ikisi de mutsuzdu. İkisi de tam bir Kelt! Asla tam olarak dile gelmeyecek ya da gerçekleşmeyecek bir şeyin peşinde ne büyük bir gayret. Köylü, zihnindeki tavsamış üzüncün içinde debeleniyordu. Bir ara, "Tanrı göklerin hâkimi – Tanrı göklerin hâkimi – ama Tanrı'nın dünyada da gözü var," diye isyan etmiş, bir ara da eski komşuları gitti ve hepsi onu unuttu diye dertlenmişti: Her kulübede ona ateşe yakın bir yer verirlerdi, şimdi ise "Kim şu ihtiyar herif?" diyorlardı. "Dört yanım *fret* (İrlanda dilinde kıyamet)," diye yanıtlıyor ve yine Tanrı'dan ve cennetten söz etmeyi sürdürüyordu. Birçok defa kollarını dağa kaldırarak, "Kırk yıl önce o kaktüsün altında neler olduğunu bir ben bilirim," derdi; ve bunun üzerine yüzündeki yaşlar ayışığında parıldardı.

Ne zaman X'i düşünsem bu ihtiyar adam gözlerimde canlanır. İkisi de –biri cümleler arasında, diğeri ise simge-

sel resimler ve incelikli alegorik şiirler arasında gidip gelerek– ifade olanağının ötesinde yer alan bir şeyi dile getirmeye çalışıyordu; ve ikisinde de, X beni affetsin, Kelt yüreklerinin derinlerinde yatan engin ve ölçüsüz taşkınlık var. Köylü hayalciler, düellocu toprak ağaları, bütün bir efsaneler yığını –dalgalara kapılıp ölene kadar iki gün boyunca denizle savaşan Cuchulain, tanrıların sarayına saldıran Caolte, üç yüz yıl boyunca kanmaz yüreğini periler diyarının zevkleriyle doyurmak için boşuna uğraşan Oisin, dağları arşınlarken ruhlarının korundaki düşleri daha az düşsel olmayan cümlelerle haykıran bu iki mistik, ve onları böylesine ilgi çekici bulan bu zihin– hepsi birden anlamı hiçbir insan tarafından bulunamayan ya da hiçbir melek tarafından açınlanmayan bu büyük Kelt düşleminin bir parçası.

KÖY HAYALETLERİ

Büyük kentlerde dünyayı çok az ayrımsarız, kendi azınlığımıza çekiliriz. Küçük kasabalar ve köylerde azınlıklar yoktur; insanlar yeterince kalabalık değildir. Dünyayı orada mecburen fark edersiniz. Her insanın kendisi bir sınıftır; her saat kendi taze heybetini taşır. Köyün bitimindeki hanı geçtiğinizde en büyük hevesinizi ardınızda bırakırsınız; çünkü onu paylaşacak kimseye rastlamayacaksınızdır. Uzdilli konuşmalar dinler, kitaplar okur ve yazarız, evrenin tüm işlerini yoluna koyarız. Sağır kalabalıklar değişmeden geçer gider; eldeki bahçe belinin hissi hiçbir konuşmamızda farklı değildir: İyi mevsimler ve kötü mevsimler eskisi gibi birbirini izler. Sağır kalabalıklar bizimle ağılın paslı kapısından bakan ihtiyar at kadar ilgilenmez. Eski harita yazıcıları keşfedilmemiş bölgeler için şu notu düşerdi, "Burada aslanlar var." Yeryüzünün zanaatkâr ve balıkçı köyleri ise bizden o kadar farklıdır ki kesin olan tek bir cümle yazabiliriz, "Burada hayaletler var."

Benim hayaletlerim Leinster'deki H. köyünde yaşar. Dolambaçlı dar geçitleri, uzun çimlerle kaplı eski bir manastır kilisesi, oyalanmak için balık tutan birkaç küçük yelkenlinin bulunduğu bir rıhtımı olan bu eski köyle tarih hiçbir biçimde ilgilenmemiştir. Entomoloji yıllıklarında ise iyi bilinir. Hafifçe batıya doğru uzanan küçük bir koy olduğu için, her gece oradan bakan biri tam akşam biter ya da şafak sökerken az rastlanan bir tür güvenin kabaran deniz boyunca titreştiğini görebilir. Yüzyıl önce bir ipek ve süs şeridi yükü içinde kaçakçılar tarafından İtalya'dan getirilmiş. Güve avcısı ağını denize atıp Lillith'in çocukları

gibi hayalet ya da peri öyküleri avlamaya giderse çok daha az beklemesi gerekecek.

Gece vakti köye yaklaşmak için çekingen birinin kurnaz bir plana ihtiyacı vardır. Bir keresinde bir adamın şöyle yakındığı duyulmuştu, "İsa aşkına! Nasıl gideceğim? Dunboy Tepesi'nden geçersem ihtiyar kaptan Burney beni görür. Suyun etrafından dolaşıp yukarı tırmansam rıhtımda başsız hayalet ve diğerleriyle karşılaşırım, eski kilise duvarının altında da yeni bir tane var. Öteki yoldan gitsem Bayan Stewart Hillside Gate'de bitiverir, şeytanın kendisi ise Lane Hastanesi'nde."

Hangisinin karşısına çıkmaya cesaret ettiğini asla öğrenemedim, ama bunun Lane Hastanesi'ndeki olmadığına eminim. Kolera salgını varken hastaların barınması için oraya bir sundurma kurulmuştu. Gerek kalmayınca yıkıldı, ama yıkılır yıkılmaz oradan hayaletler, kötü ruhlar ve periler sökün etti. H.'de Paddy B adında güçlü kuvvetli, dev gibi bir çiftçi var. Çiftçinin gücü üzerine bahse tutuşan karısı ve gelini sarhoşken adamın ne yapabileceğini sık sık merak ederdi. Bir gece Lane Hastanesi'nin yakınından geçerken önce uysal bir tavşan olduğunu sandığı bir şey gördü; bir süre sonra onun bir kedi olduğunu anladı. Yakına gelince yaratık gittikçe şişmeye başladı ve o büyüdükçe çiftçi sanki vücudundan emiliyormuş gibi kendi gücünün tükendiğini hissetti. Döndü ve koşmaya başladı.

Lane Hastanesi'nin yanından 'Periler Patikası' uzanır. Her akşam tepeden denize ve denizden tepeye doğru periler yol alır. Patikanın deniz kıyısında bir barınak bulunur. Bir gece orada yaşayan Bayan Arbunathy oğlunu beklerken kapıyı açık bırakmıştı. Kocası ateşin yanında uyuyordu; uzun boylu bir adam içeri girdi ve yanına oturdu. Adam orada bir süre oturduktan sonra kadın, "Tanrı aşkına, sen de kimsin?" dedi. Adam kalktı ve giderken, "Bu saatte kapıyı asla açık bırakma, yoksa şeytan seni bulur," diye

konuştu. Kadın kocasını uyandırıp olanları anlattı. "İyi insanlardan biri bizimleydi," dedi adam.

O adam belki de Hillside Gate'teki Bayan Stewart'ın karşısına çıkmaya cesaret etmişti. Yaşarken protestan bir din adamının karısıydı. "Onun hayaletinin kimseye zarar verdiği görülmemiştir," der köy halkı, "sadece yeryüzündeki kefaretini ödüyor." Onun mesken tuttuğu Hillside Gate yakınlarında kısa bir süre için daha dikkat çekici bir ruh belirmişti. Onun meskeni ağaçlıklı yoldu, köyün batı yakasından uzanan yeşil, dar bir geçit. Öyküsünü uzun uzadıya aktarıyorum: Bildik bir köy trajedisi. Ağaçlıklı yolun bitimindeki köyde bulunan bir kulübede bir badanacı olan Jim Montgomery ve karısı yaşardı. Birçok çocukları vardı. Biraz züppeydi ve komşularından daha yüksek bir sınıftan geliyordu. Karısı çok yapılı bir kadındı. Köy korosundan içki yüzünden kovulan kocası bir gün onu patakladı. Kızkardeşi olanları duydu, gelip pencere kanatlarından birini yerle bir etti – Montgomery her konuda titizdi ve her pencerenin dışında kanat vardı ve adama onunla vurdu, kendisi de kızkardeşi gibi yapılı ve güçlüydü. Adam onu dava etmekle tehdit etti; kadın da bunu yaparsa vücudundaki her kemiği kıracağını söyleyerek yanıt verdi. Kızkardeşiyle bir daha hiç konuşmadı, çünkü böyle çelimsiz bir adamdan dayak yemişti. Jim Montgomery gittikçe kötüledi: Bir süre sonra karısı yeterince yiyecek bulamamaya başladı. Kimseye söylemedi, çünkü çok gururluydu. Soğuk geceleri yakacak bir şey de bulamıyordu. Komşulardan biri gelecek olsa yatmak üzere olduğu için ateşi söndürdüğünü söylüyordu. Etraftaki insanlar sık sık kocasının onu dövdüğünü duyuyordu ama o kimseye bundan söz etmedi. Çok zayıfladı. Sonunda bir cumartesi günü evde kendisi ve çocuklar için yiyecek bir şey kalmamıştı. Daha fazla dayanamıyordu, rahibe gitti ve ondan biraz para istedi. Rahip ona otuz şilin verdi. Kocası kadına rastladı, parayı aldı ve onu dövdü. Bunu

izleyen pazartesi günü kadın çok hastalandı, Bayan Kelly isminde birine gönderildi. Bayan Kelly onu görür görmez, "Yavrucuğum, sen ölüyorsun," dedi ve rahiple doktora bu haberi ulaştırdı. Kadın bir saat içinde öldü. Ölümünden sonra Montgomery çocukları ihmal etti, toprak sahibi onları aldı ve atölyesine götürdü. Çocuklar gittikten birkaç gece sonra Bayan Kelly ağaçlıklı yoldan evine giderken Bayan Montgomery'nin hayaleti belirdi ve onu izledi. Evine ulaşana kadar peşini bırakmadı. Bunu hatırı sayılır bir antikacı olan rahip S'ye anlattı ama onu inandıramadı. Birkaç gece sonra Bayan Kelly ruha aynı yerde bir kere daha rastladı. Bütün yolu gidemeyecek kadar ürkmüştü ve yarı yolda bir komşunun kulübesinde durdu, kendisini içeri almalarını istedi. Yatmak üzere olduklarını söylediler. "Tanrı aşkına, beni içeri alın ya da kapıyı kıracağım," diye haykırdı. Kapıyı açtılar ve o da hayaletten kurtuldu. Ertesi gün olanları rahibe yeniden anlattı. Rahip bu defa inandı ve onunla konuşana dek kendisini izleyeceğini söyledi.

Ruha üçüncü defa ağaçlıklı yolda rastladı. Onu mezarından kaldıranın ne olduğunu sordu. Ruh, çocuklarının atölyeden alınmaları gerektiğini, çünkü hiçbir yakınının öyle bir yerde bulunmadığını ve ruhunun huzura ermesi için üç ayin yapılması gerektiğini söyledi. "Eğer kocam sana inanmazsa," dedi, "ona bunu göster," ve üç parmağıyla Bayan Kelly'nin bileğine dokundu. Montgomery, karısının bir ruh olarak yaşadığına bir süre inanmadı: "Kendisini Bayan Kelly'ye gösteremez," diyordu, "o ve karşısına çıkacağı saygıdeğer insanlar, öyle mi?" Üç marka ikna oldu ve çocuklar atölyeden alındı. Rahip, ayinler ve karaltının huzurlu olması gerektiğini, çünkü o zamandan beri hiç görünmediğini söylüyordu. Bir süre sonra Jim Montgomery atölyede öldü, içki yüzünden büyük bir sefalete sürüklenerek.

İskelede başsız hayaleti gördüğüne inanan bazı insanlar ve gece vakti eski mezarlıktan geçerken başlığında beyaz

şeritler olan bir kadının[2] sürünerek kendisini izlediğini gören birini tanıyorum. Onun belirişi adamı tam kapısının önüne mıhlıyordu. Köylüler bir yanlışın hesabını sormak için kadının adamı izlediğini düşlüyordu. 'Ölünce sana tebelleş olacağım' çok bilinen bir tehdittir. Bir defasında köpek biçiminde bir iblis gören karısı ölesiye korkmuştu.

Birkaç tane açık hava ruhu vardır: Kabilelerinin daha evcil olanları kapı içlerinde toplaşır, güney saçaklarının altındaki kırlangıçlar gibi kalabalıktırlar.

Bir gece Bayan Nolan isminde biri Fluddy's Lane'de ölmek üzere olan çocuğunun başındaydı. Birden kapının çalındığı duyuldu. Kapıyı açmadı, çalanın insanötesi bir varlık olmasından korktu. Kapının çalınması kesildi. Bir süre sonra ön kapı sonra da arka kapı gürültüyle açıldı ve kapandı. Derken Bayan Nolan, âdet olduğu üzere, ruhun evden ayrılması için kapı ya da pencereyi açık bırakmadığını anımsadı. Bu garip açılma, kapanma ve tıklatmalar, ölüme tanıklık eden ruhların uyarıları ve hatırlatmalarıydı.

Ev hayaleti genellikle zararsız ve iyi huylu bir yaratıktır. Olabildiğince uzun konuk edilebilir. Onunla yaşayanlara şans getirir. Küçük bir odada anneleri, kızkardeşleri ve erkekkardeşleriyle birlikte uyuyan iki çocuk anımsıyorum. Odada bir de hayalet vardı. Dublin sokaklarında ringa balığı satar ve hayaleti fazlaca umursamazlardı, çünkü 'mesken tutulmuş' bir odada uyudukları için balıklarını kolayca satacaklarını bilirlerdi.

Batı köylerinde hayalet gören bazı tanıdıklarım var. Connaught öyküleri Leinster öykülerinden oldukça farklıdır. Bu *H* ruhlarının kasvetli ve gerçekçi bir yapıları vardır.

2) Başlığında neden beyaz şeritler olduğunu merak ediyorum. Bana birçok masal anlatan ihtiyar Mayolu kadın, kayınbiraderinin, başlığında beyaz şeritler olan bir kadını tarladaki yığınlar etrafında dolaşırken gördüğünü ve kısa zaman sonra rahatsızlanıp altı ay içinde öldüğünü anlatmıştı.

Bir ölümü duyurmaya gelirler, kimi zorunlulukları yerine getirmek, bir hatanın öcünü almak, hatta bedelini ödemek için –geçen gün bir balıkçının yaptığı gibi– ve huzura varmak için acele ederler. Her yaptıkları şey incelikli ve kurallara uygundur. Bunlar hayalet değil, kendilerini beyaz kedi ya da kara köpeklere dönüştürmüş iblislerdir. Masal anlatan insanlar fakir ve ciddi balıkçılardır, hayaletlerin yaptıklarında korkunun büyülenimini bulan Batı masallarında gelgeç bir lütuf, tuhaf bir aşırılık vardır. İnsanlar onları en yabanıl ve güzel manzarada, uçuşan bulutlarla dolu ve düşsel bir göğün altında yaşıyor varsayar. Bunlar arada bir balık tutan çiftçiler ve işçilerdir. Hayaletlerin yaptıklarından sanatsal ve nükteci bir tad almak için onlardan çok fazla ürkmezler. Hayaletlerin kendileri de bu sevimli coşkunluğa katılır. Terk edilmiş rıhtımı yeşillenen bir Batı kasabasında bu ruhlar öyle bir ağırlığa sahipti ki inansız biri mesken tutulmuş bir evde uyumaya cüret ettiğinde, önce kendisinin sonra da yatağının pencereden fırlatıldığı söylenmişti bana. Komşu köylerde hayaletler en garip kılıklara girer. Ölü bir ihtiyar centilmen, büyükçe bir tavşan biçiminde bahçesindeki havuçları yolar. Hınzır bir kaptan, bir çulluk biçiminde, en korkunç gürültüleri yaparak yıllarca alçıdan bir kulübe duvarının içinde kaldı. Duvar yıkıldığında tek tahliye edilen oydu, sonra da sert alçının ötesine ıslık çalarak uzaklaştı çulluk.

'TOZ BÜRÜMÜŞTÜ HELEN'İN GÖZÜNÜ'

I.

Geçenlerde köy denebilecek kadar büyük olmayan,Galway Eyaleti'ndeki Kiltartan Baronluğu'nda bulunan, bütün Batı İrlanda'da Ballylee adıyla bilinen küçük bir grup evdeydim. Burası bir çiftçi ve karısının oturduğu kare biçimindeki eski Ballylee Kalesi'nin, kızları ve damatlarının yaşadığı bir kulübenin, bir değirmen ve ihtiyar bir değirmencinin, küçük bir nehrin ve büyük basamaklara yeşil gölgesi vuran bir dişbudağın olduğu bir yer. Geçen yıl oraya, birkaç yıl önce Clare'de yaşamış Biddy Early isimli bilge bir kadın ve onun 'Ballylee'nin iki değirmen taşı arasında her kötülük için bir deva vardır,' yollu deyişi hakkında değirmenciyle konuşmak ve kadının nehir suyu ya da bir tür otun içinde biriken küften söz edip etmediğini ondan ya da bir başkasından öğrenmek için iki veya üç defa gittim. Bu yaz oradaydım, sonbahardan önce yine gideceğim, çünkü hâlâ turba alevlerinden bir tansık olarak bilinen çok güzel bir kadın, Mary Hynes, altmış yıl önce orada öldü; zira güzellik bu dünyaya ait olmadığını bilelim diye bizim aylaklık ettiğimiz yerde sürer üzünç dolu hayatını. Yaşlı bir adam beni değirmen ve kaleden böğürtlen ve güvem çalıları arasında neredeyse kaybolan dar bir geçit boyunca aşağı sürüklerken, "İşte evin küçük ve eski iskeleti, ama büyük kısmı duvar örmekte kullanıldı, ve keçiler şuradaki çalıları kökleri zayıflayana kadar yedi, artık çıkmıyorlar," dedi. Onun bir zamanlar İrlanda'daki en güzel kız olduğunu söylüyorlar, teni çiseleyen kar gibi beyazmış

–belki de gökten boşanan kar demek istedi– ve yanaklarında pembelikler varmış. Beş yakışıklı erkekkardeşi varmış, ama şimdi hiçbiri yok! Onunla İrlandaca bir şiir hakkında konuştum, Raftery, ünlü bir şair onun için yazmış, nasıldı bakayım, "Sağlam bir mahzen vardır Ballylee'de." Sağlam mahzenin nehrin yeraltına karıştığı büyük oyuk olduğunu söyledi, ve beni bir su samurunun boz renkli bir kaya kitlesi altında kaybolduğu derin bir havuza götürdü, birçok balığın 'tepelerden akan taze suyu tatmak için' sabah erken saatte karanlık su yüzüne çıktığını anlattı.

Şiiri ilk defa nehrin iki mil kadar yukarısında yaşayan bir kadından dinledim, Raftery ve Mary Hynes'ı tanıyordu. "Hiç onun kadar güzel birini görmedim ve ölene kadar da görmeyeceğim," dedi, "neredeyse tümüyle kördü ve yaşamak için etrafta dolanıp gidilecek evlerin yolunu işaretlemekten başka çaresi yoktu, tüm komşular onu duyabilmek için bir araya geliyordu. Ona iyi davranırsanız size iltifat eder, davranmazsanız İrlandaca söylenirdi. İrlanda'daki en büyük şairdi ve o çalının altında durma fırsatı bulsaydı onunla ilgili bir ezgi de üretirdi. Yağmur yağdığında altına sığındığı bir çalı vardı ve onu öven dizeler yazardı, ama damlalar aradan süzülmeye başladığında ise söverdi çalıya," diyerek sürdürdü. Şiiri bir dosta ve bana İrlandaca okudu, her sözcük kulak dolduruyordu ve anlamlıydı, müzik tıpkı sözcüklerden bir çelenk gibi ululanmadan önce, bana öyle geliyor ki, enerjisinin kabarıp değişmesiyle durmadan kabaran ve değişen sözlerin olduğu bir şarkıdaki gibiydi. Şiir geçen yüzyılın en has İrlanda şiiri kadar doğal değildi, çünkü düşünceler açıkça çok geleneksel bir biçim altında oluşturulmuştu ve yarı kör, fakir, ihtiyar adam sevdiği kadına her şeyin en iyisini sunan zengin bir çiftçi gibi söylemek zorundaydı şiirini, yine de saf ve içten cümleler vardı. Çevirinin bir bölümünü benimle birlikte olan dostum yaptı, ama bir bölümü de bizzat yerli halk tarafından yapılmıştı. Sanırım İrlanda

şiirinin yalınlığı diğer birçok çeviride bulabileceğimizden daha fazla onda vardı.

'Tanrı rızası için ayine giderken yolda,
Yağmur başladı, patlak verdi rüzgâr birden;
Kiltartan kavşağında rastladım Mary Hynes'a,
O an âşık oldum ona, orada, hemen.

Nazik ve kibar konuştum onunla,
Onun da öyle olduğu söylenirdi herkesçe;
"Raftery, bana göre hava hoş," dedi,
"bugün bir uğrasana Ballylee'ye."

Teklifini duyunca oyalanmadım bir an bile,
Konuşması işledi içime ve yüreğim kabarıyordu.
Boydan boya üç düzlüğü aşmalıydık sadece,
Biz Ballylee'ye giderken gün ışıyordu.

Masa donanmıştı kuart ve bardaklarla,
Açık renk saçları vardı ve oturuyordu ilişiğimde;
"İç Raftery," dedi, "ve yüzlerce selam sana,
Sağlam bir mahzen vardır Ballylee'de."

Ey ışık yüklü yıldız, Ey hasat güneşi,
Ey ıtır kokan saç, dünyadan bana düşen hisse,
Pazar günü benimle gelecek misin ki,
Bütün herkes önünde anlaşıp sözleşmeye?

Çok görmem sana her Pazar akşamı bir şarkıyı,
Masada punç var ya da şarap, içmek istersen,
Ama, Ey Zafer Tanrısı, kaldır önümden yolları,
Bulana dek Ballylee'ye giden yolu ben.

Tatlı bir hava var tepenin eteğinde
Aşağıda uzanan Ballylee'ye baktığın zaman;
Yemiş ve böğürtlen toplayarak yürüdüğün vadide,
Müziği var kuşların ve Sidhe şarkı mırıldanan.

Neye yarar azamet bulana kadar ışığı
Neye yarar senden olan çiçek, dal?
Ne yadsınacak bir Tanrı ver ne de saklamaya uğraşmalı
Göklerin güneşi o yüreğimi yaralayan.

Gitmediğim hiçbir yeri yok İrlanda'nın,
Ne nehirler ne dağların zirveleri,
Hatta Lough Greine ve onun saklı ağzı,
Hayatımda görmedim ondan daha güzelini.

Saçları parıldıyordu ve kaşları da öyle;
Ağzı hoş ve tatlı, yüzü kendi gibiydi,
O gururdu, ve ona verdim dalı ben de,
O Ballylee'nin parıldayan çiçeği.

Mary Hynes'dır o, dingin ve huzurlu kadın,
Zihninde de güzellik taşır yüzünde de.
İsterse yüz kâtip bir araya toplansın,
Yazamazlar hallerinin yarısını bile.'

Oğlu gece vakti Sidhe'ye (periler arasına) gidecek olan ihtiyar bir dokumacı, "Mary Hynes şimdiye kadar yaratılmış en güzel şeydi. Annem onu bana anlatırdı, çünkü her hokey maçında bulunur ve her yerde beyazlar giyinirdi. Bir günde on bir kadar erkek ona evlenme teklif etmişti, ama o hiçbirini kabul etmedi. Bir gece Kilbecanty'nin ötesinde bir sürü adam oturmuş içiyor ve ondan söz ediyordu, içlerinden biri onu görmek için Ballylee'ye doğru yola koyuldu, ama o zamanlar Cloon Bog açıktı ve adam orada suya düştü, ertesi sabah onu orada ölü buldular. Mary kıtlıktan önce bir havale geçirerek öldü," dedi. Bir başka ihtiyar adam onu gördüğü zaman daha çocuk olduğunu söyledi, ama en kuvvetlileri olan John Madden isimli birinin onun uğruna öldüğünü, gece vakti Ballylee'ye gitmek üzere nehri geçmeye çalışırken donarak öldüğünü

anımsıyordu. Belki de anımsadığı adam Cloon Bog'da ölendi, çünkü gelenek bir şeye birçok farklı biçim verir. Mary'yi anımsayan ihtiyar bir kadın var, o eski şiirden bu yana çok az değişen geniş ve metruk bir yer olan Echtge tepelerindeki Derrybrien'de yaşıyor, "Echtge'nin soğuk zirvesindeki bir geyik kurtların ulumasını duyar," demişti, hâlâ eski dilin saygınlığını ve birçok şiirini anarak. "Güneş ve ay hiç bu kadar güzel birini aydınlatmadı, teni o kadar beyazdı ki mavi görünüyordu, ve yanaklarında iki küçük pembelik vardı," dedi. Ballylee yakınlarında yaşayan ve bana Sidhe'yle ilgili birçok masal anlatmış olan buruşuk tenli bir ihtiyar kadın, "Mary Hynes'ı sık sık görürdüm, gerçekten de güzeldi. Yanaklarının arkasında gümüş renkli iki bukle demeti vardı. Ötedeki nehirde boğulan Mary Molloy'u gördüm, ve Ardrahan'daki Mary Guthrie'yi, ama o ikisinden de üstündü, çok alımlı bir yaratıktı. Ölüsünün başında ben de bekledim – bu dünyada çok şey görmüştü. Kibar bir varlıktı. Bir gün şu ötedeki düzlükten eve dönüyordum, yorgundum, ve o Poisin Glegeal (parlak bir çiçek) çıkagelmesin mi, bana bir bardak taze süt verdi," diye anlattı. Bu ihtiyar kadın gümüş gibi güzel ve parlak bir renkten söz ediyordu yalnızca, çünkü onun, tıpkı Sidhe gibi, 'dünyadaki tüm kötülükler için bir deva olduğunu' bildiğini düşünen ihtiyar bir adam –artık yaşamıyor– tanırdım, kadın henüz rengini söyleyemeyecek kadar az bir kısmını görmüştü altının. Yine de Kinvara kıyısında ve Mary Hynes'ı anımsayamayacak kadar genç olan bir adam, "Şimdilerde o kadar güzel biri olmadığını söylüyor herkes; altın renginde güzel saçları olduğu söylenirdi. Fakirdi, ama her gün giysileri aynı Pazar günkü gibiydi, öylesine düzenliydi. Hangi davete giderse gitsin, herkes onu görebilmek için birbirini çiğniyordu, ve birçoğu ona aşıktı, ama genç öldü. Onunla ilgili bir ezgi yapan hiç kimsenin çok fazla yaşamayacağı söylenir," demişti.

Denir ki, çok hayranlık duyulan ve sonlarını hazırlayan dizginsiz bir duyumsamaya sahip olanlar Sidhe tarafından alınır, bu yüzden, ihtiyar bir şifalı bitki hekiminin bana anlattığı gibi, bir baba çocuğunu ya da bir koca karısını onların ellerine bırakabilir. Hayranlık duyulan ve arzu edilen kişi ancak birisi onlara bakarken, "Tanrı onları korusun," denirse güvendedir. Şiiri okuyan ihtiyar kadın da "güzel olmayan o kadar çok kişiyi aldıklarına göre onu neden almasınlar," cümlesinde söylendiği gibi, Mary Hynes'ın "alındığını" düşünüyordu. İnsanlar her yerden onu görmek için gelmişlerdi ve belki de bazıları "Tanrı onu korusun" dememişti. Duras'ta deniz kıyısında yaşayan ihtiyar bir adam onun alındığından biraz şüpheliydi, çünkü onun biraz ötede düzenlenen *pattern*'e[3] geldiğini anımsayan canlı tanıklar vardı ve İrlanda'daki en güzel kız olduğu söyleniyordu. Genç yaşta öldü çünkü Tanrılar onu seviyordu, Sidhe *Tanrılar*dı, ve doğru anlamayı beceremediğimiz o eski deyiş, belki de, eski zamanlarda onun nasıl öleceğini anlatıyordu. Bu fakir taşra erkekleri ve taşra kadınları, inançları ve duygularında, güzelliği şeyler çeşmesinin bir yanına koyan Yunanlılara bizim bilgelerimizden çok daha yakındır. Bu dünyada çok şey görmüştü; ama bu ihtiyar erkek ve kadınlar, onu anlattıkları zaman Mary'yi değil birbirlerini suçlar, ve ne kadar kaba olsalar da, Helen surlarının üzerinden geçince kibarlaşan Troyalılar gibi incelebilirler.

Onu bu kadar ünlü yapan şairin kendisi de tüm Batı İrlanda'da büyük bir üne sahiptir. Bazıları Raftery'nin yarı kör olduğuna inanır ve "Raftery'yi gördüm, o karanlık adamı, ama hâlâ Mary'yi görecek kadar ışığı vardı," ya da buna benzer şeyler söyler, bazılarıysa, yaşamının sonunda olmuş olabileceği gibi, onun tümüyle kör olduğunu düşünür. Fabl her şeyi kendi içinde kusursuz yapar, ve onun

3) 'Pattern' ya da 'patron', bir aziz onuruna yapılan festival. (Ç. N.)

kör kahramanları ne dünyaya ne de güneşe bakar. Bir gün tanıştığım birine, eğer bir *na mna Sidhe* havuzu arayacak olsam peri kadınların nerede görüneceğini ve eğer tümüyle körse Raftery'nin Mary Hynes'e nasıl böyle hayran olduğunu sordum. "Sanırım Raftery tümüyle kördü," dedi, "ancak körlerin her şeyi bir şekilde görebilme ve ışığı olan diğer insanlara kıyasla daha fazlasını bilme, duyumsama, yapma ve tahmin etme gücü vardır, bir tür zekâ ve bilgelik de verilmiştir onlara." Doğrusu herkes size onun çok bilge olduğunu söyleyecektir, çünkü sadece kör değil aynı zamanda şairdi. Daha önce Mary Hynes hakkındaki sözlerini aktardığım dokumacı, "Onun şiiri Tanrı'nın bir armağanıydı, zaten Tanrı'nın armağanı olan üç şey vardır – şiir, dans ve prensipler. Bu yüzden, eski zamanlarda dağdan inen bir adam, bugün karşılaşabileceğin eğitimli birinden daha görgülü ve bilgiliydi, çünkü her şeyi Tanrı'dan öğreniyorlardı," diyor. Coole'da yaşayan bir adam ise, "Parmağını başında bir yere koyduğu zaman, sanki bir kitapta yazılıymış gibi her şeyi kavrardı," diye konuşuyor; Kiltartanlı eski bir kiracı da, "Bir keresinde bir çalılığın altında duruyordu, onunla konuştu ve çalılık da ona İrlandaca yanıt verdi. Bazıları konuşanın çalı olduğunu, içinde büyülü bir sesin gizlendiğini ve dünyadaki her şeyin sırrını Raftery'ye verdiğini söyler. Çalı daha sonra sararıp soldu, şimdi burasıyla Rahasine arasındaki yolun kenarında görülebilir," diye anlatır. Raftery'nin çalı hakkında yazılmış bir şiiri var, ben hiç görmedim, bu tür bir fablın ürünü de olabilir.

Bir keresinde, bir dostum, Raftery ölürken onun yanında olan bir adamla tanışmıştı, ama insanlar onun yalnız öldüğünü söyler, Maurteen Gillane isimli biri, Doktor Hyde'a, onun yattığı evin çatısından göğe doğru gece boyunca bir ışığın süzüldüğünü ve bunun da onunla beraber olan meleklerin ta kendisi olduğunu; gece boyunca fakirhanesinde güçlü bir ışığın yandığını, bunun da onu uyandı-

ran melekler olduğunu söylemiş. Çok iyi bir şair olduğu ve birçok dindar şarkı söylediği için onu onurlandırmışlar. Kendi harcında faniliği ölümsüzlüğe dönüştüren fablın, birkaç sene içinde, Mary Hynes ve Raftery'yi de güzelliğe has bir hüznün ve düşlerin görkemiyle kanaatkârlığının kusursuz simgelerine dönüştürmesi olası.

1900

II.

Bir süre önce, bir kuzey kasabasındayken, çocukluğunu komşu yörede geçirmiş olan bir adamla uzun uzun konuştum. Söylediğine bakılırsa, pek de hoş görünümlü olmayan bir aile çok güzel bir kız çocuk sahibi olduğunda, kızın güzelliğini Sidhe'den aldığına ve aileye uğursuzluk getireceğine inanılırmış. Tanıdığı birçok güzel kızın adını saydı ve güzelliğin hiçbirine mutluluk getirmediğini söyledi. Bunun hem gurur duyulup hem de korkulacak bir şey olduğunu anlattı. Keşke sözlerini o zaman bir taraflara yazsaydım, çünkü aklımda kalanlardan çok daha canlıydı.

1902

KOYUNLARIN ŞÖVALYESİ

Keltler zamanında, Ben Bulben ve Cope dağının kuzeyinde, koyunların şövalyesi diye adlandırılan güçlü bir çiftçi yaşardı. Orta Çağ'ın en savaşçı kabilelerinden birine mensup olmakla övünür, bu özellik işleri ve amellerinde de görülürdü. Onun gibi küfredebilen bir adam daha vardı ve bu adam dağın üst kesiminde yaşardı. Gaydasını kaybettiğinde, "Tanrım bunu hak etmek için ne yaptım?" demiş, ve yalnızca dağda yaşayan o adam, rekabete tutuştukları bir gün ağız dalaşında ona rakip olmuştu. Devinimlerinde tutkulu ve sertti, öfkelendiğinde sol eliyle beyaz sakalını sıvazlardı.

Bir gün, hizmetçi, Bay O'Donnell diye birinin geldiğini haber verdiğinde ben de onunla yemek yiyordum. İhtiyar adam ve iki kızına bir sessizlik çöktü. Sonunda büyük kız, babasına, "Git ve onu yemeğe davet et," dedi şiddetle. İhtiyar adam dışarı çıktı ve oldukça rahatlamış görünerek geri döndü, "Bizimle yemek yemeyeceğini söyledi," dedi. "Dışarı çık," dedi büyük kız, "ve onu arka salona davet edip biraz viski ikram et." Yemeğini henüz bitiren baba asık bir yüzle söyleneni yaptı, arka salonun kapısı kapanırken çıkan sesi duydum. Burası, kızların akşamları oturup dikiş diktikleri küçük bir odaydı. Daha sonra kız, bana dönerek, "Bay O'Donnell vergi tahsildarıdır, geçen yıl vergilerimizi artırdı ve babam buna çok öfkelendi, bize uğradığında onu süthaneye götürdü ve oradaki hizmetli kadını bir mesaj iletmesi için başka bir yere gönderdi, sonra da ona büyük hakaretler etti. "Size göstereceğim, bayım," diye yanıtladı O'Donnell, "yasalar çalışanlarını

koruyabilir." Ama babam, ona hiçbir tanığı olmadığını anımsattı. Daha sonra bu tartışmadan yorgun düşen ve üzülen babam, adama evine giden bir kestirme yol göstereceğini söyledi. Ana caddeye giden yolu yarıladıklarında, babamın çift sürmekte olan adamlarından birine rastladılar, nasıl olduysa babamın öfkesi nüksetti ve o adamını da bir mesaj iletmek üzere başka bir yere gönderip yeniden tahsildara hakaret etmeye başladı. Bunu duyduğumda, O'Donnell gibi sefil bir yaratığı bu kadar gözde büyütmesinden iğrendim; birkaç hafta önce O'Donnell'in tek oğlunun öldüğünü ve onu kırık bir kalple yalnız bıraktığını öğrendim. Bu yüzden, bir dahaki gelişinde babamın ona kibar davranmasını sağlamaya karar verdim," dedi.

Bu konuşmadan sonra kız bir komşusuna gitti, ben de ağır ağır arka salona doğru yürüdüm. Kapıya geldiğimde içeriden öfkeli sesler duydum. İki adam, belli ki, yine vergi meselesine dalmıştı, zira oraya buraya yürüyerek bağrıştıklarını duyabiliyordum. Kapıyı açtığımda, beni gören çiftçi konuksever bir ifade takınarak viskinin nerede olduğunu bilip bilmediğimi sordu. Şişeyi dolaba koyarken onu görmüştüm, bu yüzden gidip şişeyi olduğu yerden aldım, tahsildarın zayıf ve öfke dolu yüzüne bakarak. Tahsildar, dostumdan bir hayli yaşlıydı, ayrıca çok bitkin, yıpranmış ve tuhaftı. Onun gibi gürbüz ve başarılı bir adam değildi, daha çok şu rahat yüzü göremeyenlerden biriydi o. Oturmuş düş kuran çocuklardan birini fark ettim, "Kuşkusuz sen bir O'Donnell olmalısın," dedim, "nehrin dibinde onların hazinesinin yattığı ve çok başlı bir yılanın koruduğu oyuğu iyi biliyorum." "Evet, efendim" diye yanıtladı, "ben bir dizi prensin sonuncusuyum."

Daha sonra havadan sudan bir sürü şey konuştuk, dostum bir kez bile sakalını sıvazlamadı, çok içtendi. Sonunda sıska ve ihtiyar tahsildar gitmek üzere ayağa kalktı, "Umarım gelecek yıl birlikte bir kadeh içeriz," dedi dostum. "Hayır, hayır," diye yanıtladı tahsildar, "gelecek yıl ölmüş

olacağım." "Ben de oğullarımı kaybettim," dedi beriki, oldukça kibar bir sesle. "Ama senin oğulların benimkiler gibi değildi." Bunun üzerine, iki adam da acı bir öfke ve üzgün kalplerle oradan ayrıldı. Tartışmaya girmedim, ancak kalkıp gidemezdim de, böylece iki adamın ölen oğullarının değeri üzerine yaptığı öfkeli bir tartışmanın tam ortasında kalmıştım. O düş kuran çocuklara acımasam, birbirinin canına okumaları için onları kendi haline bırakır ve anımsamaya değer bir sürü sövgü duyardım.

Koyunların şövalyesi hep zafer kazanırdı. Çamur ve kana bulanmış bu savaş zırhını kuşanan hiç kimse onu alt edemez. Sadece tek bir defa yenildi, ve bu öykü onu anlatır. O ve bazı çiftlik sahipleri, büyük bir ambarın karşısında yer alan küçük bir kulübede oturmuş kâğıt oynuyorlardı. Bu kulübede bir zamanlar tekinsiz bir kadın yaşamıştı. Birden, oyunculardan biri yere bir as attı ve sebepsiz yere küfretmeye başladı. Ettiği küfürler öyle korkunçtu ki diğer oyuncular ayağa kalktı, dostum, "Bunda bir tuhaflık var, bir ruh onu ele geçirmiş," dedi. Hemen kendilerini kurtarmak için ambara açılan kapıya koştular. Tahta sürgü yerinden oynamadı ve koyunların şövalyesi, hemen el altında, duvara dayalı duran bir testereyi aldı ve sürgüyü kesmeye başladı. Kapı birden, onu sıkıca tutan birinin elinden kurtulmuş gibi gürültüyle açıldı ve oradan kaçıp gittiler.

DİREŞKEN BİR YÜREK

Bir gün, bir arkadaşım, Koyunların Şövalyesi'nin portresini yapıyordu. İhtiyar adamın kızı da oradaydı, sonunda söz aşka, aşk yapmaya geldiğinde, babasına, "Ona aşk maceralarını anlatsana," dedi. İhtiyar adam piposunu ağzından çıkardı ve "Hiç kimse sevdiği kadınla evlenmez," dedi. Sonra da kıkırdayarak, "Evlendiğim kadından daha çok hoşlandığım on beş kadar kadın oldu hayatımda," dedi ve bir sürü kadın ismi saydı. Delikanlıyken, annesinin babası olan büyükbabasının yanında çalıştığını ve (dostum sebebini unutmuş) büyükbabasının adıyla, Doran diye çağrıldığını anlattı. John Byrne adında çok sıkı bir dostu varmış. Bir gün o ve arkadaşı, Queenstown'a, John Byrne'yi Amerika'ya götürecek olan göçmen gemisini beklemeye gitmişler. Rıhtımda yürürlerken, bir bankta oturmuş çaresizce ağlayan bir kız ve hemen önünde birbiriyle tartışan iki adam görmüşler. Doran, "Sanırım sorunun ne olduğunu biliyordum," dedi. "Adamlardan biri ağabeyi biri de sevgilisiydi ve ağabeyi onu sevgilisinden uzaklaştırmak için Amerika'ya gönderiyordu. Nasıl da ağlıyordu kız! Ama ben onu teselli edebileceğimi düşündüm." O sırada kızın sevgilisi ve ağabeyi oradan uzaklaşmış. Doran da kızın önünde bir ileri bir geri yürümeye başlamış. "Güzel bir hava, değil mi bayan," gibisinden bir şeyler söylemiş. Bir süre sonra kız da ona cevap vermiş ve üçü birlikte konuşmaya başlamışlar. Göçmen gemisi birkaç gün gelmemiş, o sürede masum ve mutlu biçimde arabayla gezmiş ve görülebilecek her şeyi görmüşler. Sonunda gemi geldiğinde, Doran, kıza Amerika'ya gitmeyeceğini söylemiş. Genç kız,

onun ardından, ilk aşkı için ağladığından daha fazla ağlamış. Byrne gemiye binerken, Doran ona, "Onu senden esirgemiyorum ama çok genç yaşta evlenme," diye fısıldamış.

Öykünün burasında, çiftçinin kızı, "Sanırım bunu Byrne'nin iyiliği için söyledin baba," diye alaycı bir tavırla söze girdi. Fakat ihtiyar adam bunu gerçekten Byrne'nin iyiliği için söylediğinde ısrar etti ve Byrne'nin kızla nişanlandığını bildiren bir mektup aldığında ona aynı öğüdü yazdığını anlattı. Yıllar geçmiş ve ondan hiçbir haber alamamış. Evli de olsa kızın ne yaptığını merak etmekten kendini alamıyormuş. Sonunda onları bulmak için kalkıp Amerika'ya gitmiş. Sormuş soruşturmuş ama hiçbir haber alamamış. Yıllar böylece akıp geçmiş ve karısı ölmüş, o ise yıllar içinde gelişip zengin ve meşgul bir çiftçi olmuş. Önemsiz bir mazeret bulup tekrar Amerika'ya gitmiş ve araştırmasına yeniden başlamış. Bir gün, bir tren vagonunda, İrlandalı bir adamla konuşurken, alışık olduğu üzere, o civardan giden göçmenleri sorup, "*Innis Rath*lı değirmencinin kızıyla ilgili bir şey duydunuz mu?" diyerek aradığı kadının adını da söylemiş. "Ah, evet," demiş diğeri, "arkadaşlarımdan biriyle, John MacEwing'le evlendi. Chicago'da falanca yerde yaşıyor. Bunun üzerine, Doran, Chicago'ya gitmiş ve kapısını çalmış. Kapıyı kendisi açmış, neredeyse hiç değişmemiş. Ona büyükbabasından miras aldığı gerçek ismini ve trendeki adamın adını söylemiş. Kadın onu tanımamış, yine de kocasının, eski dostunu tanıyan biriyle karşılaşmaktan memnun olacağını söyleyerek yemeğe kalmasını istemiş. Birçok şeyden konuşmuşlar, ama tüm konuşma boyunca, neden olduğunu bilmiyorum, belki dostum da bilmiyor, kadına kim olduğunu hiç söylememiş. Yemekte ona Byrne'yi sormuş, kadın başını eğip ağlamaya başlamış, o kadar çok ağlamış ki Doran kocasının bu duruma sinirlenebileceğini düşünmüş. Byrne'ye ne olduğunu sormaya korkmuş ve kısa süre sonra onu bir daha hiç görmemek üzere oradan ayrılmış.

İhtiyar adam öyküsünü bitirdiğinde, "Bunu Bay Yeats'e de anlatın, belki bundan bir şiir çıkarır," dedi. Ancak kızı, "Hayır, baba. Hiç kimse böyle bir kadın hakkında şiir yazamaz," diye çıkıştı. Heyhat! Ben hiç şiir yazmadım belki de, Helen'i ve dünyanın tüm güzel ve gelgeç kadınlarını seven yüreğim fazlasıyla keder dolu. Üzerinde çok fazla düşünülmemesi gereken şeyler vardır. Sıradan sözlerin tastamam anlattığı şeyler.

1902

BÜYÜCÜLER

Bizler, İrlanda'da, karanlık güçleri[4] biraz da olsa duyan ve daha da nadiren onları gören insanlarla karşılaşırız. Zira insanların imgelemi düşsel ve değişken olan üzerinde odaklanır ve iyi ya da kötüden herhangi biriyle özdeşleştirilirse, düş ve değişkenlik, yaşamlarının soluğu olan özgürlüğü yitirir. Bilgeler, insanoğlu her neredeyse açgözlülüğünü körükleyecek karanlık güçlerin de orada olduğunu söyler, tıpkı insanın kalbinde bal yapan ışıltılı varlıklar ve oraya buraya uçuşan alacakaranlık canlıları gibi, bütün bunlar insanı tutkulu ve melankolik bir kalabalıkla çevreler. Uzun süre beslenen bir tutku ya da doğum sırasında meydana gelen bir kaza sonucu onların saklı meskenlerine sızıp kendilerini görebilecek olan insanlar bulundururlar, bir zamanlar erkek ya da kadın olan, müthiş bir coşkuyla dolu, yavaş ve belli belirsiz bir kötücüllükle hareket eden insanlar. Karanlık güçlerin hep etrafımızda olduğu söylenir, gece ve gündüz, yaşlı bir ağacın üzerindeki yarasalar gibi; onları daha az duyuyor olmamızın nedeni, daha karanlık türden büyülerin çok az yapılıyor olmasıdır. İrlanda'da, bu şeytani güçlerle iletişim kurmaya çalışan çok az kişiyle karşılaştım, zaten onlar da bu yoldaki niyet ve çabalarını birlikte yaşadıkları insanlardan tümüyle gizliyorlardı. Bunlar daha çok küçük memurlar ve benzeri insanlardı ve sanatlarını icra etmek için siyah örtülerle kaplı bir oda-

4) Artık daha iyi biliyorum. İskoçya'daki kadar olmasa da, düşündüğümden daha çok karanlık güçle çevriliyiz. Üstelik insanların imgelemi, temel olarak, düşsel ve değişken üzerine odaklanıyor.

da buluşuyorlardı. Beni bu odaya sokmuyorlardı, ama bu esrarengiz bilim hakkında tümüyle cahil olduğumu görünce, yaptıkları şeyi başka bir yerde hiç çekinmeden gösterdiler. "Bize gel," dedi liderleri, kendisi büyük bir un değirmeninde çalışıyordu, "sana, seninle yüz yüze konuşacak, bizler gibi maddesel bir şekli, hacmi olan ruhlar göstereceğiz."

Trans halindeyken, melek ya da peri benzeri varlıklarla –gündüzün ve alacakaranlığın çocuklarıyla– iletişimin gücü üzerine konuştum, o da günlük bilinç halimizde yalnızca görebildiğimiz ve hissedebildiğimiz şeylere inanmamız gerektiğini söylüyordu. "Evet," dedim, "size geleceğim," ya da buna benzer şeyler söyledim; "ama beni transa sokmanıza izin vermeyeceğim, bu sayede, sözünü ettiğin biçimlerin benim bahsettiğim gibi değil de sıradan duyularla algılanıp algılanamayacağını öğrenmiş olacağım." Ben, diğer varlıkların, ölümcül özden bir giyitle dolaşabilme yetisini inkâr etmiyorum, ancak şu var ki, sözünü ettiği türden basit yakarılar, bilincin trans halinde yarattığı etkiden fazlasını yapacağa benzemiyor, bu yüzden onu gündüzün, alacakaranlığın ve karanlığın gücü kılığında kişileştiriyor.

"Ama," dedi, "mobilyaları oraya buraya oynattıklarını görürüz, bizim isteğimizce hareket ederler ve onlar hakkında hiçbir şey bilmeyen insanlara yardım eder ya da zarar verirler." Belki kelimeler tam olarak bunlar değildi, ama konuşmamızın özü buydu.

O gece, sekiz civarında döndüm ve lideri küçük ve tamamen karanlık bir arka odada yalnız başına otururken buldum. Siyah bir giysi vardı üzerinde, iki küçük yuvarlak delikten etrafı kolaçan eden gözleri dışında tüm vücudunu örten, eski bir çizimdeki bir engizisyoncuyu anımsatan bir giysi. Önündeki masada, içinde yanan otların olduğu pirinç bir tabak, büyük bir kâse, boyalı simgelerle bezeli bir kafatası, çapraz duran iki hançer ve bileşkesel güçleri denetlemek için kullanılan, değirmentaşı biçiminde ve ne

olduğunu çıkaramadığım bazı düzenekler vardı. Ben de üzerime siyah bir elbise giydim, üzerime tam olarak uymadığını ve hareketlerimi bir hayli engellediğini anımsıyorum. Bunun üzerine, büyücü, sepetten bir horoz aldı ve hançerlerden biriyle horozun boğazını kesti, bir yandan da kanın o büyük kâseye boşalmasını sağlıyordu. Bir kitap açtı ve kesinlikle İngilizce olmayan, gırtlaktan telafuz edilen bir dilde bir yakarıya başladı. Bitirmeden önce, bir başka büyücü, yirmi beş yaşlarında, herkes gibi siyah giyinmiş bir adam içeri girdi ve sol tarafıma oturdu. Yakarıcı tam önümdeydi, kısa süre sonra küçük deliklerin içinde parlayan ve beni tuhaf biçimde etkileyen gözlerini gördüm. Gözlerinin yarattığı etkiye karşı koymaya çalıştım ve başım ağrımaya başladı. Yakarı devam etti ve ilk birkaç dakika hiçbir şey olmadı. Sonra yakarıcı kalktı ve holdeki ışığı söndürdü, artık kapının altındaki boşluktan hiç parıltı gelmiyordu. Artık tabakta yanan otların ışığı dışında hiçbir ışık ve yakarının o gırtlaktan gelen derin mırıltısı dışında hiçbir ses yoktu.

O sırada, solumdaki adam etrafta yalpalayarak, "Tanrım, Tanrım!" diye haykırdı. Ona canını sıkanın ne olduğunu sordum, fakat o konuştuğunu bile bilmiyordu. Bir süre sonra, odada dolaşan büyük bir yılan gördüğünü ve bunun onu heyecanlandırdığını söyledi. Ben, belirgin bir biçimi olan hiçbir şey görmedim, ama çevremde siyah bulutlar oluştuğunu sandım. Eğer karşı koymazsam trans durumuna geçebileceğimi düşündüm ve bu trans durumunun yaratacağı etki kendiyle uyumsuz, diğer bir deyişle, şeytancaydı. Biraz çabaladıktan sonra siyah bulutlardan kurtuldum, doğal duyularımı tekrar denetleyebiliyordum. Bu sefer de iki büyücü, odada dolaşan siyah ve beyaz sütunlar ve keşiş cübbesi giymiş bir adam görmeye başladı, aynı şeyleri benim görmüyor olmama çok şaşırdılar çünkü onlar için bu sütunlar önlerindeki masa kadar belirgindi. Yakarıcı gücünü gittikçe artırıyor gibiydi ve ondan bir tür

esrar dalgasının yayılıp benim üzerimde odaklandığını hissettim; o sırada ben de yanımdaki adamın ölümcül bir trans durumuna geçtiğini fark ettim. Son bir gayretle siyah bulutları savuşturdum, ama onların trans durumuna geçmeksizin görebildiğim yegâne biçimler olduğunu ve onlardan pek de hoşlanmadığımı düşünerek biraz ışık istedim, ve bu zahmetli şeytan çıkarma ayininden sonra gündelik dünyaya geri döndüm.

Büyücülerden daha kudretli olanına, "Eğer ruhlardan biri beni ele geçirseydi ne olacaktı?" diye sordum, adam, "Bu odadan dışarı çıktığınızda onun kişiliği sizinkine eklenmiş olacaktı," diye yanıtladı. Büyücülüğünün nereden geldiğini sordum. Bunu babasından öğrenmiş olduğu dışında pek matah bir şey söylemedi. Belli ki gizlilik yemini etmişti ve daha fazlasını söyleyemezdi.

Birkaç gün boyunca, biçimsiz ve grotesk figürlerin çevremde dolanıp durduğu hissinden kurtulamadım. Aydınlık Güçler her zaman güzeldir ve arzulanır. Kasvetli Güçler de şimdilerde güzel ve tuhaf biçimde grotesk, ama Karanlık Güçler, dengesiz doğalarını çirkinlik ve ürkü yoluyla dışa vuruyor.

ŞEYTAN

Bir gün Mayolu[5] ihtiyar bir kadın, bana, yola çok kötü bir şeyin düştüğünü ve karşıdaki eve girdiğini söyledi. Onun ne olduğunu söylemediği halde, ben gayet iyi biliyordum. Bir başka gün de bana, arkadaşlarından ikisine, şeytan olduğuna inandıkları bir kişi tarafından kur yapıldığını söyledi. Bunlardan birisi yolun kenarında dururken, bir adam at sırtında gelerek terkisine binmesini söylemiş ve gezintiye çıkmayı teklif etmiş. Kadın kabul etmeyince de ortadan kaybolmuş. Diğeri ise gecenin geç bir saatinde, yol üzerinde sevgilisini beklerken bir şey yoldan sallanarak ve yuvarlanarak ayaklarının dibine kadar gelmiş. Bir gazeteye benzeyen o şey sonra suratına çarpmış. Boyutlarına bakarak bunun *Irish Times* olduğunu anlamış. Gazete, birden genç bir adama dönüşmüş ve birlikte yürüyüşe çıkmalarını teklif etmiş. Kabul etmeyince de kaybolmuş.

Ben Bulben yamaçlarında yaşayan ihtiyar bir adam tanırım, şeytanı yatağının altında zil çalarken bulmuştu. Dışarıya çıkarak küçük kilisenin çanını kaçırmış ve şeytanı yatağının altından kovalamıştı. Bu da, diğerleri gibi, şeytan olmayabilirdi. Sadece yarılmış ayakları yüzünden başı derde giren zavallı bir orman hayaleti.

5) Mayo; İrlanda Cumhuriyeti'nde, Connacht Eyaleti'nde kent. (Ç. N.)

MUTLU VE MUTSUZ TANRIBİLİMCİLER

I.

Bir keresinde Mayolu bir kadın, bana, "Tanrı aşkı için kendisini asan hizmetçi bir kız tanıyordum," demişti. "Rahip ve ait olduğu cemaatin gözünde yalnızdı ve kendisini bir boyun atkısıyla tırabzanlara asmıştı. Zambak gibi bembeyaz kesildikten hemen sonra ölmüştü, eğer bu bir cinayet ya da intihar olsaydı rengi simsiyah olurdu. Ona Hıristiyan usulü bir cenaze düzenlendi. Rahip, kızın ölür ölmez Tanrı'ya kavuştuğunu söyledi. Yani, Tanrı aşkı uğruna yapıldığı sürece ne yapıldığı o kadar da önemli değil." Kadının öyküyü anlatırken aldığı zevke şaşırmıyorum, zira o, tutkuyla ve çabucak dile gelen tüm kutsal şeyleri seviyordu. Bana bir keresinde, dini bir vaazda duyduklarına, daha sonra onu gözleriyle görmedikçe inanmadığını söylemişti. Bana Araf'ın kapılarını gözlerinde canlandırdığı gibi betimlemişti. Ne var ki ben, çile çeken ruhları değil de sadece kapıları görebildiği dışında bu betimlemeden hiçbir şeyi anımsamıyorum. Aklı hep hoş ve güzel olan şeylerle meşguldü. Bir gün bana hangi ayın ve hangi çiçeğin en güzel olduğunu sormuştu. Bilemediğimi söylediğimde, "Meryem'den ötürü Mayıs ayı en güzel aydır; safça kayalardan çıkıp açtığı ve hiç günah işlemediği için de vadi zambağı en güzel çiçektir," cevabını vermişti. Daha sonra üç soğuk kış ayının nedenini sordu. Bunun da nedenini bilmediğimi söyleyince, "İnsanın günahı ve Tanrı'nın intikamı," diye yanıtlamıştı. İsa, sadece kutsanmış olmakla kalmayıp, o kadının gözünde tüm insani özellikler bakı-

mından kusursuz biriydi. Düşüncelerindeki güzellik ve kutsallığı o denli iyi tamamlıyordu. Yeryüzünün tüm erkekleri içinde yalnızca o tam altı fit boyundaydı. Diğer erkekler, İsa'dan ya biraz daha uzun ya da biraz daha kısaydılar.

Periler hakkındaki düşünce ve görüşleri de güzeldi. Onları asla Günahkâr Melekler diye çağırdığını duymadım. Onlar da bizim gibi insanlardır. Sadece daha güzeldirler. Çoğu zaman, perilerin gökyüzünde, uzun bir hat üzerinde ve birbirine eklenmiş katarlar gibi yol alışlarını seyretmek için pencereye veya Forth'ta[6] şarkı söyleyip dans edişlerini duymak için kapıya giderdi. Çokluk, "Uzak Çağlayan" adlı şarkıyı söylerlermiş, bir keresinde kadını yere düşürmelerine rağmen onlar hakkında kötü düşünmemiş bile. Onları en çok King's County'de çalışırken görürmüş. Bir süre önce, bir sabah, kadın bana şunları anlatmıştı: "Dün gece uyumayıp efendiyi bekliyordum, saat on biri çeyrek geçiyordu. Masanın üstünde bir gürültü duydum. Kendi kendime, "Her yer King's County," dedim ve bu halime gülmekten neredeyse ölüyordum. Orada çok uzun süre kaldığım için bu bir uyarıydı. Burayı kendileri için istiyorlardı." Bir keresinde ona peri görünce düşüp bayılan birinden söz ettiğimde, "Bu bir peri olamaz, belki kötü bir şey, ama hiç kimse bir peri gördü diye bayılmaz. Belki bir şeytandı. Beni altımdaki yatakla beraber çatıdan atmaya çalıştıklarında bile korkmamıştım. Sen bir şeylerle meşgul olduğun sırada bir yılanbalığı gibi pıt pıt merdivenlerden çıkıp bağıran bir şey duyduğumda da korkmadım. Her kapıyı denedi. Yine de benim olduğum yere giremedi. Gelseydi onu evrene bir ateş topu gibi fırlatırdım. Yaşadığım yerde vurduğunu deviren bir adam vardı ve onlardan birini haklamıştı. Hâlâ yolda olup olma-

6) Forth; güneyde Berwick'ten kuzeyde Aberdeen'e kadar uzanan İskoç kıyı şeridi. (Ç. N.)

dığını görmek için dışarı çıkmış ama periler adamın dersini vermiş olmalı. Yine de periler en iyi komşulardır. Eğer siz onlara iyi davranırsanız, onlar da size iyi davranır. Fakat yollarına çıkmanızdan hoşlanmazlar," demişti. Bir başka sefer de, "Fakirlere hep iyi davranırlar," demişti.

II.

Her nasılsa, Galway köyünde kötülükten başka bir şey düşünmeyen bir adam var. Bazıları onun kutsal, bazıları da biraz çılgın olduğunu düşünüyor, fakat kimi konuşmaları, Dante'ye *İlahi Komedya*'yı esinleyen, İrlanda'ya özgü "Üç Dünya" düşlemini anımsatıyor. Bu adamın Cenneti göreceğini hayal bile edemiyorum. Özellikle perilere karşı öfke dolu, onlar arasında çok sık rastlanan ve gerçekte Pan'ın çocukları olan satir ayaklıları, İblis'in çocukları gibi betimler. Birçok kişinin tanıklığına rağmen, kadınları alıp götürdüklerini kabul etmez; denizdeki kum kadar kalabalık olduklarına ve zavallı ölümlüleri baştan çıkarmaya çalıştıklarına emindir.

"Bir şey ararcasına hep yere bakan bir rahip tanıyorum, bir ses ona, "Eğer onları görmek istersen, istemediğin kadar göreceksin," demiş. Gözlerini açmış ve her yer onlarla kaynıyormuş. "Bazen şarkı söyler bazen dans ederler, ama her zaman çatal ayaklıdırlar," der durur. Dans ve şarkılarının simgelediği Hıristiyanlık dışı her şeyi hor görür, tek düşündüğü şey, onlara defolup gitmelerini söylemek gerektiğidir. "Bir gece," diye anlatır, "yürüyerek Kinvara'dan dönmüş ormandan geçiyordum, arkamdan gelen birisinin yaklaştığını hissettim. Bindiği atı ve ayaklarını kaldırışını duyabiliyordum, ama at nalına benzer bir ses değildi bu. Durdum ve dönerek çok yüksek bir sesle, "Çek git!" dedim, bir daha beni rahatsız etmemek üzere gitti. Tanıdığım bir adam ölmek üzereydi. Yine onlardan bir tanesi yatağına geldiğinde, adam, "Defol buradan, seni

garip hayvan!" diye bağırmış ve o da gitmiş. Onlar günahkâr melekler, Tanrı onları kovduğunda, "Ol!" demiş Cehenneme ve Cehennem olmuş." Tam bunları söylerken, ateşin başında oturan ihtiyar bir kadın araya girip, "Tanrı bizi korusun, yazık ki Tanrı bu kelimeyi söyledi, yoksa şu anda Cehennem olmayabilirdi," der, ama kâhin, kadının söylediklerine kulak asmadan devam eder, "Tanrı, şeytana, bütün insanların ruhlarına karşılık ne almak istediğini sormuş. Şeytan, bir bakirenin oğlunun kanından başka hiçbir şeyin kendisini tatmin edemeyeceğini söylemiş. İstediğini aldığında, Cehennemin kapıları açılmış." Bunu eski, düşündürücü bir halk öyküsü gibi algıladığı açıkça ortada.

"Ben Cehennemi gözlerimle gördüm. Bir keresinde görüntüsünü gözlerimde canlandırdım. Etrafında çok yüksek, tümüyle metalden yapılmış bir duvar vardı. Kemerli bir geçitten doğruca içine yürüdüm, sanki bir beyefendinin meyva bahçesine gidiyor gibi, ama bahçenin kenarları şimşir ağaçları yerine kırmızı ve kızgın metallerle çevriliydi. Duvarın içinde çapraz geçitler vardı, sağ tarafta ne olduğundan emin değilim, ama sol tarafında beş tane büyük fırın vardı. İçleri zincire vurulmuş ruhlarla doluydu. Hemen döndüm ve uzaklaştım. Dönerken tekrar duvara baktım, ama duvarın sonu yoktu.

"Başka bir sefer de Arafı gördüm. Deniz seviyesinde bir yer gibiydi ve etrafında hiç duvar yoktu, ama parlak bir alevdi ve içinde ruhlar vardı. Neredeyse Cehennemdeki kadar acı çekiyorlardı. Yalnızca yanlarında şeytanlar yoktu ve hâlâ Cennete gitme umutları vardı.

"Oradan bana seslenildiğini duydum, "Buradan çıkmama yardım et!" Ve baktığımda benimle aynı şehirden olan, Athenryli Kral O'Connor'ın soyundan gelen ve ordudan tanıdığım bir adamı gördüm.

"Önce elimi uzattım, ama sonra, "Sana dokunmama üç yarda kala alevlerde yanarım," diye seslendim. "O

zaman bana dualarınla yardım et," dedi. Ben de öyle yaptım.

"Peder Connellan da ölenlere dualarımızla yardım etmemizi söyler hep, vaaz verebilecek denli zeki bir adam; Lourdes'dan getirdiği Kutsal Su ile epey şifa dağıttı."

1902

SON HALK OZANI

Michael Moran, 1794 yılı civarında, Black Pitts'in dışında, Dublin Liberties'deki Faddle Alley'de doğdu. Doğumundan on beş gün sonra, geçirdiği bir hastalık yüzünden tamamen kör oldu. Bunu bir lütuf kabul eden ailesi tarafından, çok geçmeden, şarkı söyleyip dilenmek üzere sokak köşelerine ve Liffey Nehri üzerindeki köprülere gönderildi. Herkes çocuklarının onun gibi olmasını dilerdi, çünkü, görme yetisinin kaybından etkilenmediği için, Moran'ın zihni, günün her kıpırtısının ve halkın tutkularındaki her değişimin ezgiler ya da olağandışı deyişlere dönüştüğü kusursuz bir yankılayan oda haline gelmişti. Büyüyüp bir yetişkin olduğunda ise, Liberties'deki tüm balad ustalarının tartışmasız lideriydi. Wicklowlu kör kemancı *dokumacı* Madden Kearney, Meathli Martin, nereli olduğunu ancak Tanrı'nın bildiği M'Bride ve sonraları gerçek Moran öldüğü zaman ödünç elbiseler, daha doğrusu ödünç paçavralar içinde kurumla yürüyen ve kendisinden başka bir Moran olmadığı konusunda dedikodular yayan şu M'Grane ve daha pek çok kişi ona saygı gösteriyor ve onu kendi çevresinin lideri kabul ediyordu. Kör olmasına rağmen, bir eş bulmakta zorlanmadı, dahası, seçti ve aldı. Bir serseri ile bir dâhinin bireşimiydi. Bu da, kendisi geleneksel olsa bile, umulmadık, işbilir ve şaşırtıcı erkeklerden hoşlanan kadın ruhuna hitap ediyordu. Bu derbeder kılık kıyafetine rağmen, hiçbir iyi şeyin eksikliğini çekmezdi; bir defasında, katıksız öfkesinde bir hayli ileri giderek, çok sevdiği gebre otu sosunun olmaması üzerine karısına bir kuzu budu fırlattığı bilinir. Kenarları

işlemeli bir harmanisi olan kaba yünlü kabanı, eski, fitilli kadifeden pantolonu, koskoca ayakkabıları ve deri bir kayışla bileğine tutturulmuş sağlam bastonu ile pek yüzüne bakılır bir tarafı yoktu. Cork'ta bulunan taş sütunlardaki yalvaç düşleminde Moran'ı bir görse, kralların dostu, ozan MacConglinne için herhalde bu elim bir şok olurdu. Kısa cübbesi ve deri cüzdanının modası geçse de, gerçek bir halk ozanı, bir şair, bir maskara ve halkın habercisiydi. Sabahleyin kahvaltısını bitirdiğinde karısı veya bir komşusu, "Yeter, bu kadar meditasyon yeterli," diyene kadar ona uzun uzun gazete okurdu. Bu meditasyon da günün latifeleri ve ezgileri için bir kaynak oluştururdu. Tüm Orta Çağı kabanının içinde taşıyor gibiydi.

MacConglinne'nin kilise ve ruhban sınıfına duyduğu nefret onda yoktu. Meditasyonun meyvası fazla olgunlaşmadığında, insanlar daha yoğun bir şeyler istediklerinde, bir aziz, şehit ya da İncil'de yer alan bir serüvenle ilgili tartımlı bir öykü ya da balad okur, söylerdi. Bir sokak köşesinde durur, etrafına kalabalık toplanınca şöyle başlardı (bu bilgiyi onu tanıyan birisinden aktarıyorum), "Etrafıma toplanın, gençler, etrafıma toplanın. Bir gölcük mü içinde durduğum? Islak bir yerde miyim yoksa?" Bunun üzerine, kimileri bağırır, "Oh, hayır! Değilsin! Kuru ve hoş bir yerdesin. Azize Meryem'i anlat, Musa'yı anlat," diye en sevdikleri öykünün adını çağırırdı. Sonra Moran, vücudunu tuhaf bir biçimde kıvırıp giysilerini çekiştirerek, "Tüm sıkı dostlarım arkamdan konuşuyor şimdi," diye patlar, finalde ise, "Eğer vazgeçmezseniz hovardalıktan, soracağım ben size," diye gençleri uyarırcasına ezbere başlar ya da yine duralayarak, "Toplandınız mı etrafıma? Aranızda rezil bir sapkın mı var yoksa?" diye sorardı. En iyi bilinen dinsel öyküsü *Mısırlı Azize Meryem*, vakar dolu bir şiirdir ve Piskopos Coyle adlı birinin daha oylumlu eserinden alınmıştır. Bu öykü, Mısırlı hafifmeşrep bir kadın olan Meryem'in, belli bir sebebi olmaksızın Ku-

düs'e giden hacıların peşine takılmasını, sonra da doğaüstü bir güç Tapınağa girmesini engelleyince tövbekar olup çöle giderek hayatının geriye kalan bölümünü münzevi bir kefaret ödeyerek geçirmesini anlatır. Sonunda, tam ölmek üzereyken, Tanrı ona günah çıkarması, son bir defa kutsanması ve kendisinin yolladığı bir aslanın yardımıyla mezarını kazması için Piskopos Zozimus'u göndermiş. Şiir, onsekizinci yüzyılın hoşgörülmeyen uyaklı düzeniyle yazılmıştı. Ancak şiir o kadar popülerdi ve o kadar çok istenirdi ki bir süre sonra Moran'a Zozimus lakabı takılmıştı ve hep bu isimle anıldı. Kendi yazdığı bir şiir olan Musa, her ne kadar şiirle bağdaşır bir yanı olmasa da, yine de şiire benzer bir eserdi. Ancak vakara katlanamayan Moran, kendi mısralarını şu serseri ağzıyla gülünç hale sokardı;

Nil'e karışan Mısır ülkesinde,
Kral Firavun'un kızı yıkanırdı gösterişle.
Önce suya daldı, karaya çıktı sonra,
Soylu teni kurusun diye koştu sahil boyunca.
Ayağına bir saz takılınca bebeği buldu,
Bir kat hasırın üzerinde gülüyordu.
Kucağına alıp sordu, yumuşacıktı sesi,
"Kız kuruları, tazeler, kim bu çocuğun annesi?"

İnce alaylı ezgileri, hemen hemen her zaman, tüm çağdaşlarının yok olması pahasına, nükte ve manilerden oluşurdu. Örneğin, bir ayakkabı yapımcısına önemsiz kökenini anımsatmak istediğinde, zenginliğinden ve bedensel kirliliğinden aynı anda dem vurmak onun için zevkti. Bize şarkının ilk kıtası ulaşabilmiştir;

Dirty Lane'in en kokuşmuş duldası,
Orada yaşardı Dick Maclane, kokuşmuş ayakkabıcı;
Karısı eski kralın hizmetindeydi,

İri kıyım, cesur ve açık tenli.
Yırtardı hançeresini Essex Köprüsü'nde,
Yine de altı peni düşerdi kısmetine.
Ama yepyeniydi Dickey'in kabanı,
Yarmacıydı onu aldığı zamanlar.
Kıt görüşlüydü muhitindekiler gibi,
Ve sokaklarda çılgınca söyledi durdu,
'Sütçü beygirine binmiş tıknaz tombul çapulcu.'

Moran'ın çok çeşitli sorunları vardı, yüzleşilmesi ve alt edilmesi gereken bir sürü münasebetsiz gibi. Bir keresinde, işgüzar bir polis, serselik yaptığı için onu tutukladı, fakat Moran, dinleyenlere, kendisi de bir şair, kör bir adam ve bir dilenci olan öncülü Homeros'a tapınıldığını anımsatınca, izleyenlerin bağırışları arasında müthiş bir bozguna uğradı. Ünü arttıkça daha ciddi sorunlarla yüzleşmek zorunda kalıyordu. Her yerde bir sürü taklitçi türedi. Örneğin, bunlardan birisi, Moran'ın deyişlerini, şarkılarını ve sahneye çıkışını taklit ederek Moran'ın kazandığı şilin kadar gine[7] kazanmıştı. Bir gece, bu aktör, arkadaşlarıyla yemek yerken, yaptığı taklitlerin aşırıya kaçıp kaçmadığı tartışma konusu oldu. Bu iddianın, halkın oyuna sunulması kararı alındı. Bahis ise, tanınmış bir restoranda kırk şilinlik bir akşam yemeğiydi. Aktör, gösteri için kendisine Moran'ın sıkça gittiği bir yer olan Essex Köprüsü'nü seçti ve kısa sürede küçük bir kalabalık topladı. Tam 'Nil'e karışan Mısır ülkesinde'yi bitirmek üzereyken, ardında bir başka kalabalıkla Moran'ın kendisi çıkageldi. İki kalabalık da büyük bir heyecan ve kahkaha tufanı ile karşılaştı. Taklitçi, "Hıristiyan kardeşlerim," diye bağırdı, "bir kimsenin böylesine fakir ve esrarengiz bir adamla dalga geçmesi mümkün mü?"

"Kimmiş peki bu? En fazla bir sahtekâr," diye cevapladı Moran.

7) Gine; yirmi bir şilin. (Ç. N.)

"Defol, seni sefil! Sahtekâr sensin. Bu fakir ve esrarengiz adamla alay ettiğin için gözlerindeki gökyüzü ışığının sönmesinden korkmuyor musun?"

"Azizler ve melekler, buna karşı bir savunma yok mu? Benim alın teriyle kazandığım ekmeği zorla elimden almaya çalıştığın için sen en insanlık dışı rezilsin," dedi zavallı Moran.

"Ve sen, sefil adam, güzel şiirime devam etmeme izin vermiyorsun. Hıristiyan kardeşlerim, hayırseverliğinizle bu adamı bertaraf etmeyecek misiniz? Benim gizemimden yararlanıyor."

Taklitçi, her şeyin kendi lehine olduğunu görerek, insanlara ilgileri ve destekleri için teşekkür edip şiirine devam etti. Moran, bir süre, şaşkın bir sessizlik içinde dinledi, sonra tekrar itiraza başladı.

"Hiçbirinizin beni tanımaması mümkün mü? Bunun ben olduğunu görmüyor musunuz? O bir başkası."

"Bu güzel öyküye devam etmeden önce," diye Moran'ın sözünü kesti taklitçi, "devam etmeme yardımcı olmak için sizleri lütufkâr bir katkıda bulunmaya davet ediyorum."

"Senin kurtarılması gereken bir ruhun yok mu, günahkâr?" diye bağırdı Moran, bu son hakaretle iyice sarsılmış bir halde. "Hem fakiri soyup hem de dünyanın canına mı okuyacaksın? Ah, böylesi bir kötülük olabilir mi?"

"Takdir sizin, dostlarım," dedi taklitçi, "paranızı hepinizin çok iyi tanıdığı asıl esrarengiz adama verin ve kurtarın beni bu entrikacıdan." Böylece birkaç peni ve yarım pens topladı. O para toplarken Moran da 'Mısırlı Meryem'e başladı. Ancak bastonunu çekiştiren öfkeli kalabalık neredeyse Moran'ı dövecekti. Kendisine ne kadar benzediğini görerek şaşkınlık içinde vazgeçtiler. Taklitçi, kalabalığa, bu zorbayı kendisine bırakmalarını ve ona gerçek sahtekârın kim olduğunu göstereceğini söyledi. Kalabalık, Moran'ın yanına gitmesi için yol verdi, fakat Moran'la

kapışacak yerde birden önüne birkaç şilin fırlattı. Sonra da kalabalığa dönerek, onlara, kendisinin gerçekten de bir aktör olduğunu, yalnızca bir bahis kazandığını söyledi ve tüm bu coşkunun arasında kazandığı akşam yemeğini yemek üzere oradan ayrıldı.

Nisan 1846'da Michael Moran'ın ölüyor olduğu haberi rahibe iletildi. Rahip, onu, Patrick Sokağı on beş (şimdilerde on dört buçuk) numarada, saman bir yatakta yattığı ve son anlarını paylaşmak için gelen hırpani balad ozanlarıyla dolu bir odada görmeye gitti. Ölümünden sonra balad ozanları, keman ve benzeri bir sürü çalgıyla gelip ölünün başında bekledi ve herkes ran,[8] öykü, eski özdeyiş ve sıradışı ezgilerden ne biliyorsa onunla şenliğe katıldı. Moran için vakit dolmuştu, dualarını edip günah çıkarmıştı, neden onu yürekten uğurlamasınlardı ki? Cenaze ertesi gün kaldırıldı. Yağışlı ve kapalı bir gün olduğundan dostları ve hayranlarının çoğu tabutla beraber cenaze arabasına bindi. Henüz yola koyulmuşlardı ki içlerinden biri, "Ne acı soğuk, değil mi?" diye şarkıya başlayıverdi, "Hem de nasıl," diye yanıtladı bir diğeri, "defin yerine vardığımızda biz de ceset gibi kaskatı kesileceğiz." "Sonu kötü oldu," dedi bir üçüncüsü, "keşke havalar düzelene kadar bir ay daha dayansaydı." Bunun üzerine, Carroll isimli bir adam yarım ölçü viski çıkardı, hepsi birden müteveffanın ruhuna kadeh kaldırdılar. Ama ne yazık ki cenaze arabası aşırı derecede doluydu ve mezarlığa varamadan hem tekerlek yayı hem de viski şişesi kırıldı.

Moran, adım attığı yeni krallıkta kendini tuhaf ve yabancı hissetmiş olmalı, belki tam da arkadaşları kendi şerefine içerken. Umalım ki hırpani melekleri etrafına toplayıp yeni ve daha hareketli bir

8) Ran; Kelt Edebiyatı'na özgü koşuklu şiir. (Ç. N.)

Toplanın etrafımda gençler, hadi bakalım
Toplanın etrafımda
Ve dinleyin size anlatacaklarımı
İhtiyar Salley getirmeden önce
Ekmeğimi ve çay maşrapamı

tutturabileceği, çocuk meleklere ve altı kanatlı meleklere dizginsiz nükte ve maniler söyleyebileceği bir orta yer bulunabilsin onun için. Ne kadar serseri olursa olsun, belki de çoktan Yüksek Hakikatın Zambağını ve Ötegüzelliğin Gülünü bulup etrafına topladı, öyle ki, onların yokluğunda birçok İrlandalı yazar, ister ünlü ister unutulmuş olsun, cılız bir meltem gibi geldi geçti.

REGINA, REGINA PIGMEORUM, VENI

Bir gece, tüm yaşamını at arabalarının gürültüsünden uzak geçirmiş orta yaşlı bir adam, onun akrabası olan ve otlaklar boyunca uzanmış sığır sürüleri arasında hareket eden sayısız ışığın en küçük parıltısını bile fark edebilecek yetenekte bir kâhin olarak nam salmış genç bir kız ve ben, uzak batıdaki kumlu bir sahil boyunca yürüyorduk. Bazen Unutkan İnsanlar da denen perilerden bahsediyorduk ki, tam konuşmamızın ortasında, mesken tuttukları bilinen bir yere vardık; kara kayaların ortasında, altında uzanan ıslak kumsal üzerindeki yansısıyla sığlık bir mağara. Unutkan İnsanlar'a soracağım epeyce soru olduğu için genç kıza bir şey görüp görmediğini sordum. Birkaç dakika boyunca olduğu yerde kalakaldı ve yavaş yavaş, artık ne denizden gelen soğuk meltemin rahatsız ettiği ne de denizin kasvetli gürültüsünün dikkatini dağıttığı uyarıcı bir trans durumuna geçtiğini fark ettim. Sonra yüksek sesle yüce perilerin adlarını çağırdım. Tam o sırada kayaların derinlerinden gelen müziği duyduğunu söyledi, ve anlaşılmaz konuşmaları, görünmeyen bir sanatçıyı alkışlarcasına ayaklarını yere vuran insanları... Tüm bunlar olurken diğer dostum aşağı yukarı birkaç yarda ilerlemişti, ama şimdi yanımıza yaklaşıyordu ve yaklaşırken birden beklenmedik konuklarımız olacağını söyledi, çünkü kayaların ötesindeki bir yerden gelen çocuk kahkalarını duymuştuk. Aslında tümüyle yalnızdık. Bulunduğumuz yerdeki ruhlar onun üzerinde de etkili olmaya başlamıştı. Bir anda, kız da adamı doğrularcasına müzik sesinin, konuşmaların ve

ayak seslerinin kahkahalara karıştığını söyledi. Ardından, mağaradan akan ve gittikçe koyulaşan parlak bir ışık gördü, ve tanımadığı bir ezgiyle dans eden, kırmızının baskın olduğu alacalı kıyafetler giymiş bir yığın küçük insan.[9]

Sonra, kıza, küçük insanların kraliçesine gelip bizimle konuşması için seslenmesini söyledim. Ancak çağrısına hiçbir cevap gelmedi. Bunun üzerine yüksek sesle, kelimeleri kendim tekrarladım, ve bir anda uzun boylu, çok güzel bir kadın mağaradan çıktı. O an kendimi de bir çeşit transa girmiş buldum, düşsel dediğimiz şeyin kendisini mutlak gerçeklik olarak kabul ettirdiği bir trans, ve artık koyu saçlarındaki altından süslerin soluk parıltısını, koyu meyva çiçeğini görebiliyordum. Sonra kızdan, bu uzun boylu kraliçeye, halkını bizim görebileceğimiz şekilde, doğal bölümlerine göre sıralamasını söylemesini istedim. Anladım ki, daha önce de olduğu gibi, çağrıyı benim tekrarlamam gerekiyordu. Bunun üzerine yaratıklar, mağaradan çıktı ve yanlış hatırlamıyorsam dört grup halinde ilerledi. Bu gruplardan birisinin ellerinde filizlenmiş dallar vardı, bir diğerininkinde görünüşe göre yılan pullarından yapılmış kolyeler. Fakat ışık saçan kadına öylesine kaptırmıştım ki kendimi, kıyafetlerini hatırlayamıyorum. Kraliçeden, burasının civardaki en büyük peri uğrağı olup olmadığını kâhine söylemesini istedim. Dudakları kımıldadı, fakat yanıtı işitilir değildi. Kâhine, ellerini kraliçenin göğsünün üzerine koymasını söyledim, artık her kelimeyi tek tek seçebiliyordu. Hayır, burası en büyük peri uğrağı değildi, biraz ileride daha büyüğü vardı. Sonra halkı ve kendisinin ölümlüleri alıp götürdüklerinin doğru

9) İrlanda'daki insanlar ve periler, bazen bizlerin büyüklüğünde, bazen daha da büyük, bazen de, bana anlatıldığı gibi, nerdeyse üç fit yüksekliğindedir. Sık sık sözünü ettiğim Mayolu kadın, onları küçük veya büyük gösteren şeyin bizim gözlerimizdeki bir şey olduğunu düşünüyor.

olup olmadığını sordum; eğer doğruysa aldıkları ruhun yerine bir diğerini koyuyorlar mıydı? "Biz bedenleri değiştiririz," diye yanıtladı. "İçinizde hiç ölümlü olarak doğan biri oldu mu?" "Evet." "Daha önce sizin halkınızdan olan ve benim tanıdığım biri var mı?" "Evet." "Kim?" "Bunu bilmen doğru olmaz." Daha sonra, onun ve halkının, bizim 'ruh hallerimizin oyunlaştırılması' olup olmadıklarını sordum. "Bunu anlayamaz," dedi dostum, "ama halkının insanlara çok benzediğini ve insanların yaptığı çoğu şeyi yaptığını söylüyor." Ona başka sorular da sordum, yaradılışı, evrendeki amacı üzerine, ama bu yalnızca kafasını karıştırdı. Sonunda, kumların üzerine –düşsel kumların üzerine, ayağımızın altındaki tırmalayıcı kumların değil– şu iletiyi yazmasından sabrının taştığı anlaşıldı: "Dikkatli ol, bizim hakkımızda çok şey öğrenmeye kalkışma." Üzerine fazla gittiğimi anlayarak bize gösterdiği ve anlattığı şeyler için teşekkür ettim, mağarasına geri dönmesi için onu serbest bıraktım. Bir anda, genç kız trans halinden çıktı ve dünyanın soğuk rüzgârını hissederek titremeye başladı.

Tüm bunları, anlatabileceğim en doğru şekilde ve tarihi bulandıracak kuramlar olmadan anlatıyorum. Kuramlar, en iyi halleriyle bile, yetersiz şeylerdir ve benim kuramlarımın en esaslısı uzun zaman önce çürüdü. Herhangi bir kuramdan ziyade Fildişi Kapı'nın menteşeleri üzerinde dönerken çıkardığı sesi daha fazla seviyorum, ve inanıyorum ki, güller saçılmış eşikten tek başına geçebilen kişi Boynuzdan Kapının uzaktaki pırıltılarını da yakalayabilir. Bunu yapabilmemiz belki hepimiz için iyi olurdu, eğer Windsor Ormanı'nda astrolog Lilly'nin haykırdığı gibi haykırabilseydik, "Regina, Regina Pigmeorum, Veni!" Unutmayın ki, Tanrı, çocuklarını düşlerde ziyaret eder. Uzun boylu, pırıltılı kraliçe, yanıma gel ve saçlarındaki o koyu meyva çiçeğini tekrar görmeme izin ver.

'VE ZARİF, ATEŞLİ KADINLAR'

Bir gün, tanıdığım bir kadın, efsanevi bir güzellikle yüz yüze gelmiş; Blake, onun, gençlikle yaşlılık arasında değişmeyen yüce bir güzellik olduğunu söyler; gelişme dediğimiz çürümüşlük onun yerine şehvetli güzelliği koyduğu için, bu güzellik sanattan da silinmektedir... Söylediklerine bakılırsa, 'hayatında gördüğü en güzel kadın'ı dağlardan dosdoğru kendisine yaklaşırken gördüğünde, pencerede durup Kraliçe Maive'in gömülü olduğuna inanılan Knocknarea'yı seyrediyormuş. Yanında bir kılıç, elinde ise havaya kaldırdığı bir hançer varmış, elleri ve kolları çıplak, üzerinde beyaz kıyafetler. Güçlü görünmesine rağmen nefret dolu ya da acımasız değilmiş. İhtiyar kadın, daha önceden İrlandalı devi de görmüş, 'ne kadar yakışıklı bir adam da olsa', 'şişman olduğu ve kahramanca davranamadığı' için bu kadının yanında hiç kalıyormuş. 'Bayan ----'a benziyormuş' –ihtiyar kadının soylu bir komşusu– 'ama onunla ilgisi yokmuş, düz ve geniş omuzları varmış ve hayatında görebileceğin herkesten daha güzelmiş, otuz yaşında gösteriyormuş.' İhtiyar kadın elleriyle gözlerini kapatmış ve açtığında hayalet yok olmuş. Komşuları, söylediğine bakılırsa, bir mesaj alana kadar beklemediği için ona kızmışlar, çünkü onun sık sık kendisini pilotlara gösteren Kraliçe Maive olduğundan eminlermiş. İhtiyar kadına, Kraliçe Maive gibi başkalarını da görüp görmediğini sorduğumda, "Bazıları saçlarını açar, ama daha farklı görünürler, sanki gazetelerdeki uykulu bakan hanımefendiler gibi. Bu daha çok saçları toplu olanlar gibiydi. Diğerlerinin uzun, beyaz elbiseleri var, ama saçları toplu olanların elbi-

seleri o kadar kısa ki bacaklarını baldırlarına kadar görebiliyorsunuz," dedi. Biraz dikkatli bir sorgulamadan sonra giydikleri şeylerin mayo türü bir şey olabileceğini anladım; "Güzel ve çarpıcı bir görünüşleri var, iki ya da üçlü gruplar halinde, dağ yamaçlarında, sallanan kılıçlarıyla ata binenler gibi," diye devam etti. Sürekli, "Artık bu kadar orantılı, bu kadar güzel bir ırk yaşamıyor," ya da benzeri şeyleri tekrarlıyordu. "Şimdiki Kraliçe[10] güzel ve tatlı bir kadın, ama onun gibi değil. Hanımefendilerin bu kadar değersiz olmalarını düşünmemin sebebi, hiçbirini olmaları gerektiği gibi görmemem." Olmaları gerektiği gibi derken ruhları kastediyordu. "Onu ve bugünkü diğer hanımefendileri düşündüğüm zaman, bana nasıl giyinmeleri gerektiğini bilmeden ortalıkta koşuşan çocuklar gibi geliyorlar. Hanımefendilik bu mu? Onlara hiç de kadın diyemem." Ertesi gün, dostlarımdan biri Galway Islahevi'ndeki ihtiyar bir kadınla konuşmuştu. Kadın, "Kraliçe Maive çok güzeldi ve tüm düşmanlarını fındık ağacından bir değnekle alt etti, fındık ağacı kutsanmıştır ve sahip olunabilecek en iyi silahtır. Onunla tüm dünyayı gezebilirsiniz," diye başlamış ama sonunda, "çok fazla aksileşti – oh çok fazla. En iyisi bu konuda konuşmamak. En iyisi bunu kitapla dinleyicisi arasında bırakmak," demiş. Dostum, ihtiyar kadının, Roy'un oğlu Ferguson ile Maive arasındaki bir skandaldan haberi olduğunu düşünmüş.

Ben de, bir keresinde, Burren Hils'te şiirlerini İrlandaca yazan bir şairden söz eden genç bir adama rastlamıştım; şair, gençliğinde, adamın anlattığına bakılırsa, kendisini Maive olarak tanıtan ve 'onların kraliçesi' olduğunu iddia eden birisine rastlamış. Kadın, para mı yoksa mutluluk mu istediğini sorduğunda, şair mutluluğu seçmiş ve kadın ona bir anlık aşkını vermiş, ve sonra da ondan uzaklaşmış, ondan sonra da şair hep yas tutmuş. Genç adam, şairi, sık

10) Kraliçe Victoria.

sık kendi yazdığı ağıtı söylerken duyarmış, ama tek anımsadığı, ağıtın 'çok hüzünlü olduğu' ve kadını 'tüm güzelliklerin güzeli' diye andığıymış.

1902

BÜYÜLÜ ORMANLAR

I

Geçen yaz, tüm işlerimi bitirdiğimde, alabildiğine geniş ormanlarda yürüyüşe çıkardım, ve oralarda sık sık ağaçlar ve çalışmaları üzerine sohbet ettiğim taşralı ihtiyar bir adama rastlardım. Bir ya da iki kez, adamın, bana kıyasla kalbini daha rahat açtığı bir dostum bana eşlik etmişti. Tüm yaşamını karaağaçları, fındık ağaçlarını ve çalıları budayarak, patikalardaki kalasları toplayarak geçirmişti ve ormandaki doğal ve doğaüstü yaratıklar üzerine uzun uzun düşünmüştü. Kendisinin 'Koca Dev' dediği çalı domuzunun iyi kalpli bir Hıristiyan gibi homurdandığını duymuştu, ve bedenindeki kılların sayısı kadar elma çalana dek ağacın altında sürttüğünden emindi. Ormanda çokça bulunan kedilerin, eski İrlandaca'ya benzeyen ve kendilerine has bir dilleri olduğundan da emindi. "Kediler bir zamanlar yılandı, dünyadaki büyük bir değişim sırasında kedi haline geldiler. Çok zor öldürülmelerinin ve işlerine burun sokmanın tehlikeli olmasının sebebi budur. Bir kediyi sinirlendirirsen, seni zehirleyecek şekilde pençeler ya da ısırır, işte o yılanın dişidir," derdi hep. Bazen yabani kedilere dönüştüklerine inanırdı, ardından kuyruklarının ucunda bir tırnak çıkarmış; ama bu yabani kediler, hep ormanda yaşamış olan vahşi kedilerden değilmiş. Bir zamanlar tilkiler de, şimdiki kediler gibi, evcillermiş, ama sonra kontrolden çıkmış ve vahşileşmişler. Nefret ettiği sincaplar dışında tüm yabani yaratıklardan bir çeşit şefkatli ilgiyle söz ederdi, yine de çocukluğunda, altlarına bir demet yanan saman koyarak çalı

domuzlarını nasıl devirdiğini anımsarken gözleri parıldardı.

Doğal ve doğaüstünü belirgin bir şekilde ayırabildiğinden pek de emin değilim. Başka bir zaman da, tilkilerin ve kedilerin, gece çöktükten sonra, ordugâhlarda ve bahçelerde olmaktan çok hoşlandığını anlatır, muhakkak bir tilki hikâyesinden, sanki hâlâ vahşi kedilerden bahsediyormuşçasına, sesi hiç değişmeden, bugünlerde zor rastlanan bir sansar hikâyesine geçerdi. Yıllar önce bahçede çalışırmış ve bir gece bunu tavanarası elmalarla dolu bir bahçıvan evinde yatırmışlar, bütün gece boyunca tavanarasındaki elmaları yiyen insanların tabak, çatal, bıçak seslerini duymuş. Bir keresinde ormanda, ne derseniz deyin, esrarengiz bir manzaraya şahit olmuş. "Bir zamanlar Inchy'de kereste keserdim, ve sabah sekiz sularında oraya vardığımda fındık toplayan bir kız gördüm, saçları kahverengiydi, omuzlarından dökülüyordu, güzel, temiz bir yüzü vardı, ve uzun boyluydu, başında hiçbir şey yoktu, elbisesi kesinlikle şatafatsız, sadeydi, ve geldiğimi fark ettiğinde kendini toparladı, yer yarılıp da içine girmişçesine yok oldu. Peşinden gittim ve onu aradım, o günden beri onu bir daha hiç göremedim." Temiz kelimesini, 'körpe' ya da 'hoş' anlamında kullanıyordu.

Başkaları da Büyülü Ormanlar'da ruhlar görmüştü. Bir işçi, ormanın Shanwalla denen bölümünde, ormanın ötesindeki eski bir köyden gelen bir dostunun başına gelenleri anlatmıştı. "Bir akşam, avluda Lawrence Mangan'dan ayrıldım, o da Shanwalla patikasına saparak bana iyi geceler diledi. Ve iki saat sonra tekrar avludaydı, bana ahırdaki mumlardan birini yakmamı söyledi. Shanwalla'ya vardığında, boyu dizine gelen, ama bir insan vücudu kadar kafası olan bir adamın yanına gelip onu dolambaçlı yollardan patikanın dışına çıkardığını söyledi, ve sonunda onu kireç fırınına getirmiş, sonra da yok olup gitmiş."

Bir kadın, kendisinin ve diğerlerinin nehrin derin bir yerinde gördüğü bir manzarayı anlattı. "Merdivenlerden inmiş, kiliseden geliyordum; büyük bir fırtına çıktı, iki ağaç çatlayarak kırıldı ve nehre düştü, sıçrayan sular nehrin içinden göğe yükseldi. Yanımdakiler pek çok suret seçti, ama ben kendim, ağaçların düştüğü yerin yanında, nehir kıyısında oturan yalnız bir kişi gördüm. Üzerinde siyah kıyafetler vardı ve kafası yoktu."

Bir adam, çocukken bir gün, bir arkadaşıyla, kaya ve fındık, sarmaşıklı böğürtlen ve yabani gül çalılıklarıyla dolu, yani göl kenarının ağaçlardan zor seçildiği bir çayırda at yakalamaya gittiklerini anlattı. Yanındaki çocuğa, çalılığın, çakıltaşının içine girmesine izin vermeyecek kadar sık olduğunu anlatmak için, "Şu çakılı çalılığın üzerine atsam, bahse girerim ki yere düşmez," demiş. Böylece yerden aldığı çakılı atmış; taş, çalılığa değer değmez, içinden bugüne kadar duyulmuş en güzel müzik yükselmiş. Kaçmışlar, aşağı yukarı iki yüz yarda kadar ilerleyip arkalarına baktıklarında çalılığın çevresinde dolanan beyazlı bir kadın görmüşler. "Önce görünüşü bir kadın gibiydi, daha sonraysa erkek; çalılığın çevresinde dönüyordu."

II

Inchy patikalarından bile karmaşık konulardan söz ederken, hayaletlerin gerçek yaradılışı üzerine sık sık aklım karışıyor, ama diğer zamanlarda, Ilissus'un bir perisi hakkında söylenenlere karşı Socrates'in söylediği sözleri ben de söylüyorum, "Yaygın kanı benim için yeterlidir." İnanıyorum ki, tüm tabiat, bizim göremediğimiz insanlarla dolu, ve bunların bir kısmı çirkin ya da grotesk, bir kısmı da kötü ya da aptal, ama pek çoğu daha önce gördüğümüz güzelliklerden çok daha güzel, ve bunlar hoş ve sessiz yerlerden geçerken bize hiç de uzak değil. Küçük bir çocukken bile, bir ormandan geçerken, daha önce ne

aradığımı bilmeden aradığım bir şeyi ya da bir kimseyi bulabileceğimi düşünmeden edemezdim. Artık her bir küçük kuytuyu adeta sabırsız adımlarla araştırmaya niyetliyim, bu düş beni derinden etkiliyor. Siz de bir imgelemle karşılaşacaksınız kuşkusuz, yıldızınız nerede isterse, Satürn sizi ormanlara götürecektir; ya da belki Ay, denizin kıyılarına. Atalarımızın, kılavuzları güneşe bakarak ölümü imgeledikleri günbatımında hiçbir şey olmadığına inanmıyorum, en azından onun hiçlik kadar yavaş hareket edebilen belirsiz bir varlık olduğuna inanmıyorum. Eğer güzellik, doğumla beraber içine düştüğümüz tuzaktan çıkmamız için bir kapı değilse, artık güzellik olmayacaktır, böylece evde ateşin başında oturup tembel bir bedeni semirtmeyi ya da ışığın ve karanlığın yeşil yapraklar üzerinde yaptığı en büyük gösteriyi izlemektense oradan oraya koşarak aptal sporlar yapmayı tercih edeceğiz. Tüm bu tartışmalar yığınının dışına çıktığımda, kendi kendime, sırf sadelikten ve bilgelikten nasibini alamamış olan bizler onları inkar ettiğimiz için, onların, ilahi insanların kesinlikle oralarda bir yerlerde olduklarını söylüyorum, çünkü tüm zamanların sade insanları ve geçmişin bilge insanları onları gördü, hatta onlarla konuştu. Tutkulu hayatlarını bizden uzakta yaşamıyorlar, ve sanırım, sade ve tutkulu yaradılışımızı koruyabilirsek öldükten sonra onların arasında olacağız. En azından ölüm her birimizi tümüyle tutkuda birleştiremez mi, mavi dağlar üzerinde ejderhalarla savaşamaz mıyız, ya da eski insanların *Yeryüzündeki Cennet*'te iyi birer ruhken düşündükleri gibi gerçek tutku da yalnızca şu olamaz mı?

'Muştusu ve imgesi birbiriyle iç içe
Günahkâr insanın o yüce günlerde.'

1902

MUCİZEVİ YARATIKLAR

Büyülü Ormanlar'da sansarlar, porsuklar ve tilkiler yaşar, ama onlardan kuşkusuz daha güçlü yaratıklar da vardır, göl ne ağlara ne de tuzaklara sığabilecek olanları gizler. Bu yaratıklar, Arthur hikâyelerinde oradan oraya uçuşan beyaz geyiğin ve Ben Bulben'in deniz rüzgârına karıştığı yerde Diarmuid'i dizginleyen uğursuz domuzun soyundan gelirler. Umut ve korkunun büyücü yaratıklarıdır, uçan ve Ölüm Kapısı'nın çevresindeki çalılarda dolaşanlar bunlardır. Tanıdığım bir adam, bir gece, Gortlu delikanlıların sopa çaldıkları Inchy ormanında babasının başına gelenleri anlatmıştı. "Yanında köpeği, duvar dibinde oturuyormuş, Owbawn Çayı'ndan koşarak gelen bir şeyin sesini duymuş, hiçbir şey göremiyormuş ama ayaklarının yerde çıkardığı sesler bir geyiğin ayak seslerine benziyormuş. Yanından geçtiğinde, köpek, babamla duvar arasına girmiş ve korkmuşçasına eşelenmeye başlamış, ama hâlâ hiçbir şey göremiyormuş, tek gelen ses toynak sesleriymiş. Geçip gittiğinde dönüp eve gelmiş. Yine başka bir zaman, babam, Gortlu iki ya da üç adamla beraber gölde sandaldaymış, bir tanesinin elinde zıpkın varmış ve zıpkını suya daldırıp bir şey vurmuş, adam oracıkta bayılmış, sahile götürmek zorunda kalmışlar. Kendisine geldiğinde vurduğu şeyin dana gibi bir şey olduğunu söylemiş, ama ne olursa olsun balık değilmiş!" Bir dostum, gölde çok sık rastlanan bu korkunç yaratıkların, eski zamanlarda bilgelik kulelerini korumak için oraya büyücüler tarafından konulduklarına inanır. Eğer ruhlarımızı suyun altına gönderirsek, onları esrime ve kudret yüklü ruhlardan oluşmuş

tek bir özle donatabileceğimizi ve bunun dünyayı fethetmek anlamına geleceğini düşünüyor. Ancak, öncelikle, gerçek hallerinden çok daha güçlü bir yaşamla dolu garip düşlerle yüzleşmemiz, belki de onları alt etmemiz gerekebileceğine inanıyor. Belki de onlara korkusuzca bakabilmemiz, son serüvene çıktığımızda mümkün olacak, yani ölünce...

1902

KİTAPLARDAKİ ARİSTOTELES

Odun kesicisini herkesten çok konuşturabilen bir dost, geçenlerde onun ihtiyar karısını görmeye gitmiş. Ormandan fazla uzak olmayan bir kulübede yaşar ve kocası gibi bir sürü eski söylence bilir. Bu kez efsanevi duvar ustası Goban'dan ve onun bilgeliğinden söz etmeye başlamış, ama hemen, "Kitaplardaki Aristoteles de çok akıllı ve fazlasıyla deneyimliydi, ancak sonunda arılar onun da hesabını görmedi mi?" deyivermiş. "Aristoteles, peteği nasıl doldurduklarını görmek için on beş gününün çoğunu arıları izlemekle geçirerek heba etmiş ama yine de bunu görememişti. Sonra cam kapaklı bir kovan yaparak üstlerini örtmüş ve bu sefer görebileceğini düşünmüş. Fakat gidip de gözlerini cama dayadığında, arıların kovanı bütünüyle balmumu kapladığını görmüş ve kovanın içi bir tencere kadar siyahmış, yine geçen defaki kadar çaresizmiş. O ana kadar hiç böylesine esaslı alt edilmediğini söylemiş. Gerçekten de arılar ona iyi bir ders vermiş."

1902

TANRILARIN DOMUZU

Birkaç yıl önce, bir arkadaşım bana, gençliğinde Connaughtlu Stephensçılarla[11] talim yaptıkları sırada başından geçen bir olayı anlattı. Bir araba dolusu kadarmışlar ve sessiz bir yere gelinceye dek bir tepenin yamacında yol almışlar. Arabayı bırakıp tüfekleriyle tepeye biraz tırmandıktan sonra bir süre talim yapmışlar. Tekrar aşağıya inerlerken, eski İrlanda tipi, çok zayıf, uzun bacaklı bir domuz görmüşler ve domuz onları izlemeye başlamış. İçlerinden biri, şaka olsun diye, bunun bir peri-domuz olduğunu haykırınca şakaya katılmak için hepsi koşmaya başlamışlar. Domuz da koşmuş, ve o sırada, kimse fark etmeksizin, bu sahte korku gerçek bir korkuya dönüşmüş, can havliyle koşmuşlar. Arabaya eriştiklerinde atı olabildiğince hızla dört nala koşturmuşlarsa da domuz onları izlemeye devam etmiş. Sonra biri ateş etmek üzere tüfeğini kaldırmış, ama gözünü namluya yaklaştırdığında hiçbir şey görememiş. O sırada köşeyi dönüp bir kasabaya gelmişler. Olanları kasaba halkına anlatmışlar; kasaba halkı da domuzu kovalamak için tırmıklarını, bellerini ve ona benzer neleri varsa alarak hep birlikte yola koyulmuşlar. Köşeyi döndüklerinde hiçbir şey bulamamışlar.

1902

11) 1858 yılında James Stephens tarafından kurulan İrlanda bağımsızlık hareketinin yandaşları. (Ç. N.)

BİR SES

Bir gün, Inchy Wood yakınlarında, kısmen bataklık bir arazide yürürken, birdenbire ve yalnızca o an için, kendime bunun Hıristiyan gizemciliğinin kökeni olduğunu söylediğim bir duyguya kapıldım. İçime bir zayıflık, çok uzaklarda bile olsa yanıbaşımdaymış gibi duyumsadığım o kişisel Varlığa bağımlı olduğum duygusu yayıldı. Hiçbir düşünce beni bu duyguya hazırlamamıştı; zira aklım, Ængus, Edain ve denizin oğlu Mannanan ile meşguldü. O gece sırtüstü yatarken yukarıdan gelen bir sesin bana, "Hiçbir insan başka bir insana benzemez, ve bundan ötürü Tanrı'nın insana olan sevgisi sonsuzdur. Çünkü hiçbir başka canlı Tanrı'nın gözünde onun yerini tutamaz," dediğini duyarak uyandım. Bundan birkaç gece sonra hiç görmediğim kadar güzel insanlar görerek uyandım. Eski Yunan harmanileri gibi kesilmiş zeytin yeşili harmanileri içinde bir genç erkekle bir genç kız yatağımın yanında ayakta duruyordu. Kıza baktığımda giysisinin bir tür zincir biçiminde veya sarmaşık yapraklarını simgeleyen sert bir nakışla boynunda toplanmış olduğunu fark ettim. Fakat beni hayran bırakan, yüzünün mucizevi ılımlılığıydı. Şimdi böyle yüzler yok. Çok az yüzün olabileceği kadar güzeldi, ama sanıldığı gibi, arzu veya umutla, korku veya kestirimle açığa çıkan bir ışık yoktu. Hayvan yüzleri gibi veya akşamları dağlarda rastlanan su birikintileri gibi sakin, öylesine sakin ki biraz da hüzünlü. Bir an Ængus'un sevgilisi olabilir diye düşündüm, fakat o tuzağa düşmüş, alımlı, mutlu, ölümsüz biçarenin nasıl böyle bir yüzü olabilirdi? Kuşkusuz Ay çocuklarından biriydi, ancak hangisi olduğunu hiçbir zaman bilemeyeceğim.

1902

FİDYECİLER

Sligo kentinin biraz kuzeyinde, Ben Bulben'in güney taraflarında, düzlükten birkaç yüz fit yüksekte, kireçtaşının içinde küçük, beyaz bir kare var. Hiçbir ölümlü ona eliyle dokunamadı, hiçbir koyun veya keçi onun yanında otlayamadı. Düşünülecek olursa, yeryüzünde bundan daha fazla yaklaşılmaz ve daha fazla korkuyla kuşatılmış bir yer neredeyse yoktur. O, periler ülkesinin kapısıdır. Gece yarısı sallanarak açılır ve o doğaüstü güruh dışarıya fırlar. Bütün gece bu keyifli, kural tanımaz kalabalık, kimseye görünmeksizin, yörede bir oraya bir buraya gider gelir. Ancak, belki bazı yerlerde, Drumcliff veya Drum-a-hair gibi alışılagelenden daha "soylu" yerlerde peri doktorlarının gece başlıklı kafaları bu "soyluların" ne gibi yaramazlıklar yaptığını görmek için kapıları zorlayarak içeri girer. Onların hassas göz ve kulakları için tarlalar kızıl şapkalı binicilerle kaplı ve hava tiz seslerle doludur, çok eski bir İskoç kâhinin aktardığı üzere ıslığa benzer bir ses ve Astrolog Lilly'nin haklı olarak vurguladığı gibi İrlandalıların konuşmasına benzer, genizden gelen, meleklerin konuşmasından tamamıyla farklı bir konuşma. Eğer mahallede yeni doğmuş bir bebek veya bir gelin varsa, gece başlıklı "doktorlar" alışılmıştan öte bir dikkatle etrafı kolaçan ederler. Zira bu doğaüstü güruh her zaman eli boş dönmez. Bazen bir gelin veya yeni doğmuş bir bebek de onlarla birlikte dağlara gider; kapı arkalarından kapanır ve bebekle gelin bundan böyle perilerin insansız ülkesinde yaşar; yeterince mutlu ama kıyamet günü parlak bir buhar gibi havaya karışmaya mahkûm. Çünkü hüzün olmazsa insan da var olamaz. Bu beyaz taş kapıdan ve mutluluğun tek bir kuruşa

satın alındığı (*geabheadh tu an sonas aer pighin*) bu diyarın diğer kapılarından krallar, kraliçeler ve prensler geçmiştir, ancak perilerin gücü öylesine azalmıştır ki benim bu üzücü tarih kayıtlarımda köylülerden başka hiç kimse yok.

Geçen yüzyılın başlarında, Sligo'daki Market Sokağı'nın batı köşesinde, şimdiki kasap dükkânının olduğu yerde, Keats'in *Lamia*'sındaki gibi bir saray değil, ama tuhaf yaradılışlı Doktor Opendon'un çalıştırdığı bir eczane vardı. Nereden geldiğini kimse bilmiyordu. O günlerde Sligo'da, Ormsby adında, kocası anlaşılamayan bir hastalığa yakalanmış bir de kadın vardı. Doktorlar hastaya bir şey yapamadılar. Hiçbir şikayeti olmadığı halde gittikçe zayıf düştü. Karısı, Doktor Opendon'u görmeye gitti; dükkânın salonuna alındı. Ateşin önünde siyah bir kedi dimdik oturuyordu. Doktor içeri girmeden önce, sehpanın üstünün meyva ile dolu olduğunu görecek ve kendi kendine, "Doktorun bu kadar çok meyvası olduğuna göre sağlığa yararlı olmalı," diye söylenecek kadar zamanı oldu. Kedi gibi o da siyahlara bürünmüştü; arkasında karısı yürüyordu ve o da aynı şekilde siyah giyinmişti. Doktora bir gine verip karşılığında küçük bir şişe aldı. Kocası iyileşmişti. Bu arada siyahlı doktor birçok insanı tedavi etti, ama günün birinde zengin bir hastası öldü. Kedi, doktor ve karısı hep birlikte ertesi gece kayıplara karıştılar. Bir sene içinde Bay Ormsby yeniden hastalandı. Yakışıklı bir adamdı ve karısı, "soyluların" onda gözü olduğundan emindi. Cairnsfoot'taki 'peri-doktor'a gitti. Doktor hikâyeyi dinler dinlemez arka kapının ardına geçti ve durmadan mırıldanarak büyü yapmaya başladı. Kocası bu sefer de iyileşti. Ama bir süre sonra, kaçınılmaz biçimde üçüncü kez hastalanınca, karısı bir kez daha Cairnsfoot'a gitti ve peri-doktor arka kapının ardına geçerek mırıldanmaya başladı, ancak biraz sonra içeri girip bunun faydasız olduğunu söyledi – kocası ölecekti; gerçekten de adam öldü. Artık ne zaman adamdan söz edilse, Bayan Ormsby, kafa-

sını sallayıp onun nerede olduğunu gayet iyi bildiğini ama ne cennette, ne cehennemde, ne de Araf'ta olduğunu söylüyordu. Belki de kocasının yerine bir odun kütüğü bırakıldığına inanıyordu, fakat o da öylesine büyülüydü ki kocasının cesedine benziyordu.

Kadın da çoktan öldü, ama hâlâ hayatta olanlar onu anımsar. Sanırım bir süre hizmetçilik yapmıştı veya akrabalarımdan biri onu aylığa bağlamıştı.

Bazen, periler tarafından alınıp götürülenlerin, seneler sonra –genellikle yedi sene sonra– dostlarını son kez görmelerine izin veriliyordu. Seneler önce, Sligo'daki bahçesinde kocasıyla yürüyen bir kadın aniden yok olmuştu. O zamanlar bebek olan oğlu büyüyünce, bir şekilde, annesinin periler tarafından büyülenip Glasgow'da bir eve hapsedildiğini ve kendisini görmeyi çok istediğini haber aldı ve bunu kimseye söylemedi. Yelkenli gemiler devrindeki Glasgow, bir köylü için, bilinen dünyanın öbür ucu demekti, fakat o saygılı bir oğuldu ve kalkıp gitti. Uzun süre Glasgow sokaklarında dolaştı; sonunda annesini bir hücrede çalışırken gördü. Annesi mutlu olduğunu ve en iyi yiyeceklerle beslendiğini söyleyerek oğluna da bunlardan isteyip istemediğini sordu, sonra da masayı her çeşit yiyecekle donattı. Fakat oğlu, peri yiyecekleriyle kendisini büyülemeye çalıştığını, böylece onunla kalmasını sağlamak istediğini bildiği için reddetti ve Sligo'ya, kendi halkının arasına döndü.

Sligo'nun beş mil güneyinde, kasvetli, ağaçlarla çevrili ve su kuşlarının toplanma yeri olan, coğrafi biçiminden ötürü Heart Lake adı verilen bir gölcük var. Bu gölcük, akbalıkçıl, çulluk ve yaban ördeğinden daha esrarengiz canlıların uğrak yeridir. Ben Bulben'deki beyaz kare taşta olduğu gibi, bu gölden de doğaüstü bir güruh yeryüzüne çıkmaktadır. Bir keresinde, erkekler suyu boşaltmaya başladıklarında, içlerinden biri aniden evinin alevler içinde olduğunu haykırmış. Dönüp bakmışlar ve oradaki herkes kendi kulübesinin yanmakta olduğunu görmüş. Aceleyle

evlerine vardıklarında bunun sadece perilerin büyüsü olduğu anlaşılmış. Bugün bile, inançsızlıklarının bir emaresi olarak, gölün kenarında yarı kazılmış bir hendek görülebilir. Gölden biraz uzakta, periler tarafından kaçırılmayla ilgili güzel ve hüzünlü bir öykü duydum. Kendi kendine Galce şarkılar söyleyen, gençliğinde yaptığı dansları anımsamışçasına hop hop hoplayan, beyaz başlıklı, ufak tefek, ihtiyar bir kadından dinledim bunu.

Genç bir adam, akşam karanlığı henüz çökerken, yeni evlendiği karısıyla yaşadıkları eve döndüğü sırada, neşeli bir grupla karşılaşır ve onların içinde karısını görür. Bunlar perilerdir ve karısını orkestra şeflerine eş olması için çalmışlardır. Adam, onları keyfi yerinde bir grup ölümlü zanneder. Karısı eski aşkını görünce onu hoşça karşılar ancak perilerin yiyeceklerinden yiyerek büyülenmesinden ve bu dünyadan koparılıp o insansız, yarı karanlık diyara götürülmesinden çok korktuğu için kocasını atlılardan üçünün yanına kâğıt oynamaya oturtur. Adam, bir şeyin farkına varmaksızın, orkestra şefinin karısını kolları arasında götürdüğünü görünceye dek oyuna devam eder. Birden irkilir ve onların peri olduğunu anlar; zira o keyifli grup usulca gölgelerin ve gecenin içinde erimektedir. Telaşla sevgilisinin evine gider. Yaklaştıkça ağıt yakanların ağlamalarını duyar. O gelmeden biraz önce karısı ölmüştür. Tanınmamış bir Gal ozanı, bu öyküyü unutulmuş bir balada dönüştürür, dostum kimi ilginç mısraları anımsayıp bana söylemişti.

Perili gölün yakınında anlatılan Castle Hacketli John Kirwan'ın hikâyesinde olduğu gibi, çalınıp götürülen insanların hayattakilere iyi periler gibi davrandıkları da olur ara sıra. Köy hikâyelerinde Kirwanlar[12] söylentilere çokça

12) Kirwanlar'ın değil de Castle Hacket'te yaşayan atalarının, yani Hacketler'in, bir insan ve bir periden dünyaya geldiklerini ve güzellikleriyle tanındıklarını öğrendim. Lord Cloncurry'nin annesinin de Hacketler'in soyundan geldiklerini sanıyorum. Bütün bu hikâyelerde Kirwan ismi, Hacket isminin yerini almış olabilir. Efsane, her şeyi kendi harcında yoğurur.

konu olan bir ailedir, ve bir insanla bir periden doğduklarına inanılır. Eskiden beri güzellikleriyle bilinirler; Lord Cloncurry'nin annesinin de bu soydan olduğunu okumuştum.

John Kirwan çok iyi bir biniciydi ve bir keresinde, İngiltere'nin orta kesimlerinde bir at yarışına giderken, o güzel atıyla Liverpool'a geldi. O akşam rıhtımda dolaşırken, Zayıf bir çocuk gelip atını hangi ahıra bağladığını sordu. Falanca yerde diye yanıtladı. Zayıf çocuk, "Oraya bağlama atını," dedi, "o ahır bu gece yanacak." Atı başka ahıra götürdü ve gerçekten de sözü edilen ahır o gece yandı. Ertesi gün çocuk, ödül olarak, gelecek yarışta atın jokeyliğini yapmak istedi ve gitti. Yarış günü geldi. Son anda çocuk ortaya çıkıp, "Eğer atı sol elimle kamçılarsam kaybederim, fakat sağ elimle kamçılarsam bütün varlığınla bahse gir," diyerek ata bindi. "Çünkü," dedi bana hikâyeyi anlatan Paddy Flynn, "Sol kol hiçbir şeye yaramaz. Onunla ıstavroz çıkarmaya devam etsem, Noel ya da bir Banshee çıkagelse, yine de şurada duran süpürgeden daha fazla umursamaz beni." Ve çocuk atı sağ eliyle kamçılamış. John Kirwan da bahsin hepsini kazanmış. Yarış bitince, "Şimdi senin için ne yapabilirim?" diye sormuş. "Bir tek şey," demiş çocuk, "annemin senin toprağında bir kulübesi var – beni bebekken beşikten çalmışlar. Ona iyi davran John Kirwan, ben de atların nereye giderse gitsin onlara kötülük gelmemesini gözeteceğim. Ancak beni bir daha göremeyeceksin." Sonra havaya karışmış ve kaybolmuş.

Bazen hayvanlar da kaçırılır, görünüşe bakılırsa daha çok boğulmuş hayvanlar. Paddy Flynn, bana, Claremorris, Galway'de bir inek ve buzağısıyla yaşayan fakir, dul bir kadından söz etti. İneği ırmağa düşüp sürüklenmiş. O civarda yaşayan bir adam, kızıl saçlı bir kadına gitmiş –çünkü bu tip konularda onların bilgili olduğu var sayılır– ve kadın, ona, buzağıyı ırmak kenarına bırakmasını, kendisinin de saklanıp gözetlemesini söylemiş. Adam söyleneni

yapmış ve akşam olduğunda buzağı böğürmeye başlayınca inek gelip yavruyu emzirmiş. Sonra adam, söylendiği gibi, ineğin kuyruğunu yakalamış. Birlikte kraliyete (pagan dönemden beri İrlanda'nın her tarafında bulunan ve halk dilinde ordugâh ya da kale denilen yuvarlak hendekler) kadar çit ve hendeklerin üstünden hızla atlayarak geçmişler. Adam, içeride, onun kasabasından olup da kendisi yaşarken ölen bütün insanları yürür ya da otururken görmüş. Kenarda bir kadın dizlerinde bir çocukla oturuyormuş ve adama seslenerek kızıl saçlı kadının dediklerini anımsatmış. O da kadının söylediklerini anımsamış, "İneğin kanını akıt." Bıçağını ineğe saplamış ve kan boşanmış. Bu, büyüyü bozmuş ve adam evine dönebilmiş. "Halatı unutma," demiş dizinde çocuk olan kadın, "içinde duranı al." Bir çalının üstünde üç halat varmış. Birini alıp ineği dul kadına sağ salim götürmüş.

İçlerinden birinin yağmalanırcasına alınıp götürüldüğünü söyleyen insanların yaşamadığı tek bir vadi ya da dağ yamacı yok gibidir. Heart Lake'in iki veya üç mil ötesinde, gençliğinde çalınan ihtiyar bir kadın yaşar. Her nedense yedi yıl sonra evine geri getirilmiş, ama getirildiğinde ayaklarında hiç parmağı yokmuş. Dans ederken hepsi telef olmuş. Ben Bulben'deki beyaz taş kapının yakınına gidenlerin çoğu çalınmıştır.

Kentlerde duyarlı olabilmek, size anlattığım kırsal yerlerde duyarlı olabilmekten çok daha kolaydır. Akşamları, beyaz kulübelerin kokulu mürver ağaçları arasındaki gri yollarda yürürken, donuk dağların zirvesinde toplanan bulutları seyrederken, beyaz kare kapıdan kuzeye veya güneydeki Heart Lake'den öteye telaşla giden bu yaratıkları ve gulyabanileri, duyularınızın ince bir örümcek ağına benzeyen duvağının ötesinde kolaylıkla keşfedebilirsiniz.

YORULMAYANLAR

Katışıksız duygularımızın olmaması yaşamdaki büyük dertlerden biridir. Düşmanımızda sevdiğimiz bir yön, sevgilimizde ise hoşlanmadığımız bir yön her zaman vardır. Bizi yaşlandıran, alnımızı kırıştırıp gözlerimizin çevresindeki izleri derinleştiren, ruh durumlarının bu karmaşasıdır. Eğer biz de periler gibi iyi bir yürekle sevip nefret edebilsek, onlar gibi uzun ömürlü olabiliriz. Fakat o güne kadar, o yorulmayan neşe ve kederleri, cazibelerinin hep yarısı kadar olmalı. Onlardaki aşk asla tavsamaz, ne de yıldız halkaları dans eden ayaklarını yorabilir. Donegal köylüleri beli alıp çalışmaya başladıklarında, veya akşam olup da iş gününün tüm ağırlığıyla ateşin başına çöktüklerinde, bunu anımsar ve unutulmaması için bununla ilgili hikâyeler anlatırlar. Derler ki, kısa bir süre önce iki küçük yaratık, biri genç bir erkek diğeri genç bir kadın olan iki peri, bir çiftçinin evine gelmişler ve geceyi ocağı süpürüp etrafı düzenleyerek geçirmişler. Ertesi gece tekrar gelmişler ve çiftçi yokken bütün eşyayı üst katta bir odaya taşıyıp daha havalı görünmesi için hepsini duvar kenarına yerleştirdikten sonra dans etmeye başlamışlar. Günlerce, hiç durmadan dans etmişler, halk onları seyretmeye gelmiş ama ayakları hiç yorulmamış. O sürede çiftçi evinde kalmaya cesaret edememiş; üç ay sonra artık bu duruma dayanamayınca evine gidip onlara papazın geleceğini söylemiş. Küçük yaratıklar bunu duyunca kendi ülkelerine dönmüşler. İnsanlar, onların neşesinin, sazların ucu kahverengi kaldıkça ve Tanrı dünyayı bir öpücükle yakıncaya dek süreceğini söyler.

Ancak dinelmez günleri yaşayan sadece periler değildir. Onların sihrine kapılıp, belki de Tanrı vergisi ruhlarının

yardımıyla, perilerden de fazla yaşam ve duygu bolluğuna erişmiş kadınlar ve erkekler vardır. Görülüyor ki, ölümlüler, Güzelliğin Solmayan Gülü'nün yıldızları uyandıran rüzgârlarla oraya buraya uçuşan narin ve mutlu yapraklarının arasına karıştığında, kasvetli ülke onların yaşam hakkını, biraz da hüzünle, onaylamış ve onlara en iyisini vermiştir. Uzun zaman önce, İrlanda'nın güneyindeki bir kasabada böyle bir ölümlü doğmuş. Beşiğinde yatıyor ve annesi de onu sallıyormuş. İçeriye *Sidhe*lerden (periler) bir kadın girmiş ve çocuğun, kasvetli ülkenin prensine eş olarak seçildiğini söylemiş. Ancak prens henüz aşkının ilk ateşiyle yanarken karısının yaşlanıp ölmesi uygun olmayacağından, kızın da perilere has bir yaşamla ödüllendirildiğini bildirmiş. Anne kor halindeki odun kütüğünü ateşten çıkarıp bahçeye gömmeli, çocuk da o kütük kor kaldıkça yaşamalıymış. Anne kütüğü gömmüş, çocuk büyüyüp çok güzelleşmiş ve bir gece vakti gelen periler prensi ile evlenmiş. Yedi yüz yıl sonra prens ölünce, yerine başka bir prens geçip bu sefer de güzel köylü kızıyla o evlenmiş. Yedi yüz yıl sonra o prens de ölünce yerine yeni bir prens ve yeni bir koca derken kızın yedi kocası olmuş. Sonunda bir gün papaz gelip kıza yedi kocası ve uzun ömrüyle mahalleye kötü örnek olduğunu söylemiş. Bunun üzerine kız çok üzgün olduğunu ama suçun kendinde olmadığını belirterek kütük hikâyesini anlatmış. Papaz kütüğü bulana dek kazmış ve sonra da kütüğü yakmışlar. Kız ölmüş, bir Hıristiyan gibi gömülmüş ve herkes rahatlamış. Dünyayı dolaşıp perilere has uzun ömrünü boğacak kadar derin bir göl arayan ve bundan usanan Clooth-na-bare[13] de böyle bir ölümlüydü.

13) Clooth-na-bare, kuşkusuz, Cailleac Bare olmalı. O da ihtiyar kadın Bare anlamına gelir. Bare, Bere, Verah, Derah ya da Dhera çok iyi tanınan bir kadındır; belki de Tanrıların annesinin ta kendisi. Fews dağlarında bulunan Lough Leath veya Grey Lake'i sık sık ziyaret eden bir dostum onu bulmuş olduğunu düşünüyordu. Olasılıkla, Lough Ia'yı ben yanlış işittim ya da hikâyeyi anlatan Lough Leath'i yanlış telaffuz etti. Zira birçok Lough Leath var.

Tepeler ve göller aştı, çevik ayaklarının değdiği her yere taşlardan kurganlar yaparak Sligo'daki Birds' Mountain'in zirvesinde yer alan küçük Lough Ia'da dünyanın en derin suyunu buluncaya kadar uğraştı.

İki küçük yaratık dans etmeye devam etsin, kütük hikâyesindeki kadınla Clooth-na-bare rahat uyusun, çünkü onlar dizginsiz nefreti ve katışıksız aşkı tanıdı; kendilerini *evet* ya da *hayır*larla yormadılar, *belki* ve *acaba*lar ayaklarına köstek olmadı. Kudretli rüzgârlar gelip onları aralarına aldı.

YERYÜZÜ, ATEŞ VE SU

Küçükken okuduğum bir Fransız yazarı, çölün, Yahudiler orada dolaşırken kalplerine girdiğini ve bugünkü Yahudileri yarattığını söylüyordu. Yahudilerin, yeryüzünün yok edilemez çocukları olduklarını neye dayanarak kanıtladığını anımsamıyorum, ama pekâlâ temel elementlerin çocukları olabilirler. Eğer ateşe tapanlar hakkında daha fazla bilgimiz olsaydı, inançla yaşadıkları çağların ödüllendirildiğini ve ateşin onlara kendi doğasından bir şeyler kattığını görürdük; suyun da, denizlerin ve göllerin, sisin ve yağmurun suyunun, her şeyden çok bir İrlandalı imgesi yarattığına eminim. İmgeler, sanki bir gölcüğe yansırcasına, aklımızda durmadan şekiller kendilerini. Eski zamanlarda mitolojiye bağlıydık, ve her yerde Tanrılar gördük. Onlarla yüz yüze konuştuk; bu topluluğa özgü hikâyeler, koca Avrupa'nın geri kalanında anlatılan benzer hikâyelerin tümünden daha fazla. Bugün bile kırsal kesimde yaşayan insanlarımız ölülerle konuşuyor, hatta bu ölülerden bazıları, ölümden ne anladığımız dikkate alınırsa, hiç ölmemişler; eğitimli insanlarımız bile düşlem için gereken dinginlik haline hiç güçlük çekmeden varıyor. Aklımızı, varlıkların kendi imgelerini görmek için etrafına toplandıkları durgun bir su haline getirebiliriz, böylece kendi imgeleri, bir anlık da olsa, bu dinginlik sayesinde daha berrak, belki daha ateşli bir hayat sürebilir. Bilge Porphyrios değil miydi bütün ruhların, hatta akıldaki imgeler kuşağının bile su sayesinde hayat bulduğunu düşünen?

1902

ESKİ KASABA

On beş sene kadar önce, bir gece, periler ülkesinin kudreti denebilecek bir şeye rastladım.

Dostum olan genç bir adam ve kızkardeşiyle –dostlarım ve akrabalarım– ihtiyar bir köylüden hikâye dinlemeye gitmiştik. Eve dönerken de adamın bize anlattıkları hakkında konuşmuştuk. Karanlıktı, hayal güçlerimiz, anlattığı hayalet hikâyeleriyle dalgalanıyordu, ve bu hikâyeler bizi uykuyla uyanıklık arasında, bize yabancı, Sfenkslerin ve Ejderlerin açık gözlerle oturduğu, sürekli mırıltı ve fısıltıların duyulduğu bir yere götürebilirdi. Gördüğümüz şeyin, uyanık bir aklın imgelemi olduğunu sanmıyorum. Kız yolun ortasından parlak bir ışığın ağır ağır geçtiğini gördüğünde yolu karanlığa gömen ağaçlığın oradaydık. Ağabeyi ve ben hiçbir şey görmemiştik. Bir nehrin kıyısında yarım saat kadar yürüyüp, daha sonra dar bir geçitten aşağı inerek sarmaşıklar arasında kaybolmuş bir kilise kalıntısına, Cromwell döneminde yakıldığı söylenen ve 'Eski Kasaba' diye bilinen bir yerin kalıntılarının olduğu açıklığa varana kadar da bir şey görmedik. Orada birkaç dakika oyalandık; taşlar, böğürtlenler ve bodur çalılarla kaplı düzlüklere bakarken ufukta, gökyüzüne doğru ağır ağır yükselen küçük ve parlak bir ışık gördüğümü anımsıyorum; birkaç dakika içinde, başka zayıf ışıklar ve sonunda nehrin üzerinde hızla hareket eden bir meşalenin alevine benzeyen bir alev gördük. Sanki bir düş görmüştük, her şey o kadar gerçekdışıydı ki şimdiye kadar bu olanlar hakkında hiçbir şey yazmadım ve çok nadiren konuştum; düşünürken bile, sebepsiz bir itkiyle, konuyu

enine boyuna tartmaktan kaçındım. Gördüğüm şeylerden aklımda kalanlar, gerçeklik hissi zayıfladığı için, bana güvenilmez geldi. Bununla beraber, bir iki ay kadar önce iki arkadaşımla konuştum ve onların benzer belirsiz anılarıyla kendiminkileri karşılaştırdım. Bu gerçekdışılık hissi tümüyle mükemmeldi, çünkü ertesi gün, hiçbir gerçekdışılık emaresi olmaksızın, en az o ışıklar kadar olağanüstü sesler duydum, hepsini de tastamam bir açıklık ve kesinlikle anımsıyorum. Aynayı döven bezelye sağanağına benzer bir ses duyduğumda, kız o eski ve modası geçmiş aynanın altında oturmuş kitap okuyordu, ben de birkaç adım ötede bir şeyler okuyup yazıyordum, ona bakınca aynı sesi bir kez daha duydum, o sırada odada yalnızdım, arkamdaki tahta kaplamaya bezelyeden çok daha iri bir şey çarpıyordu sanki. Bunu izleyen birkaç gün boyunca başka sesler ve görüntüler de oldu, sadece ben değil, kız, ağabeyi ve hizmetçiler de şahit. Parlak bir ışık, okunamadan geçip giden alevden harfler, boş gibi görünen evde hareket eden kallavi bir ayak. Köylülerin inandığı gibi, eski zamanlardan beri insanların yaşadığı her yerde var olan bu yaratıkların, eski kasabanın yıkıntılarından beri bizi izleyip izlemediği merak uyandırıcı. Yoksa ilk ışığın bir an için yanıp söndüğü nehir kıyısındaki ağaçlardan mı geliyorlar?

1902

ADAM VE BOTLARI

Donegal'da kuşkucu birisi vardı, bu adam hayaletler ya da dişi umacılarla ilgili hiçbir şeye kulak asmazdı, Donegal'da ayrıca ezelden beri bilinen hayaletli bir ev bulunuyordu. Bu, evin nasıl olup da adamı alt ettiğinin hikâyesidir. Adam eve gelip hayaletlerle dolu bir odada ateş yakmış, botlarını çıkarıp ocağın üzerine koymuş ve ayaklarını şömineye doğru uzatıp ısınmış. İlk başta hayaletler konusundaki inançsızlığında rahatmış, ama bir süre sonra, gece olup her şey karanlığa gömülünce botlarından biri hareket etmeye başlamış. Yerden yükselip kapıya doğru yavaşça sıçramış, sonra diğer bot da aynı şeyi yapmış, peşinden ilk bot tekrar sıçramış. Adam, botun içinde görünmez bir varlığın olduğunu, botları giyip oradan uzaklaşmaya çalıştığını düşünmüş. Botlar kapıya vardığında yavaşça üst kata çıkmışlar; sonra adam, botların gelişigüzel adımlarını duymuş, botlar tam üstündeki odada avare avare dolaşıyorlarmış. Birkaç dakika geçmiş, botların yine merdivende olduğunu duymuş, sonra da dışarıdaki koridorda; derken botlardan birisi kapıdan içeri girmiş, diğeri de bir zıplayışta berikini geçmiş ve o da içeri girmiş. Botlar adamın üzerine atılmış, içlerinden biri adamı yakalayıp ona vurmaya başlamış, adamı önce odadan sonra da evden dışarı atana dek bu böyle sürmüş. Böylece adam kendi botları tarafından yaka paça dışarı atılmış. Donegal şüpheci adamdan intikamını almış. Görünmez varlığın bir hayalet mi yoksa bir Sidhe mi olduğu bilinmiyor, ama intikamın ne yolla alındığına bakılırsa, bu, düşgücünün yüreğinde yaşayan Sidhe'nin işi olmalı.

KORKAK

Bir gün, Ben Bulben ve Cope Dağı'nın ötesinde yaşayan ve güçlü bir çiftçi olan dostumun evine gittim, orada evin kızları tarafından pek sevilmeyen bir delikanlıyla tanıştım. Ona kızların neden onu sevmediklerini sordum, o da korkak olduğu için sevmediklerini söyledi. Bu durum ilgimi çekti, çünkü gürbüz çocuklarının bir korkağa dönüştüğü anne babalar, kendi hayatı ve işinden başka hiçbir şeyle uyumlu olmayan bir sinir sistemine sahip kimselerdir. Delikanlıya baktım, ama hayır, bu kanlı canlı yüz ve bu güçlü bedende aşırı bir duyarlılığa yer yoktu. Bir süre sonra bana hikâyesini anlattı. Yabanıl ve huzursuz bir hayat yaşamış, ama bir gün, iki yıl kadar önce, eve geç bir vakitte gelmiş, birden hayaletli bir dünyaya gömülmekte olduğunu hissetmiş. Bir an için, ölmüş olan kardeşinin yüzü gözlerinin önünde belirmiş, dönmüş ve koşmaya başlamış. Yoldan bir mil kadar aşağıda bulunan bir kulübeye varıncaya kadar koşmaya devam etmiş. Kendisini öyle hızla kapıya doğru savurmuş ki kalın tahta sürgünün kilidi kırılmış ve içeri düşmüş. O günden sonra o yabanıl hayatına son vermiş, ama artık umutsuz bir korkakmış. Hiçbir şey, ne gece ne gündüz, o yüzü gördüğü yere onu tekrar götürememiş. Birçok kez, oranın etrafından dolaşmak için yolunu iki milden fazla uzatmış. Ülkenin en güzel kızı bile, yalnız da olsa, bir partiden sonra onu eve gitmeye ikna edemezmiş. Her şeyden korkar olmuş, çünkü o, hiç kimsenin değişmemiş haliyle göremeyeceği yüzü görmüş – ruhun bilinmeyen yüzünü.

ÜÇ O'BYRNE VE ŞEYTAN PERİLER

Kasvetli krallıkta her kusursuz şeyden çokça var. Burada tüm yeryüzünden daha fazla sevgi var; yeryüzünden daha fazla dans var; yeryüzünden daha fazla hazine var. Belki de başlangıçta, yeryüzü, insanın arzularını karşılamak için yaratıldı, ama artık oldukça yaşlandı ve yok olmak üzere. Öteki krallığın hazinelerini yağmalamak ne hoş olurdu.

Bir dostum, bir keresinde, Sleive League yakınlarında bir kasabadaymış. Bir gün, "Cashel Nore" adlı bir ordugâhın oralarda dolanıyormuş. Çökmüş yüzü, dağınık saçları ve lime lime olmuş elbiseleriyle bir adam ordugâha gelip kazmaya başlamış. Dostum, adamın yakınlarında çalışan ve onun kim olduğunu soran bir köylü gibi davranmış. "Üçüncü O'Byrne," diye yanıtlamış adam. Birkaç gün sonra hikâyeyi öğrenmiş. Oldukça büyük bir hazine, pagan döneminde ordugâhın içine gömülmüş ve bazı şeytan periler de hazineyi korumak için oraya yerleştirilmiş, ama bir gün hazine bulunacak ve O'Byrne'lere ait olacakmış. O gün gelmeden üç O'Byrne hazineyi bulmalı ve ölmelilermiş. İkisi bu işi çoktan yapmışlar. İlk O'Byrne durmadan kazmış, ta ki hazinenin içinde olduğu taş tabutu görene dek, birden dağdan inen kıllı ve kocaman bir köpek onu parçalara ayırmış. Ertesi gün hazine yeniden yeryüzünün derinliklerinde kaybolmuş. Bu sefer ikinci O'Byrne gelmiş ve sandığı buluncaya kadar durmadan kazmış, sandığın kapağını kaldırmış ve içinde parıldayan altınları görmüş. O anda korkunç bir görüntü belirmiş, bunu gördükten sonra çıldırmış ve kısa bir süre sonra da ölmüş. Hazi-

ne yine gözden kaybolmuş. Şimdi de üçüncü O'Byrne kazıyormuş. Hazineyi bulduğu an korkunç bir biçimde öleceğini biliyor, ama bu yolla büyünün bozulacağına ve O'Byrne ailesinin, eskiden olduğu gibi, sonsuza dek zengin olacağına inanıyormuş.

O civardan bir köylü, bir keresinde hazineyi görmüş. Çimlerin arasında bir tavşanın incik kemiğini bulmuş, kemiği yerden alınca kemikte bir delik olduğunu fark etmiş, delikten bakmış ve yerin altında yığılı duran altınları görmüş. Hemen bir kazma getirmek için eve koşmuş, ama ordugâha geri döndüğünde hazineyi gördüğü yeri bulamamış.

DRUMCLIFF VE ROSSES

Drumcliff ve Rosses birer doğaüstü ziyaret yeriydi, hâlâ öyleler ve umarım sonsuza kadar da öyle kalırlar. Ben çoğu zaman bu iki yerin civarında ve içlerinde yaşadım ve periler hakkında pek çok, parça parça da olsa, bilgi edindim. Drumcliff, Ben Bulben'in yamacında uzanan geniş ve yeşil bir vadidir. Ben Bulben ise içinde gece olunca açılıp atlı perileri dünyaya saldığı söylenen beyaz, kare şeklinde bir kapının bulunduğu varsayılan dağdır. Vadideki pek çok harabeyi inşa eden Aziz Columba bile önemli bir günde dualarıyla cennete daha yakın olmak için bu dağa tırmanmış. Rosses ise küçük, denizi bölen, etrafı yeşil bir masa örtüsü gibi kısa çimlerle kaplanmış kumlu bir ovadır ve köpükler içinde, tepesi taşlı Knocknarea ve 'Şahinleriyle ünlü Ben Bulben' arasında yarı yola kadar uzanır.

"Ama Ben Bulben ve Knocknarea için
Pek çok zavallı denizci göçtü gitti,"

diye devam eder şiir.

Rosses'in kuzey köşesinde küçük, kumlu, kayalık ve çimenlik bir çıkıntı vardır; hüzünlü ve hayaletli bir yer. Akıllı hiçbir köylü buradaki alçak kayalığın altında uykuya dalmaz, çünkü burada her kim uyursa ruhundaki 'iyi insan'ı çaldırmış bir 'aptal' olarak uyanabilir. Kasvetli Krallığa bu burundan daha iyi bir kestirme yol bulamazsınız. Çünkü altında, şimdilerde üzeri kumlarla iyice kaplanıp örtülmüş, altın ve gümüşle dolu, en güzel salonların ve

misafir odalarının bulunduğu uzun bir mağara bulunmaktadır. Kumla kaplanmadan önce, bir zamanlar, yolunu şaşıran bir köpek buraya girmiş ve yeraltından gelen çaresiz havlayışları çok içerilerdeki bir kaleden duyulmuş. Bu kaleler ya da ordugâhlar, çağdaş tarih başlamadan önce yapılmış ve tüm Rosses ve Columkille'i içine alıyormuş. Köpeğin havlamasının duyulduğu kalede, diğerlerinin çoğunda olduğu gibi, orta yerde bir yeraltı odası ve onun içinde de arı kovanı bulunur. Bir keresinde orada dolaşırken, benimle beraber gelen, oldukça zeki ve 'okumuş' bir köylü mağaranın ağzında beni bekliyordu, birazcık gecikince aşağıya eğilip "İyi misiniz efendim?" diye fısıldadı utangaç bir sesle. Benim de o köpek gibi ortadan kaybolduğumu zannetmiş.

Kuşkusuz korkmuştu, çünkü bu kale hakkında pek de hayra alamet olmayan söylentiler dolaşıyor. Bu kale, kuzey yamacında tek tük kulübeler bulunan ufak bir tepenin sırtında yer alıyor. Bir gece, bir çiftçinin oğlu kaleyi alevler içinde görüyor ve oraya doğru koşuyor ama büyüleniyor, bir çitin üstüne atlıyor, bağdaş kurup oturuyor ve bir sopayla çite vurmaya başlıyor, çünkü çiti at zannediyor ve kasabaya doğru hayatının en güzel yolculuğunu yapıyor. Sabahleyin çocuk hâlâ çite sopayla vuruyormuş, alıp eve götürmüşler ve çocuk kendine üç sene sonra gelebilmiş. Bu olaydan kısa bir süre sonra bir çiftçi kaleyi tesviye etmeye çalışmış. Adamın inekleri ve atları ölmüş, her çeşit dert onu bulmuş ve en sonunda onun da defteri dürülmüş; kafası dizlerinde, ateşin kenarında öleceği günü beklemeye bırakılmış.

Rosses'in kuzey ucundan birkaç yüz yarda güneye gidince bu sefer kumlarla kaplanmamış bir başka mağara bulunur. Yaklaşık yirmi yıl önce iki direkli bir yelkenli bu yakınlarda batmış ve üç-dört balıkçı boşaltılan tekneyi karanlıkta gözetlemesi için bırakılmış. Geceyarısı olduğunda mağaranın ağzında oturan kırmızı başlıklı iki kemancının

bütün azametleriyle keman çaldığını görmüşler ve oradan kaçmışlar. Büyük bir grup kasabalı hemen mağaraya gitmiş ama keman çalan yaratıklar ortadan kaybolmuşlar.

Akıllı köylüye göre, etrafındaki yeşil tepeler ve ormanlar sonsuz bir gizemle yüklüdür. İhtiyar köylü kadın akşamüzeri kapısının önünde durduğunda, kendi sözleriyle, 'dağlara bakıyor ve Tanrı'nın yüceliğini düşünüyor.' Tanrı her zamankinden daha da yakın, çünkü pagan güçler çok uzakta değil. Çünkü kuzeyde, şahinleriyle ünlü Ben Bulben'de, beyaz kare kapı günbatımında ardına kadar açılıp vahşi paganist atlıları düzlüklere salar, aynı anda güneyde, Knocknarea'da, Beyaz Leydi, kuşkusuz Maive'in ta kendisi, gece gökyüzünü kaplarken ortaya çıkar. Rahip kafasını sallasa da, ihtiyar kadın bu şeylere nasıl inanmasın? Kısa bir süre önce genç bir çoban Beyaz Leydi'yi görmemiş miydi? O kadar yakınından geçmiş ki eteği ona değmiş. Yere düşmüş ve üç gün boyunca ölü gibi orada kalmış. Ama bu, periler diyarıyla ilgili ufak bir hikâye sadece; bu dünya ile ötedünyayı birbirine bağlayan küçük bağlardan birisi.

Bir gece Bayan H.....'nin yaptığı ekmeği yerken, kocası, bana uzunca bir hikâye anlattı, Rosses'ta duyduğum hikâyelerin en iyisiydi. Fin M'Cool'dan günümüze pek çok umarsız insanın o varlıklar hakkında anlatacak birkaç hikâyesi vardır. Bu "iyi insanlar" kendilerini anımsatmaya bayılırlar, bütün hikâye anlatanların yaptığı da budur zaten. "Kanalı kullanarak seyahat ettiğimiz zamanlarda," diye başladı, "Dublin'den geliyordum. Mullingar'a geldiğimizde kanal bitti ve yürümeye başladım; biraz içmiştim, yorgundum ve ağır ağır yürüyordum. Yanımda birkaç arkadaşım vardı, biraz yürüdükten sonra bir atlı arabaya atladık. İneklerin sütünü sağan birkaç kız görene kadar gittik ve onlarla laflamak için durduk. Bir süre sonra içmek için süt istedik. "Burada süt koyabileceğimiz bir kap yok ama bizimle eve gelirseniz süt verebiliriz," dediler. Onlarla beraber evleri-

ne gittik ve ocak ateşinin etrafında oturup konuşmaya başladık. Biraz sonra arkadaşlarım gitti ve ben ateşin başında kaldım. Kızlardan yiyecek bir şeyler istedim. Ocakta bir kap vardı, içinden eti çıkardılar ve bir tabağa koydular, bana sadece kafa kısmından çıkan eti yememi söylediler. Yemeği yedikten sonra kızlar dışarı çıktı ve onları bir daha görmedim. Hava gittikçe daha da karardı ama ben hâlâ ateşin başında oturuyordum, derken ellerinde bir cesetle iki adam çıkageldi. Onların geldiğini görünce kapının arkasına saklandım. Cesedi şişe geçiren, "Şişi kim çevirecek?" diye sordu. Öteki "Michael H...., dışarı çık ve eti çevir," dedi. Tir tir titreyerek dışarı çıktım ve şişi çevirmeye başladım. "Michael H....," dedi ilk konuşan, "eğer onu yakacak olursan onun yerine seni şişe geçiririm." Sonra dışarı çıktılar. Oraya oturdum ve korkudan titreyerek geceyarısına kadar cesedi çevirdim. Adamlar geri geldiler, biri ötekine etin yandığını söyledi, öteki ise iyi pişmiş olduğunu. Bu meseleyi biraz tartıştıktan sonra ikisi de bu seferlik bana bir şey yapmayacaklarını söylediler. Ateşin etrafında otururlarken biri, "Michael H.... bana bir hikâye anlatabilir misin?" diye sordu. "Hiç hikâye bilmiyorum," dediğim anda beni ensemden tuttuğu gibi dışarı fırlattı. O gece çok sert esen bir rüzgâr vardı. Doğduğum günden beri hiç o kadar karanlık bir gece görmemiştim, dünya dünya olalı böyle karanlık bir gece görmemiştir. Nerede olduğumu hiç anlayamadım. Sonra adamlardan biri gelip omzuma dokundu ve, "Peki şimdi bana bir hikâye anlatabilir misin Michael H...?" deyince bu sefer, "Evet," dedim. Beni içeri götürdü, ateşin yanına oturttu ve, "Başla," dedi. "Anlatabileceğim sadece bir hikâye var," dedim. "O da şu: Burada oturuyordum, siz ikiniz bir cesetle içeri geldiniz ve onu şişe geçirip pişirmem için beni başına diktiniz." "Bu idare eder, içeriye gidip orada uyuyabilirsin," dedi ve ben de memnuniyetle gittim; sabah olduğunda kendimi yeşil bir tarlanın ortasında buldum."

Drumcliff, alametler bakımından çok zengin bir yerdir. Bereketli bir balık avlama mevsimi öncesi bir fırtına bulutunun içinde bir balık fıçısı beliriverir; Columkille Sahili denen bataklık ve çamurlu bir yerde, ayışığının olduğu bir gece, denizden Aziz Columba'yı taşıyan eski bir tekne gelir; bu da gayet bereketli bir hasata işarettir. Korkunç alametler de yok değil. Birkaç mevsim önce, bir balıkçı, ufukta meşhur Hy Brazel'i görüyor; inanışa göre ona her kim dokunursa artık ne bir işi, ne bir tasası, ne şüpheci kahkahaları kalırmış, ama en karanlık koruların altında dolaşır, Cuchulain ile kahramanlarının konuşmalarını dinlermiş. Hy Brazel'in düşlemi ulusal sorunların habercisidir.

Drumcliff ve Rosses ağzına kadar hayaletlerle doludur. Bataklıklarda, yolda, ordugâhta, dere tepede, deniz kenarında, kısacası her yerde ve her şekilde: Başsız kadınlar, zırhlı erkekler, hayalet tavşanlar, ağızlarından ateş çıkan köpekler, ıslık çalan ayı balıkları ve daha niceleri. Birkaç gün önce ıslık çalan bir ayı balığı bir gemiyi batırdı. Drumcliff'te çok eski bir mezarlık bulunur. *Dört Ustanın Yıllıkları*'nda 871 yılında ölen Denadhach adındaki asker hakkında bir dize var: "Con sülalesinden gelen dindar bir asker Drumcliff'teki kestane ağaçlı kavşakta yatıyor." Kısa bir zaman önce, ihtiyar bir kadın, gece vakti kiliseye dua etmeye giderken yolda kendisine nereye gittiğini soran zırhlı bir adam görmüş. Yörenin bilge kişisi, onun, "Con sülalesinden dindar bir asker" olduğunu ve hâlâ inançla mezarlığı beklediğini söylüyor. Buralarda hâlâ yaygın olan bir gelenek de, bir bebeğin ya da küçük bir çocuğun ölümünden sonra eşiğe tavuk kanı serpmek ve böylece kötü ruhları henüz çok güçsüz olan çocuğun ruhundan çıkarmak. Kan, şeytani ruhları çeken çok etkili bir şeydir. Bir kaleye giderken bir taşın üzerinde elinizi kesmenin çok tehlikeli olduğu söylenir.

Drumcliff ve Rosses'ta saklanan çulluk-hayaletten daha tuhaf bir hayalet bulamazsınız. İyi bildiğim bir kasabadaki

bir evin arkasında çalılar var. Bazı sebeplerden dolayı bu evin Drumcliff'te mi, Rosses, Ben Bulben'in yamacı ya da Knocknarea'da mı olduğunu söyleyemeyeceğim. Bu ev ve çalının bir tarihi var. Eskiden burada yaşamış olan bir adam, Sligo Rıhtımı'nda, içinde üç yüz paundluk banknotlar olan, yabancı bir gemi kaptanı tarafından düşürülmüş bir paket buluyor. Benim de tanıdığım bu adam, kimseye bir şey söylemiyor. Para nakliye ücretiymiş ve gemi kaptanı patronlarının karşısına çıkacak cesareti bulamayınca okuyanusun ortasında intihar etmiş. Kısa bir süre sonra da bizim adam ölüyor ve ruhu hiç huzur bulamıyor. Yine de navlunun bulunmasından sonra büyüyüp güzelleşmiş olan evinin etrafında garip sesler duyuluyor. Adamın hâlâ hayatta olan karısı, birçok defa, sözünü ettiğim evin arkasındaki çalıya, zaman zaman orada beliren adamın karaltısı için dua ederken görülmüş. Çalı hâlâ orada duruyor, bir zamanlar parçası olduğu çitten bir tek o kalmış, ama kimse bir bahçıvan beli ya da bir budama bıçağı alıp da ona dokunmaya cesaret edemiyor. O garip seslere gelince, birkaç sene önce yapılan tamiratlara kadar kesilmedi; bu sırada bir çulluk, duvardaki sağlam sıvanın içinden dışarıya çıkmış ve, komşuların deyimiyle, parayı bulanın huzursuz hayaleti sonunda hapsolduğu yerden kurtulmuş.

Benim atalarım ve akrabalarım bunca senedir Rosses ve Drumcliff civarında yaşıyor. Birkaç mil kuzeyde tümüyle bir yabancıyım ve hiçbir şey bulamam. Periler hakkındaki hikâyeleri sorduğumda aldığım yanıt, Ben Bulben'in denize bakan yamacında, İrlanda'da az bulunan bir beyaz taş kalenin yakınında yaşayan kadının verdiği yanıt gibi oluyor: "Onlar kendi işleriyle uğraşıyor ben kendi işlerimle." Çünkü bu yaratıklar hakkında konuşmak tehlikelidir. Yalnızca dostluk ve atalarınızın bilgisi ketum dilleri çözebilir. Dostum, "Tatlı Harp Teli" (tahmin edilir korkusuyla İrlandaca adından fazlasını vermiyorum), en inatçı kalbi bile yumuşatabilecek bir ilme sahip, ama öte yandan

potheen (kaçak İrlanda viskisi) üreticilerine kendi tarlasından buğday veriyor. Ayrıca Yüce Eliza devrinde *gulyabaniyi* dirilten Galli büyücünün soyundan gelmektedir ve ötedünyalı her yaratığın sesini duyabilme özelliği de ona geçmiştir. Neredeyse akraba gibiler, eğer büyücülerin soyu hakkında konuşanlar doğru söylüyorsa tabii.

TALİHLİNİN KALIN KAFATASI

I.

Bir zamanlar, bir grup İzlandalı köylü, şair Egil'in gömülü olduğu mezarlıkta çok kalın bir kafatası buldular. Bu, onlara göre, büyük bir adamın kafatasıydı ve hiç şüphe yok ki bu Egil'in ta kendisiydi. Tamamen emin olmak için bir duvarın üstüne koydular ve çekiçle sert darbeler vurdular. Vurulan yerler beyazladı ama kafatası kırılmadı, bu kafatasının şaire ait olduğuna artık emindiler ve her türlü övgüyü hak ediyordu. Biz İrlandalılar, İzlandalılar ya da bizim deyimimizle "Danimarkalılara", dahası bütün İskandinav ülkelerinin insanlarına oldukça benzeriz. Bazı dağlık ve çorak alanlarda, sahil kasabalarında, birbirimizi İzlandalıların Egil'in kafatasını sınadığı gibi sınarız. Bu geleneği Danimarkalı korsanlardan almış olabiliriz; çünkü Rosses halkından olan torunlarının dediğine göre, bir zamanlar atalarının olan İrlanda'daki bu toprakların her düzlüğü ve tepeciğini bilirlermiş ve Rosses'in bir yerlisi gibi de Rosses'i tarif edebilirlermiş. Roughley diye bilinen bir sahil bölgesinde erkekler, kızıl sakallarını asla kesmezler veya düzeltmezler ve hiç bitmeyen ayaküstü kavgaları vardır. Bir kayık yarışında onları gördüm; birbirlerine faul yaptılar, bir süre Galce bağırdıktan sonra birbirlerine küreklerle saldırdılar. İlk kayık karaya oturdu, arbede nedeniyle ikinci kayığın da geçişi engellendi ve zaferi üçüncü kayık kazandı. Sligo'da yaşayan insanlar, Roughleyli bir adamı, kavga sırasında birisinin kafatasını kırmakla suçlamış ama adam İrlanda'ya pek yabancı olmayan bir savunma yapmış; bazı kafatasları o kadar ince ki kırılma-

sından sorumlu tutulamazsınız. Kendisini suçlayan adama öfkeli bir bakış atıp, "Bu küçük adamın kafatasına bir vursanız yumurta kabuğu gibi kırılır zaten," dedikten sonra hâkime gülümseyerek, gönül alıcı bir şekilde eklemiş, "ama belli ki zatıâlinin ülkesinden bir çetin cevize çatmış."

II.

Bunları yıllar önce yazmıştım, o zaman bile eski anılardı. Geçenlerde Roughley'deydim, tıpkı diğer terk edilmiş yerler gibiydi. Belki de Moughorow gibi çılgın bir yere gitmeliydim, zira çocukluk anıları üzerine yüklenilmeyecek kadar narin.

1902

BİR DENİZCİNİN DİNİ

Bir gemi kaptanı güvertede dikildiğinde veya kamarasından dışarıya bakarken Tanrı ve dünya hakkında enine boyuna düşünür. Uzakta, ötededeki vadide, ekinlerin ve kır çiçeklerinin arasında, yüzüne vuran güneşin sıcaklığı ve korudaki güzelim gölgeliğin dışında her şeyi unutabilir insan; ama karanlığa ve fırtınaya yolculuk edenin işi yalnızca düşünmek ve düşünmektir. Birkaç yıl önce, Haziran ayında, bir gemi kaptanıyla yemek yiyordum, S.S. *Margaret* Gemisi'nin kaptanı Moran. Bu gemi, yerini bilemediğim, batıdaki bir nehirden suya indirilmiş. Tıpkı diğer denizciler gibi, kişiliğinde pek çok fikri harmanlamış birisi olduğunu düşündüm. Tanrı ve dünya hakkında konuşurken o tuhaf denizcil tavrını takındı, söylediği her kelimede vurgusunun yoğun enerjisi hissediliyordu.

"Efendim," dedi "siz hiç gemi kaptanının duası hakkında bir şeyler duydunuz mu?"

"Hayır, nedir acaba?" dedim.

"Şöyledir," dedi, "Yüce Tanrım, bana metanetli olmak için güç ver!"

"Peki bu ne anlama geliyor?"

"Bu," dedi, "bir gece beni kaldırırlar ve "Kaptan batıyoruz," derlerse kendimi aptal durumuna düşürmemek için. Bir seferinde, Atlantik'in ortasında, geminin güvertesinde dikilirken ikinci kaptan ölü gibi bir yüzle gelince ona dedim ki, "Bu işe başlarken her yıl belli sayıda geminin battığını bilmiyor muydun?" "Evet efendim," deyince ben de, "Sen batmak için para almıyor musun?" dedim. "Evet efendim," diye karşılık verdi. "O zaman, lanet olasıca herif, git ve bir erkek gibi geminle beraber bat," dedim."

CENNET, YERYÜZÜ VE ARAF'IN YAKINLIĞI HAKKINDA

İrlanda'da bu dünya ve ölümden sonra gittiğimiz dünya pek ayrı değildir. Duyduğuma göre bir hayalet yıllarca bir ağaçta ve daha sonra da yıllarca bir köprünün kemerinde barınmış. Benim tanıdığım Mayolu ihtiyar bir kadın, "Evimin olduğu yerde bir çalı var ve insanlar orada dua eden iki ruh olduğunu söylüyorlar. Rüzgâr estiğinde bir taraftaki açıkta kalıyor, rüzgâr diğer taraftan estiğinde öbür taraftaki açıkta kalıyor ve çalının altına girdikleri zaman iş tersine dönüyor. Ben inanmıyorum ama gece vakti o civardan geçmek istemeyen pek çok kişi var," diyor. Gerçekten de iki dünyanın yakınlaştığı o kadar çok durum var ki insan bu dünyadaki mal ve mülkün öbür dünyanın yansımaları ya da gölgeleri olduğunu düşünüyor. Önceden tanıdığım bir bayan, yolda giderken, üzerinde uzunca bir pardösü ile koşan bir çocuk görüyor ve çocuğa niye pardösüyü kısalttırmadığını soruyor. Çocuk, "Bunlar büyükannemindi," diyor, "öteki tarafa dizlerine kadar uzanan bir pardösüyle mi gitsin, daha öleli dört gün oldu." Bir kadının hayaleti hakkında bir hikâye okumuştum, gömüldüğü gün üzerinde olan elbisenin kısalığı yüzünden Araf'ta dizleri yanıyor ve bu yüzden evdekilere musallat oluyor. Köylüler mezarlarının dünyadaki evleri gibi olmasını istiyorlar; çatının akması; beyaz duvarların rengini yitirmesi ya da süt ve tereyağı kaplarının devamlı boş olması dışında. Ama her zaman için Tanrı, haklı ile haksızı birbirinden ayırır, ister toprak sahibi bir lord olsun, ister komisyoncu, isterse ekmek dilenen birisi.

1892-1902

DEĞERLİ TAŞ YİYİCİLERİ

Bazen herkesin yaptığı şeylerden sıkılınca ve huzursuzluk içime çökünce, uyanık olduğum halde düşler görüyorum; kâh sönük ve gölgemsi kâh canlı ve ayağımın altında hissettiğim maddesel dünya gibi katı. Canlı ya da sönük olmaları fark etmiyor, çünkü bu irademin dışında ve değiştiremeyeceğim bir şey. Kendi iradeleri var ve oraya buraya gidip geliyor, istedikleri gibi değişiyorlar. Bir gün, hayal meyal, dipsiz bir karanlık çukur gördüm, etrafında onu daire gibi çevreleyen parmaklıklar vardı ve bu parmaklıkların üzerinde de avuçlarındaki değerli taşları yiyen, sayılamayacak kadar çok sayıda maymun. Taşlar kırmızı, yeşil parlıyordu ve maymunlar bunları doymak bilmez bir açlıkla yalayıp yutuyorlardı. Anladım ki, gördüğüm şey Kelt cehennemi, benim cehennemim; bir sanatçının cehennemi: Onca güzel ve muhteşem şeyi kanmaz bir susuzlukla arayan herkes, huzuru ve biçimi yitirip biçimsiz, sıradan bir hal alıyor. Diğer insanların cehennemlerini ve cehennemlik Peter'i de gördüm; kapkara bir yüzü ve beyaz dudakları vardı, çift kefeli tuhaf bir terazide tartılıyordu, sadece yaptığı kötü şeyler değil, yapıp da yarım bıraktığı iyi şeyler de vardı, ve seçilemeyen kimi gölgeler. Kefenin aşağı yukarı gidip geldiğini görebiliyordum ama gölgelerin kimler olduğu anlaşılmıyordu, sanırım etrafındaki insanlardı. Başka bir sefer de bir grup şeytan gördüm, çok çeşitli biçimlerdeydiler; balık, yılan, maymun, köpek vs. Tıpkı benim cehennemimdekine benzeyen kara bir çukurun etrafında oturmuş, çukurun derinlerine ay gibi dolan cennetin yansısını izliyorlardı.

TEPELERİN MERYEMİ

Çocukken postaneden, kasap ya da bakkal dükkânından fazla uzağa gitmezdik, koruluktaki üzeri kapalı kuyu ya da tepedeki tilki ini gibi emin yerlerde dolaşırdık. O zamanlar Tanrı'ya ve onun yaratısına bağlıydık, ve eski günlerden miras kalan şeylere. Dağlardaki beyaz mantarların arasında bir meleğin ışıltılı ayağını görsek bile çok fazla şaşırmazdık, çünkü o günlerde engin umutsuzluğu, karşılıksız sevgiyi ve her ruh halini biliyorduk, bugünse talihin ağı önümüzde uzanıyor. Lough Gill'in birkaç mil doğusuna doğru, hem güzel hem de mavi ve beyazlar kuşanmış genç bir Protestan kız, dağ mantarlarının arasında dolaşıyordu; bir grup çocukla tanışmasını ve onların düşünün bir parçası olmasını anlatan bir mektubu var elimde. Kızı ilk gördüklerinde büyük bir korkuya kapılmış gibi kendilerini bir saz yatağının içine atmışlar; ama biraz sonra diğer çocuklar da onlara katılmış, yerden doğrulup cesaretle kızı takip etmişler. Kız onların korktuğunu fark etmiş ve bir anda durup ellerini havaya kaldırmış. Küçük bir kız, "Ah, sen resimdeki Meryem'sin," diyerek arkadaşlarının arasına atılmış. "Hayır," demiş bir diğeri yakına gelerek, "o bir gökyüzü perisi çünkü gökyüzünün renklerini taşıyor." "Hayır," demiş bir üçüncüsü, "o koca yüksükotundan olma bir peri." Yine de diğer çocuklar onun gerçekten Meryem olduğunu kabul ediyorlarmış, çünkü Meryem gibi giyiniyormuş. Kızın yüce Protestan kalbi derinden huzursuz olmuş, çocukları etrafına oturtup kim olduğunu açıklamaya çalışmış, ama hiçbir açıklamasını kabul etmemişler. Bunun bir işe yaramadığını gören kız,

İsa hakkında bir şey duyup duymadıklarını sormuş. "Evet," demiş biri, "ama ondan hoşlanmıyoruz, çünkü Meryem olmasa bizi öldürür." "Bana karşı iyi davranmasını söyle ona," diye kızın kulağına fısıldamış birisi. "Beni yanına yaklaştırmaz, çünkü babam benim bir iblis olduğumu söylüyor," diye patlayıvermiş bir üçüncüsü.

Kız onlara uzun süre İsa ve havarilerden söz etmiş, ama onun insanları yoldan çıkaran serüvenci bir avcı olduğunu zanneden, eli sopalı ihtiyar bir kadın sonunda araya girmiş ve çocukların, Cennet'in Ulu Kraliçesi'nin dağda bir yürüyüşe çıkıp kendilerine çok kibar davrandığı yolundaki açıklamalarına rağmen onları oradan uzaklaştırmış. Çocuklar gittiğinde kız da yoluna devam etmiş, tam yarım mil kadar yürümüş ki 'iblis' olduğunu söyleyen çocuk fundalıktaki hendeğin üzerinden atlamış ve iki etekliği olduğunu gösterirse onun sıradan bir kadın olduğuna inanacağını söylemiş, çünkü kadınların hep iki tane etekliği vardır. Kız iki etekliğini de göstermiş ve düş kırıklığına uğrayan çocuk oradan uzaklaşmış, ama birkaç dakika sonra bir kez daha hendeğin üzerinden atlayarak, "Babam bir iblis, annem bir iblis, ben bir iblisim ve sen yalnızca sıradan bir kadınsın," diye öfkeyle ağlayarak, avuç dolusu çamur ve çakıl taşını kıza fırlatıp iç çekerek kaçmış. Bizim Protestan, evine vardığında güneşliğinin püsküllerini düşürmüş olduğunu fark etmiş. Bir yıl sonra, tesadüf eseri, yine dağa çıkmış, ama bu kez düz siyah bir elbise giyiyormuş, ilk defasında ona 'resimdeki Meryem' diyen kızla karşılaşmış ve püsküllerin çocuğun boynundan sarktığını görmüş, "Geçen yıl karşılaştığın kadın benim, hani sana İsa'dan söz eden," demiş. "Hayır, sen değilsin! Hayır, sen değilsin! Hayır, sen değilsin!" diye ısrarla yanıtlamış beriki. Sahiden de bizim Protestan değilmiş o, yine vakar içinde dağları ve sahilleri kat eden, püskülleri çocuğun ayaklarının dibine atan, Denizin Yıldızı Meryem'miş. Gerçekten de, insanların, içlerindeki iyi ve kötüyü şekillemek

için biraz vakit bulmak ve yıldızlardan bir tesbih çeken Eski Zamanı seyretmek için huzurun, düşlerin ve saflığın annesine yalvarmaları doğaldır.

ALTIN ÇAĞ

Bir süre önce bir trende Sligo'ya doğru yol alıyordum. En son oraya gittiğimde bir şeyler beni rahatsız ediyordu, ruhlar diyarında yaşayan o bedensiz varlıklar ya da her neyse, onlardan gelecek bir mesajı özlemiştim. Sonunda mesaj geldi, bir gece göz kamaştırıcı bir uzaklıkta siyah bir hayvan gördüm, yarı sansar yarı köpek, taş bir duvarın üzerinde hareket ediyordu, siyah hayvan bir anda gözden kayboldu, derken öte taraftan beyaz renkli, sansara benzer bir köpek geldi, beyaz tüylerinde pembe derisi ışıldıyordu ve baştan aşağı bir ışık seli içindeydi. Gündüz ve geceyi, iyi ve kötüyü temsil eden iki peri köpekle ilgili bir köylü inancını anımsadım ve o kusursuz alametle teselli buldum. Ama şimdi de başka tür bir mesajı özlüyordum ve talih, eğer talih varsa, onu da getirdi; adamın biri atlı bir arabaya binerek kundura kutusundan yapıldığı belli olan bir keman çalmaya başladı ve müzikten hiç anlamasam da sesler içimi çok garip duygularla doldurdu. Altın Çağ'dan gelen bir ağıt yakarısı duyuyordum sanki. Kusurlu ve tamamlanmamış olduğumuzu, ustalıkla örülmüş bir örümcek ağı değil, birbirine düğümlenip köşeye atılmış bir ip yığını olduğumuzu anlatıyordu. Bir zamanlar dünyanın tümüyle kusursuz ve zarif olduğunu, zarif ve kusursuz dünyanın hâlâ yaşadığını ancak kürekler dolusu toprağın altında gömülü olduğunu söylüyordu. Periler ve daha masum ruhlar onun içinde yaşamayı sürdürüyordu, ve rüzgârın eğdiği sazlarda, kuşların şarkısında, dalgaların uğultusunda, kemanın tatlı ağlayışında yas tutan çökmüş dünyamızın yasını tutuyordu. Bizimleyken güzelin zeki, zekinin de güzel

olmadığını, en tatlı anlarımızın bile bir miktar kabalıkla ya da hüzünlü anıların zehriyle bozulduğunu ve kemanın sonsuza dek bunun yasını tutmak zorunda olduğunu söylüyordu. Altın Çağ'da yaşayanlar ölse mutlu olabileceğimizi, ama heyhat, onların söylemek bizlerin ise sonsuzluk kapıları açılana dek ağıt yakmak zorunda olduğumuzu söylüyordu.

Şimdi büyük cam çatılı son istasyona giriyoruz, kemancı eski kundura kutusunu bir kenara bırakıp bahşiş için şapkasını gezdiriyor, kapı açılıyor ve gözden yitiyor.

HAYALET VE PERİLERİNİN HUYLARINI BOZDUKLARI İÇİN İSKOÇLARDAN YAKINMADIR

Periler diyarına beslenen inancın yaşadığı tek yer İrlanda değil. Daha geçen gün, evinin önündeki göle bir su atının musallat olduğuna inanan bir İskoç çiftçiden söz edildiğini duydum. Ondan korkuyordu, göle ağlar döşeyip sonra da pompayla suyu tahliye etmeye çalışmıştı. Onu bir bulabilse, bu, su atı için hiç iyi olmazdı. Onun yerinde bir İrlanda köylüsü olsaydı, çoktan yaratıkla bir uzlaşmaya varmıştı. Çünkü İrlanda'da ruhlarla insanlar arasında sakınımlı bir yakınlık vardır. Birbirlerini hırpalarken bile akılcıdırlar. Birbirlerinin duyguları olduğunu kabul ederler. Kimsenin ötesine geçemeyeceği sınırlar vardır. Hiçbir İrlanda köylüsü, yakaladığı bir periye Campbell'ın anlattığı adam gibi davranmaz. Bu adam, bir kelpie[14] yakalamış ve onu atının arkasına bağlamış. Peri öfkeliymiş ama adam onu sakinleştirmek için bir biz ve bir iğne batırmış. Bir nehrin kıyısına geldiklerinde, peri iyice tedirgin olmuş, suyu geçmeye korkuyormuş. Adam, bizle iğneyi bir kez daha batırmış. Bunun üzerine peri bir çığlık atmış, "Bizi batır, ama şu ince, kıl gibi aleti (iğne) benden uzak tut!" diye bağırmış. Bir mağaraya gelmişler. Adam, fenerin ışığını üzerine tutar tutmaz, peri kayan bir yıldız gibi oracığa yığılıp bir topak pelteye dönüşmüş. Peri ölmüş. İrlandalılar bir periye, eski bir İskoç şiirinde anlatıldığı gibi de davranmazlar. Bir zamanlar perili bir tepede çayır biçen bir kız çocuğu varmış. Bir peri bu çocuğu sevmiş ve her

14) Kelpie; İskoçya'da iyi bilinen bir su perisi. (Ç. N.)

gün elini tepeden çıkarıp büyülü bir bıçak uzatmaya başlamış. Çocuk çayırları bu büyülü bıçakla kestiği için işi fazla uzun sürmüyormuş. Kardeşleri bu işin nasıl böyle çabucak bittiğini merak etmişler. Sonunda çocuğu izleyip kendisine kimin yardım ettiğini bulmaya karar vermişler. Bakmışlar ki topraktan minik bir el çıkıyor ve çocuğa bir bıçak veriyor. Bütün çayırlar biçildikten sonra çocuk bıçağın tutağıyla yere üç kere vurmuş. Küçük el tepeden çıkmış. Kardeşleri hemen bıçağı çocuktan kapıp bir vuruşta eli uçurmuşlar. Peri de bir daha görünmemiş. Kanayan kolunu toprağın içine çekmiş ve, anlatıldığına göre, elini çocuğun ihaneti yüzünden kaybettiğini düşünmüş.

Sizler Iskoçya'da fazla ilahiyat düşkünü, fazla kasvetlisiniz. Şeytana bile dinsel bir hava kattınız. Yargılama gününde anayolda karşılaştığı cadıya "Nerede yaşıyorsunuz hanımefendi, rahip nasıl?" diye sormuştu. Bütün cadıları yaktınız. Biz İrlanda'da onları kendi haline bıraktık. Yine de, 31 Mart 1711'de, Carrickfergus kasabasında 'sadık azınlık' lahana sapıyla bir cadının gözünü çıkarmıştı, ama o zaman 'sadık azınlık' yarı yarıya İskoçtu. Perilerin pagan ve lanetli olduğunu keşfettiniz. Hepsini yargıcın önüne çıkarmak hoşunuza giderdi. Halbuki İrlanda'da savaşçı ölümlüler, perilerin arasına karışıp savaşlarda onlara yardım etmişlerdir. Periler de, buna karşılık olarak, şifalı otlar konusunda onları ustalaştırmış, hatta bazılarının kendi ezgilerini duymasına izin vermiştir. Carolan perili bir hamağın üzerinde uyumuştu. O geceden sonra ezgiler hiç aklından çıkmadı ve onu büyük bir müzisyen yapan da bu oldu. İskoçya'da vaaz verirken onları lanetlediniz. İrlanda'da rahipler, perilerin, ruhsal durumları konusunda kendilerine danışmasına izin vermiştir. Ama ne yazık ki, perilerin ruhları olmadığı sonucuna varmışlar ve kıyamet günü bütün o parlak buharların arasına karışıp yok olacaklarını söylemişlerdir. Bunu öfkeden ziyade üzüntüyle belirtmişlerdir. Katolik dini, komşularıyla iyi geçinmeyi sever.

Bu iki ülkedeki iki farklı bakış açısı, tüm cinler ve periler dünyasını etkilemiştir. Yaptıkları keyifli ve lütufkâr işleri görmek için İrlanda'ya, dehşet verici eylemlerini görmek için de İskoçya'ya gitmelisiniz. Bizim ürkütücü peri öykülerimizde bir tür gözbağcılık vardır. Bir köylü yolunu kaybedip perili bir kulübeye gelir ve bütün gece ateşin önünde şişe takılı bir ceset olarak kalakalırsa biz kaygılanmayız, çünkü biliriz ki ertesi gün eprimiş kabanında çiğ damlalarıyla yeşil bir çayırlıkta uyanacaktır. İskoçya'da durum tamamen farklıdır. Sizler hayalet ve cinlerin doğal biçimde kusursuz olan yaradılışlarını bozdunuz. Hebrides'ten gaydacı M'Crimmon, gaydasını omuzlayıp yüksek sesle çala çala büyük bir deniz mağarasına doğru yola koyulmuş, köpeği de peşinden geliyormuş. Gaydasının sesi uzun süre duyulmuş. Bir mil kadar gittikten sonra, boğuşmaya benzer bir şey işitilmiş, sonra da gayda birden susmuş. Derken, derisi tamamen sıyrılmış bir halde köpeği mağaradan çıkmış, o kadar bitkinmiş ki havlayamıyormuş bile. Mağaradan başka da bir şey çıkmamış. Hazine bulmak için göle dalan adamın öyküsü de buna benziyor. Demir bir sandık görür. Ama sandığın yanında bir canavar yatmaktadır. Canavar adamı uyarıp geldiği yere dönmesini söyler. Bunun üzerine yukarı çıkar. Ama etrafındakiler hazineyi gördüğünü duyunca tekrar dalması için adamı ikna ederler. O da dalar. Kısa bir süre sonra kalbi ve karaciğeri suyu kızıla boyayarak yüzeye çıkar. Bedeninden geri kalanıysa bir daha kimse görmez.

Bu su cinleri ve su canavarları İskoç folklorunda yaygındır. Bunlar bizde de vardır ama bu kadar korkunç bir biçimde ele alınmaz. Bizim öykülerimiz, yaptıkları şeyleri sonunda iyiliğe ya da nezakete dönüştürür, ya da bu yaratıkları umutsuzca hicveder. Sligo Nehri'nde bir oyuk bu canavarlardan biri tarafından mesken tutulur. Pek çok kişi onun varlığına tutkuyla inanır, ama bu, orada yaşayan köylülerin konuyu eğlencelik hale getirmesini ve bilerek fan-

tezilerle süslemesini engellemez. Ben küçük bir çocukken, bir canavar oyuğunda yılanbalığı avlamaya gitmiştim. Avladığım büyük bir balığı omzuma atmış, başı önde sallanır, kuyruğu da arkada yerleri süpürür halde eve dönerken, tanıdık bir balıkçıya rastladım. Ona, yakaladığımdan üç misli daha büyük, dev bir yılan balığından söz etmeye başladım, oltamı kırarak kaçmıştı. "Bu odur," dedi balıkçı, "benim erkek kardeşimi nasıl göçe zorladığını hiç duydun mu? Kardeşim bir dalgıçtı, biliyorsun. Harbour Board için taş sökerdi. Bir gün yaratık karşısına çıkıp sormuş: "Neyin peşindesin?" "Taş, efendim," demiş kardeşim. "Sence gitsen daha iyi olmaz mı?" "Tabii efendim." İşte bu yüzden benim kardeşim buradan göçtü. Yoksul düştüğü için gittiğini söylüyorlar ama bu doğru değil."

Sizler, sizler ateşin, toprağın, havanın ve suyun ruhlarıyla hiçbir uzlaşmaya yanaşmıyorsunuz. Karanlığı düşmanınız haline getirdiniz. Bize gelince, bizler ötedünyayla oldukça sıkı fıkıyız.

SAVAŞ

Yakın zamanlarda, Fransa'yla savaş çıkacağına dair söylentiler etrafta dolaşırken, fakir bir Sligolu kadına rastlamıştım. Tanıdığım bir askerin dul eşiydi. Ona Londra'dan henüz gelmiş olan bir mektuptan bir cümle okumuştum: "Burada herkes savaş diye deli oluyor, ama Fransa işleri daha barışçı bir yolla halletmeye eğilimli," ya da bunun gibi bir cümleydi. Bunun üzerine aklı savaşa takıldı. Savaşla ilgili olarak zihninde tasarladığı şeyler, kısmen askerlerden duyduklarına kısmen de 98 ayaklanmasının simgelediği geleneğe dayanıyordu. Ama Londra'nın adı geçince ilgisi büsbütün arttı, çünkü Londra'da çok fazla insanın yaşadığını biliyordu ve kendisi de bir zamanlar 'çok kalabalık bir bölgede' yaşamıştı. "Londra'da herkes üst üste yaşıyor. Dünyalarından beziyorlar. İçlerindeki heves ölüyor. Savaş da olsa bir şey fark etmez. Ama Franızlar tabii ki sadece barış ve dinginlik istiyor. Burada insanlar savaşa aldırmıyorlar bile, nasılsa şimdiki durumlarından daha kötü olamazlar. Üstelik Tanrı'nın huzurunda askerce ölebilirler. Kuşkusuz cennette bir yerleri olacak." Sonra da çocukların sağda solda süngülerle dolaşmasını görmeye dayanamadığını söyledi, aklından büyük isyan geleneğinin geçtiğini biliyordum. Daha sonra, "Savaşta bulunup da sonradan bundan söz etmeyi seven hiçbir erkeğe rastlamadım," dedi, "en kısa zamanda bir saman yığınının tepesine çıkıp kendi işlerine dalarlar." Bana, çocukken nasıl komşularıyla birlikte ateşin başında toplanıp yaklaşan savaşı konuştuklarını anlattı. Şimdi yine savaşın gelmesinden korkuyordu, çünkü düşünde bütün koyun 'tehlike altında

ve yosunlarla kaplanmış durumda' olduğunu görmüştü. Kendisine *Stephens*çılar zamanında da savaştan bu denli korkup korkmadığını sordum. Ama birden coştu, "Ömrümde hiç o günlerdeki kadar eğlendiğim, keyif aldığım olmadı," dedi. "Ben bazı subayların kaldığı bir evdeydim. Gündüzleri asker bandolarının ardından yürürdüm, gece olunca da bahçenin en ucuna gider, orada kırmızı ceketli bir askerin evin arkasındaki tarlada Stephens yandaşlarını deşmesini seyrederdim. Bir gece, oğlanlardan biri, üç hafta önce ölmüş bir atın karaciğerini kapının tokmağına bağlamıştı, ben de sabah kapıyı açınca onu bulmuştum." Daha sonra konuşmamız kendiliğinden Black Pig savaşına kaydı. Bu, onun için İrlanda ile İngiltere arasındaki bir savaştan başka bir şey değildi, bana ise tekrar Kadim Karanlıkta her şeyi yutacak bir mahşer gibi geliyordu. Oradan da savaş ve intikamla ilgili deyişlere geçtik. "Biliyor musun," dedi, "Dört Baba'nın laneti nedir? Genç delikanlıyı mızrağa geçirdiler ve birisi onlara, "Sizden sonraki dördüncü nesilde lanetleneceksiniz," dedi. İşte bu yüzden hastalıklar, dertler hep dördüncü nesilde ortaya çıkar."

KRALİÇE VE SOYTARI

Clare ile Galway sınırında yaşayan bir Hearne'nin, yani büyücü hekimin şöyle bir şey söylediğini duymuştum; "Her peri evinde bir kraliçe ve bir soytarı vardır ve eğer bunlardan biri size 'dokunursa' bir daha iyileşemezsiniz, sizi ancak yine periler ailesinden biri iyileştirebilir." Soytarıdan, 'belki hepsinin içinde en bilge olanı' diye söz ediyor ve 'eskiden Noel zamanı ülkeyi dolaşan pandomimciler' gibi giyindiğini söylüyordu. Daha sonra, bir arkadaşım, benim için onunla ilgili birkaç öykü derledi ve böylece soytarının dağlık bölgelerde de tanındığını öğrendim. Şu anda bunları yazdığım yerden pek de uzak olmayan, ihtiyar bir değirmenciye ait bir kulübede, ateşin başında oturan uzun, sıska, üstü başı pejmürde bir adam gördüğümü ve bana onun bir soytarı olduğunu söylediklerini anımsıyorum; arkadaşımın derlediği öykülerden öğrendiğime göre, adamın uykusunda cinler alemine gittiğine inanıyorlarmış, ama onun bir 'fool of the forth'[15] ya da diğer adıyla *Amadàn-na-Breena* haline gelerek oradaki peri ailesine katılıp katılmadığını bilmiyorum. Kendisi de cinler aleminde bulunmuş, iyi tanıdığım ihtiyar bir kadın bana ondan söz etmiş ve, "Onların arasında soytarılar var," demişti, "*Amadàn of Ballylee* gibi bizim gördüğümüz soytarılar geceleri onlarla birlikte gidiyorlar, *Oinseach* (iri maymun) dediğimiz kadın soytarılar da onlara katılıyorlar." Clare sınırında yaşayan büyücü hekimin akrabası olan ve büyülü sözlerle insanların, sığırların hastalıklarını iyileşti-

15) Fool of the forth; Haziran aylarında ortaya çıkıp dokunduğu insanları çarpan bir peri. (Ç. N.)

ren bir kadın da şunları anlatmıştı: "Deva bulamayacağım bazı dertler var. Kraliçenin ya da 'fool of the forth'un çarptığı kişileri iyileştiremem. Bir defasında kraliçeyi gören bir kadın tanımıştım. Sıradan bir hıristiyan gibi duruyordu. Gort yakınlarında yürüyen kadın hariç, kimsenin soytarıyı gördüğünü duymadım. Çığlık atarak 'fool of the forth'un kendisini izlediğini söylüyormuş. Bunun üzerine, arkadaşları da çığlık atmaya başlamışlar ama onlar bir şey görmemiş. Fool of the forth, bu bağrışmalardan sonra gitmiş olmalı, çünkü kadına bir zarar gelmemiş. Güçlü kuvvetli, yarı çıplak bir adama benzediğini söylemişti, başka da bir şey söylemedi. Ben hiç görmedim, ama ben Hearne'nin yeğeniyim ve amcam yirmi bir yıldır uzakta." İhtiyar değirmencinin karısı da şöyle bir şeyler söylemişti: "Çoğu zaman iyi komşular oldukları söylenir, ama soytarı çarptığı zaman çaresi yoktur, bu kimin başına gelirse işi bitik demektir. Biz ona '*Amadàn-na-Breena*' deriz." Kiltartan'ın Bog yöresinde yaşayan ihtiyar ve çok yoksul bir kadın da buna benzer şeyler anlattı: "Doğrudur, *Amadàn-na-Breena* çarptığı zaman şifa bulunmaz. Çok eskiden bir adam tanırdım, elinde bir şeritle insanları ölçüp hastalıklarını söylerdi. Çok şey bilirdi. Bir keresinde bana şöyle sormuştu: "Yılın en kötü ayı hangisidir?" "Mayıs ayı elbette," demiştim ben de. "Hayır," demişti, "Haziran ayıdır. Çünkü Amadàn insanı bu ayda çarpar. Sıradan bir insana benzediğini söylüyorlar ama cüsseli bir yapısı var ve pek de akıllı değil. Tanıdığım bir delikanlı bir keresinde büyük bir korkuya kapılmıştı. Duvarın üstünden sakallı bir koyun ona bakıyormuş, aylardan Haziran olduğu için onun Amadàn olduğunu anlamış. Sonra delikanlıyı şu sözünü ettiğim adama götürdüler, şeridiyle hastaları ölçen adama. Çocuğu görünce, "Papaza götürün ve bir Son Yemek Ayini duası söyletin," demiş. Dediğini yaptılar. Buna ne dersin bilmem ama hâlâ yaşıyor ve bir de ailesi var!" Regan adlı biri de bana şunları anlattı: "Onlar, yani öteki

tür insanlar, burada yanınızdan geçip size dokunabilirler. Ancak *Amadàn-na-Breena*'nın dokunduğu kişi iflah etmez!" Çoğunlukla Haziran ayında insanı çarptığı doğrudur. İyi tanıdığım bir çocuğun başına da böyle bir şey geldi, bana kendisi anlattı. Bir gece bir beyefendi evine gelmiş. Gelen ev sahibiymiş ve adam ölüymüş. Kendisiyle gelmesini ve başka bir adamla dövüşmesini istemiş. Çocuk gittiğinde bakmış ki bunlardan böyle iki bölük var. Öbür bölükte de kendisi gibi canlı biri varmış, onunla dövüşmesi isteniyormuş. Çok sıkı bir kavgaya tutuşmuşlar. Bizim delikanlı öbür adamı alt etmiş. Bunun üzerine kendi bölüğünden büyük bir çığlık kopmuş ve çocuğu evine bırakmışlar. Ama bu olaydan üç yıl sonra, bir gün ormanda çalı çırpı toplarken, *Amadàn*'ın kendisine doğru geldiğini görmüş. Kollarının arasında büyük bir kap tutuyormuş, kap o kadar parlıyormuş ki başka hiçbir şey görünmüyormuş. *Amadàn* kabı arkasına koyup çocuğa doğru koşmaya başlamış. Yaklaştıkça daha yabanıl ve daha büyük görünüyormuş, tıpkı tepenin yamacı gibi. Çocuk da koşmaya başlamış, bunun üzerine *Amadàn* kabı çocuğun arkasından fırlatmış. Kap büyük bir gürültüyle parçalanmış. İçinden her ne çıktıysa, çocuğun aklı başından gitmiş, bir daha da düzelmedi. Bu olaydan sonra bir süre daha yaşadı, bize bir sürü şey anlatırdı ama aklı başında değildi. Kavgada o adamı yendiği için kendisinden hoşlanılmadığını düşünüyor ve başına bir şey gelmesinden korkuyordu." Geçenlerde Galway düşkünler evinde yaşayan ve Kraliçe Maive hakkında bir şeyler bilen ihtiyar bir kadın şunu anlattı: "*Amadàn-na-Breena* iki günde bir biçim değiştirir. Bazen genç bir çocuk gibi belirir, bazen de çok çirkin bir yaratık olur ve her zaman yaptığı gibi insanı çarpmaya çalışır. Sonraları onu vurup öldürdüklerini duydum, ama ben onu vurmanın zor olduğunu düşünüyorum."

Eski İrlanda aşk, şiir ve esriklik tanrısı, dört öpücüğünden bir kuş çıkaran Ængus'un imgesini gözünde canlan-

dırmaya çalışan birisini tanıyorum. Zihninde şapkası ve zilleriyle bir adam belirmiş ve kendisini 'Haberci Ængus' olarak tanıtmış. Birisini daha tanıyorum, gerçekten büyük bir kâhindi. Bir keresinde, düşsel bir bahçede beyaz bir soytarı görmüş. Bahçede, yapraklarının yerinde tavuskuşu olan bir ağaç varmış, beyaz soytarı bunlara külahı ile dokunduğu zaman çiçekler açılıp içlerinden minik insan yüzleri çıkıyormuş. Bir başka seferinde de, bir havuzun yanında oturan beyaz soytarıyı görmüş, bir sürü güzel kadın görüntüsü havuzdan yükseliyor ve soytarı gülümser bir yüzle onları seyrediyormuş.

Ölüm, bilgelik, güç ve güzelliğin başlangıcından başka ne olabilir? Ve belki soytarılık da bir tür ölümdür. Perilerin birlikte yaşadığı her yerde, elinde büyülü ya da ölümlü beyinler için fazlaca bilgelik ya da düşsellik dolu bir kap taşıyan soytarıyı ille de pek çok kişinin görmesi gerektiği fikrinin benzersiz olduğunu düşünmüyorum. Aynı şekilde, her peri ailesinde bir kraliçenin olması ve kralları hakkında fazla bir şey duymamış olmamız da doğaldır; çünkü kadınlar, eski insanların, hatta şimdi bile tüm yabanıl halkların tek bilgelik olduğunu düşündükleri bilgeliğe erkeklerden daha yakındır. Bilgimizin temeli olan benliğimizi soytarılık paramparça eder ve kadınların ani heyecanlarında bu benlik unutulur. Bu yüzden, kutsallığın acı verici bir yolculuk sonunda vardığı kesinliği soytarılar sezer, kadınlarsa kavrar. Beyaz soytarıyı görmüş olan adam mutlak bir kadından söz etmişti, bir köylü kadınından değil. "Eğer onun düş gücü bende olsaydı, tanrıların tüm bilgeliğine sahip olurdum," diyordu, "ama bu görümler onu ilgilendirmiyor bile." Köylü olmayan başka bir kadın daha tanıyorum. Uykusunda göksel güzelliklerle bezeli diyarlara gidebiliyordu, evi ve çocuklarıyla meşgul olmaktan başka hiçbir şeyle ilgilenmemişti. Derken, bir şifalı bitki hekimi, kendi deyişiyle onu tedavi etmiş. Bilgelik, güzellik ve güç, öyle sanıyorum ki, yaşadığı her gün ölen-

lere bahşediliyor, ama bu, Shakespeare'in sözünü ettiği gibi bir ölüm olmayabilir. Yaşayan ile ölen arasında bir savaş var ve İrlanda öyküleri durmadan bu temayı işler. Eğer patates, buğday ya da yeryüzünün herhangi bir meyvası çürüyecek olsa, periler diyarında olgunlaşır, ağaçların özsuyu yükselirken düşlerimiz bilgeliğini kaybeder, düşlerimiz ağaçları kurutabilir; insan, Kasım ayında periler diyarındaki kuzuların meleyişini işitebilir ve kör gözler diğer gözlerden daha iyi görebilir. Ruhumuz bu ve bunun gibi şeylere her zaman inandığı için, hücre ve yabanıl doğa asla uzun süre boş kalmaz. Böyle olmasa, âşıklar kendilerini aşağıdaki dizeleri anlamayan bir dünyada bulurlardı.

Duymadın mı o tatlı sözleri
Göksel tınılı ozan şakırken
Duymadın mı gözleri açık
Esrik bir âlemde ölenleri
Nasıl da ölümdür aşk
Kollar bacaklar iç içe geçtiğinde
Ve uyku, yaşamın gecesi yarılınca ikiye
Düşünce dünyanın karanlık sınırlarına varırken
Nasıl da ölümdür müzik
Sevdiğin şarkı söylerken.

PERİ HALKININ DOSTLARI

Peri halkını en sık gören ve onların bilgeliğinden nasibini almış olanlar, çokluk fakirdir, ama yine çoklukla, insanın sınırlarını aşan bir güce sahiptirler; birisi trans durumuna geçerken, bir diğeri de Maeldun'un, yırtıcı kartalların yıkanıp yeniden gençleştiğine tanık olduğu tatlı sulara varır.

Gort'un biraz ilerisindeki bir bataklığın dışında yaşayan, gençliğinden beri onları çok sık, yaşamının sonuna doğru ise her zaman gören, yine de onların dostu olduğunu söyleyemeyeceğim, Martin Roland adında bir ihtiyar vardı. Ölümünden birkaç ay önce bana, 'onların' İrlandaca bir şeyler haykırıp gaydalarını çalarak geceleri kendisini uyutmadıklarını söylemişti. Bir dostuna ne yapması gerektiğini sormuş, dostu da bir flüt satın almasını, onlar bağırmaya ya da gaydalarını çalmaya başladığında flütü çalmasını, belki de bu yolla onu rahatsız etmekten vazgeçeceklerini söylemiş. Adam söyleneni yapmış, ve ne zaman çalmaya başlasa periler düzlüğün ötesinde gözden yitiyormuş. Bana gaydayı gösterdi ve üfledi, gaydadan bir uğultu çıktı ancak nasıl çalınacağını bilmiyordu. Sonra bana bacasını yıktığı yeri gösterdi, çünkü perilerden biri bunun üzerine çıkarak gayda çalıyordu. Onun ve benim ortak bir dostumuz kısa bir süre önce onu ziyarete gitti, zira perilerden üçünün adama ölmek üzere olduğunu söylediklerini öğrenmişti. Onu uyardıktan sonra perilerin ortadan kaybolduğunu söylemiş, ve çocuklar (sanırım perilerin alıp kaçırdığı çocuklar) perilerle gelip evde oyun oynarlarken, bir süre sonra, başka bir yere gitmişler, çünkü

evi fazlasıyla soğuk buluyorlarmış, ve bunları söyledikten bir hafta sonra Martin Roland ölmüş.

Komşuları, o ilerlemiş yaşında bu tür şeyler gördüğünden emin değildi, ama gençken bir şeyler görmüş olduğuna kuşku yoktu. Erkek kardeşi, "Artık ihtiyarladı, gördüğünü sandığı şeylerin hepsi beyninin içinde. Genç bir adam olsa ona inanabilirdik," derdi. Tutumsuz biriydi ve kardeşleriyle hiç geçinemezdi. Bir komşusu, "Zavallıcık, her şeyi kafasında kurduğu söyleniyor, ama yirmi yıl önce, onları birlikte yürüyen taze genç kızlar gibi iki grupta toplanmış gördüğünde, yakışıklı bir adamdı. Fallon'un küçük kızını alıp götürdükleri geceydi," demişti.

Ve Fallon'un küçük kızının, onu alıp götüren, gümüş kadar parlak ve kızıl saçları olan bir kadınla nasıl karşılaştığını da anlattı. Onlara ait bir kaleye girdiği için kulağının üzerine bir tokat yiyen bir başka komşu ise, "Birçoğunu kafasında kuruyordu, geçen gece kapıda dikilmiş dururken onun da aynı şeyi düşünmesini sağlamak için, "Rüzgâr hep kulaklarımda, sesi hiç kesilmiyor," dedim, ama o, "Durmadan çalıp söylediklerini duyuyorum, sonra içlerinden biri bir flütle çıkageliyor ve diğerlerine de dinletiyor," dedi. Ve biliyorum ki, gaydacının oturup çaldığı bacayı yıktığı zaman, o ve ihtiyar, benim genç ve güçlüyken kaldıramayacağım taşları teker teker kaldırdılar,"diye konuştu.

Ulster'de yaşayan bir dostum, peri halkıyla gerçekten arası çok iyi olan birinin hikâyesini yolladı bana. İhtiyar kadının öyküsünü ben duymadan önce öğrenen dostuma bakılırsa, öyküyü kadına birçok kez anlattırmış ve bir tek defada yazdığı bu öykü doğru biçimde aktarılabilmiş. Hayaletler ve perilerin olduğu bir evde tek başına olmaktan hoşlanmayan ihtiyar bir kadını anlatarak başlamış, "Perilerden korkmak yersiz, tatlım. Bir peri ya da ona benzer bir kadınla ben birçok defa konuştum, bir ölümlüden ne daha az ne de daha fazla. Annenin büyükbabasının evinin

etrafında dolaşırdı, gençlik günlerimdi o zaman. O kadın hakkındaki her şeyi öğreneceksin," demiş. Dostum, ihtiyar kadının, onun hakkında olup biteni çoktan bildiğini, ama aradan uzun bir süre geçtiği için tekrar duymak istediğini söylüyor, ihtiyar kadın şöyle devam etmiş, "Pekâlâ yavrucuğum, onun hakkında ilk duyduğum şey, amcan Joseph'in –yani annenin amcası– evlendikten sonra Lough'un yukarılarında oturan babasının evine getirdiği karısı için bir ev inşa ediyor olduğuydu. Babam ve ben yapılmakta olan evin çok yakınında yaşıyor ve onu çalışırken izleyebiliyorduk. Babam bir dokumacıydı, dokuma tezgâhını ve bütün gereçlerini yakınlarda bulunan küçük bir eve depolamıştı. Evin temel çukuru açılmış, yapı taşları dizilmişti ama duvarcılar henüz gelmemişti; bir gün annemle birlikte kaba yapının bir köşesine dikiliyorduk ki düzlükteki derenin ötesinden ufak tefek zarif bir kadının bize doğru geldiğini gördük. O zamanlar oyun oynayıp kendini oyalayan küçük bir kızdım, ama onu şimdi orada görsem yine böyle önemserim." Dostum, kadının nasıl giyinmiş olduğunu sormuş ve ihtiyar kadın cevap vermiş, "Üzerinde gri bir pelerin vardı, yeşil kaşmirden bir etek giyiyordu ve başına siyah ipekten bir başlık bağlamıştı, tıpkı o zamanki şehirli kadınların giyindiği gibi." Dostum, "Ne kadar küçük görünüyordu?" diye sormuş, ihtiyar kadın da yanıtlamış, "Doğrusu, şimdi düşündüğümde hiç de öyle ufak tefek değildi, ama biz onu 'Küçük Hanım' diye çağırırdık. Birçoğumuzdan daha büyüktü ama yine de uzun denemez. Otuz yaşlarında, kahverengi saçlı, yuvarlak yüzlü bir kadındı. Büyükannenin kız kardeşi Bayan Betty gibiydi ve Betty kimseye benzemezdi, ne büyükannene ne de bir başkasına. Yüzü yuvarlak ve tazeydi, hiç evlenmemiş ve hiçbir erkeği kabul etmemişti; bu yüzden Küçük Hanım'ın –belki de Betty'ye benzediği için– gerçek boyuna erişmeden olgunlaşan insanlardan biri olduğu söylenirdi, çünkü bizi her yerde buluyor, uyarıyor ve geleceği-

mizi okuyordu. Bir seferinde doğruca annemin olduğu yere yürüyüp, "Hemen şu an Lough'a git, git ve Joseph'e evin temelini size göstereceğim dikenli çalıya taşımasını söyle. Ev oraya kurulmalı, şimdi git ve sana dediğimi yap," diye buyurmuştu. Sanırım ev patikaya yapılıyordu – burasını peri halkı yolculuklarında kullanırdı, Joseph'i oraya götürüp bunu gösterdim, o da temelin yerini söylendiği gibi değiştirdi, ama tam olarak işaret edilen yeri tutturamadı ve bunun sonucunda bir gün eve geldiğinde, oradaki tapanla beraber çalılık ve duvar arasında kımıldanacak yer bulamayan bir atın yol açtığı bir kazada karısını ölmüş buldu. Bir sonraki defa Küçük Hanım bize gelip tuhaf ve öfkeli bir tavırla şöyle demişti, "Joseph ona söylediklerimi yapmadı, ama gününü görecek." Dostum, kadının bu defa nereden geldiğini ve daha önceki gibi giyinip giyinmediğini sormuş, ve ihtiyar kadın şöyle cevap vermiş, "Hep aynı yoldan gelirdi, düzlükteki derenin ötesinden. Yaz aylarında şala benzer ince bir şey taşır, kışın ise pelerin giyerdi; her defasında anneme iyi öğütler verir, kendi iyiliği için ne yapmaması gerektiği konusunda onu uyarırdı. Bütün çocuklar içinde onu gören bir tek bendim, onun dereden bize doğru geldiğini görünce sevinir, koşup onu elinden ve pelerininden yakalar, "Küçük Hanım geldi!" diye seslenirdim. Hiçbir erkek onu görmemişti. Babam onu görmek ister ama yalan söyleyip aptalca konuştuğumuzu düşünerek annemle bana kızardı. Bunun üzerine, bize gelip ateş başında annemle sohbet ettiği bir gün dışarı süzülüp babamın çukur kazdığı yere gittim. "Gel," dedim ona, "Eğer Küçük Hanım'ı görmek istiyorsan. Ateş başında oturmuş annemle sohbet ediyor." Böylece benimle içeri geldi ama hiçbir şey göremediği için öfkeliydi, yakında duran bir süpürgeyi kapıp bana vurdu. "Şimdilik bununla yetin!" dedi, "benimle alay ettiğin için!" ve hızla dışarı çıktı, bana kızmıştı ve biraz da tuhaftı. O zaman Küçük Hanım bana şöyle demişti, "İnsanları beni gör-

meye çağırmanın karşılığı budur işte. Hiçbir erkek beni görmedi ve göremeyecek.'"

Yine de babam kendisini görmüş olabilir diye bir keresinde onu çok korkutmuştu. Bu olduğunda babam sığırların arasındaydı ve eve geldiği zaman tir tir titriyordu. "Bir daha Küçük Hanım'dan söz edildiğini duymak istemiyorum. Bu sefer canıma tak etti." Aynı şey bir kere daha oldu, Gortin'e at satmaya gitmişti, o dönmeden önce Küçük Hanım merdivenlerde belirdi ve elinde yabani bir ot tutarak anneme, "Erkeğin şu anda Gortin'de, eve geldiğinde onu büyük bir korku bekliyor, ama bu otu alıp kabanına dikersen hiçbir zarar görmez," dedi. Annem çalıyı aldı, "Eminim bir şeye yaramaz," diye düşünüp yere fırlattı –eminmiş!– ne olsa beğenirsin, Gortin'den dönen babam hayatının en büyük dehşetini yaşadı. Ne olduğunu tam olarak anımsamıyorum ama üzerinde büyük bir etki yapmıştı. Annem ise bu yaptığından sonra Küçük Hanım'dan tuhaf biçimde korkmaya başladı ve bir dahaki sefere Küçük Hanım'ın öfkeli olacağına kuşku yoktu. "Bana inanmadın," dedi anneme, "ve sana verdiğim çalıyı ateşe attın, onu bulmak için çok uzağa gitmiştim ben." Bir defasında da gelip William Hearne'nin Amerika'da nasıl öldüğünü anlattı. "Haydi," dedi, "Lough'a git ve William'ın öldüğünü, mutlu öldüğünü söyle, İncil'den son okuduğu bölüm buydu," okuduğu bölümü ve dizeyi anneme gösterdi. "Haydi," dedi, "bir dahaki toplantıda bunu okumalarını söyle, ve öldüğünde onun başını kaldırdığımı." Ve tabii William'ın ölümüyle ilgili buyruk hemen o gün yerine getirildi. Annem, İncil'deki bölüm ve ilahiyle ilgili olarak söyleneni yaptığında daha önce hiç böyle bir dua günü yapmamışlardı. Bir gün o, ben ve annem konuşuyorduk, annemi bir şeyler konusunda uyarıyordu, birden, "İşte Bayan Letty tüm zarafetiyle geliyor, ortalıkta görünmemeliyim," dedi. Ve ayaklarının üzerinde dönerek göğe yükseldi, döne döne yukarı çıktı, bir rüzgâr merdivenini

tırmanır gibiydi, ama çok daha büyük bir hızla. Bulutların arasındaki bir kuş gibi görünene dek durmadan yükseldi, bir yandan da hayatımda bugüne dek duyduğum en güzel şarkıyı söylüyordu. Söylediği şey bir ilahi değildi, şiir, olağanüstü bir şiir, annem ve ben ağzımız açık kalakaldık ve titriyorduk. "Bu kadın neyin nesi, anne?" diye sordum, "melek mi, bir peri kadın mı, ya da ne?" Bu sırada büyükannen Bayan Letty geldi, yavrucuğum, o zamanlar tazecikti ve başka hiç kimseye benzemiyordu, bizi öyle ağzımız açık görünce hayret etti, annem ve ben ona olanları anlattık. Tertemiz giyinirdi ve olağanüstü görünüyordu. Küçük Hanım tuhaf bir biçimde, "İşte Bayan Letty tüm zarafetiyle geliyor," deyip yükselirken fundalığın yukarısında, hiçbirimizin göremeyeceği bir yerdeydi. Ne kadar uzak bir ülkeye gittiğini ve kimleri ölürken gördüğünü Tanrı bilir.

Anımsadığım kadarıyla hava kararıktan sonra hiç gelmezdi, yalnızca günışığında, ama bir keresinde, Hallow Eve gecesinde çıkageldi. Annem ateşin başındaydı ve akşam yemeğini hazırlıyordu; ördek ve biraz da elma. Küçük Hanım içeri süzüldü, "Hallow Eve gecesini sizinle geçirmeye geldim," dedi. "Olur," dedi annem, "ona güzel bir akşam yemeği verebilirim," diye düşündü. Bir süre ateşin başında oturdu. "Yemeğimi nereye getireceğini şimdi sana söyleyeceğim," dedi. "Şu odadaki dokuma tezgâhının arkasına bir sandalye ve tabak getir." "Geceyi burada geçireceksiniz, bizimle birlikte masaya buyurmaz mısınız?" "Sana söyleneni yap ve bana vereceklerini arka taraftaki odaya getir, orada yiyeceğim, başka bir yerde değil." Böylece annem, bir tabak ördek, biraz elma ve ne varsa onu söylenen yere götürdü, biz kendi yemeğimizi yedik o da kendininkini; sofradan kalkınca içeri girdim ve orada ne gördüm dersin, tabağındaki her şeyden biraz yemiş ve uçup gitmişti."

HİSSESİZ KISSALAR

Maive ve onun fındık ağacından yapılma bastonundan söz edildiğini duyan bir dostum ertesi gün işliğe gitmiş. Soğuktan donmuş ihtiyar ve sefil insanlarla karşılaşmış orada, "Kışın uçuşan sinekler gibi," diye düşünmüş, ama konuşmaya başlayınca soğuğu unutmuşlar. Ordugâhta perilerle kâğıt oynayan bir adam henüz aralarından ayrılmıştı; ihtiyar bir adam bir gece büyülü bir siyah domuz görmüştü; ve dostum, Raftery'nin mi yoksa Callanan'ın mı daha iyi şair olduğu konusunda tartışan iki ihtiyarı duymuştu. Birisi Raftery için, "İri cüsseli bir adamdı, şarkıları bütün dünyada yankılandı. Onu iyi anımsıyorum. Rüzgâr esintisi gibi bir sesi vardı," diyordu; ama diğeri, Callanan'ın kar yağışı altında bile dinlenebileceğinden emindi. O sırada, ihtiyar bir adam, arkadaşıma bir öykü anlatmaya başlamış ve oradaki herkes zevkle, ikide bir kahkahalara boğularak dinlemiş. Olduğu gibi anlatacağım bu öykü, yaşamı doğal yalınlığı içinde koruyan fakir ve çilekeşlerin zevkle anlattığı, kıssadan hisse çıkarılmayacak uçarı öykülerden biri. Hiçbir şeyin sonlanmadığı, öldürülseniz bile sadece iyi kalpli bir insan olduğunuz için birisinin bir değnekle dokunarak sizi yaşama tekrar döndürdüğü, bir prensseniz ve erkek kardeşinize tıpatıp benzediğiniz için onun karısıyla yatsanız bile her şeyin küçük bir münakaşayla geçiştirildiği zamanlardan söz ederler. Eğer biz de her şeyin bizi talihsizlikle tehdit edeceği kadar zayıf ve fakir olsak, aptal insanlar bizi de terk edip gitse, koca dünyanın tüm yükünü omuzlarından kaldırıp atacak denli kuvvetli her eski düşü anımsarız.

Bir zamanlar oğlu olmadığı için çok üzülen bir kral varmış, en sonunda bir âlime danışmaya gitmiş. Alîm şöyle demiş, "Sana söylediklerimi yaparsan kolayca bu işin altından kalkacaksın. Birisini balık tutmaya gönder. Ve bu balık eve gelince, onu yemesi için kraliçene, eşine ver."

Böylece kral kendisine söylenileni yapmış, balık avlanmış, eve getirilmiş, ve kral bu balığı aşçıya vermiş; balığı pişirmeden önce dikkatli olmasını ve pişirirken balık üzerinde damlacık ya da su kabarcığı oluşmamasını emretmiş. Ama bir balığı derisinin herhangi bir yeri kabarmadan pişirmek imkânsızdır; derken balığın derisinde bir su kabarcığı belirmiş ve aşçı parmağıyla bastırarak kabarcığı indirmeye çalışmış, yanan parmağını ağzına götürünce balığın tadını almış. Sonra balık kraliçeye sunulmuş ve kraliçe balığı yemiş, balıktan artan parçalar ise bahçeye atılmış; avluda bulunan bir kısrak ve tazı da atılan bu parçaları yemiş.

Bu olayın üzerinden bir yıl bile geçmeden, kraliçe ve aşçının birer oğulları olmuş, kısrağın iki tane tayı, tazının da iki minik yavrusu dünyaya gelmiş.

Ve bu iki delikanlı eğitimleri için bir süreliğine başka bir yere gönderilmiş, geri döndüklerinde birbirlerine öylesine benziyorlarmış ki onları birbirinden ayırmak mümkün değilmiş. Kraliçe buna çok öfkelenmiş ve âlime giderek, "Hangisinin benim oğlum olduğunu anlamam için bir yol göster bana, aşçının oğlunu da kendi oğlum gibi beslemekten hoşlanmıyorum," demiş. "Sana söylediklerimi yaparsan bu oldukça kolay," demiş âlim. Dışarı çık ve onlar içeri girerken kapının yanında dur, seni gördüklerinde oğlun başını eğip selam verirken aşçının oğlu yalnızca gülecek."

Kraliçe söylenenleri yapmış, oğlu başını eğerek selam verdiği zaman annesi kolayca tanısın diye hizmetçiler genç çocuğa bir işaret koymuşlar. Ve bu olaydan sonra hep birlikte akşam yemeğine oturduklarında, kraliçe, aşçının oğlu Jack'e, "Benim oğlum olmadığına göre bu evi terk

etme zamanın geldi," demiş. Kendi oğlu Bill ise, "Onu başka yere göndermeyin, biz kardeş değil miyiz?" diye sormuş. Ancak Jack, "Eğer buranın kendi anne ve babamın evi olmadığını bilseydim, çoktan bu evi terk etmiş olurdum," demiş. Bill ne söylese Jack'i durduramamış. Gitmeden önce, bahçedeki kuyunun yanında, Jack, "Bana kötü bir şey olursa, kuyunun üstündeki su kana dönüşecek, altındaki su ise bal olacak," demiş.

Sonra, köpek yavrularından birini ve balığı yedikten sonra kısrağın yavruladığı iki attan birini de yanına alıp tozu dumana katarak yola çıkmış. Bir dokumacının kulübesine ulaşana dek öylece yoluna devam etmiş, ona kalacak bir yer olup olmadığını sormuş ve dokumacı da ona bir oda vermiş. Sonra bir kralın sarayına ulaşana dek yoluna devam etmiş ve kapıya yaklaşarak, "Kral bir hizmetçi ister mi?" diye sormuş. Kral ise, "Tüm istediğim, her sabah inekleri otlatmak için tarlaya götürüp gece süt sağmak için geri getirecek bir genç," diye yanıtlamış. Jack, "Sizin için bunu yapabilirim," demiş. Bunun üzerine kral da onu işe almış.

Sabah olunca, Jack, seksen kadar inekle beraber onları otlatacağı yere gönderilmiş. Ama gittikleri yer çimen değil taşla doluymuş. Bunun üzerine Jack daha iyi çimenle kaplı bir yer aranmış, bir süre sonra verimli çimenle kaplı ve bir deve ait olan bir alan görmüş. Sonra duvarın bir kısmını yıkarak inekleri içeri almış ve kendi de bir elma ağacının tepesine tırmanıp elmaları yemeye başlamış. O sırada dev, tarlaya gelmiş. "Ham hım hum. Bir İrlandalının kanının kokusunu alıyorum, ağacın tepesinde olduğunu biliyorum, bir defada yemek için çok büyük, iki defada yemek için ise çok küçüksün, seni öğütüp burnuma enfiye gibi çekmezsem başka ne işime yararsın," demiş Jack'e. Jack ise, "Madem ki güçlüsün, bağışlayıcı ol," diye seslenmiş ağacın tepesinden. Bunun üzerine, "Aşağı insene küçük cüce," demiş dev, "yoksa seni parçalar, ağacı da ikiye ayırırım."

Jack ağaçtan inmiş. "Birilerinin kalbine kızgın bıçaklar saplayabilir misin? Kızgın taşlar üzerinde savaşabilir misin?" demiş dev. "Evdeyken kızgın taşlar üzerinde savaşmaya alışıktım, senin kirli ayakların onun içine gömülse de benimkiler düze çıkar," demiş Jack. Böylece savaşmaya başlamışlar. Sert zemini yumuşatıp yumuşak zemini sertleştirmişler, yeşil zeminin üzerinde kaynak kuyuları belirmiş. Bütün gün boyunca hiçbiri bir diğerine üstünlük sağlayamamış, sonunda küçük bir kuş gelip çalılığın üzerine konmuş ve Jack'e, "Eğer günbatımına kadar onun hesabını göremezsen o senin hesabını görecek," demiş. Bunun üzerine Jack tüm gücünü toplamış ve deve diz çöktürmüş. Dev, "Bana hayatımı ver, ben de sana en değerli üç armağanı vereyim," demiş. "Nedir bunlar?" diye sormuş Jack. "Hiçbir şeyin karşı koyamayacağı bir kılıç, giydiğinde senin herkesi görebileceğin ama kimsenin seni göremeyeceği bir elbise ve seni rüzgârdan daha hızlı koşturacak bir çift ayakkabı," diye yanıtlamış dev. "Peki nerede bu armağanlar?" diye sormuş Jack. Dev, "Şu tepedeki kırmızı kapının ardında," diye yanıtlamış. Bunun üzerine Jack gidip onları dışarı çıkarmış. "Kılıcı nerede deneyeceğim?" diye sorunca, "Şu biçimsiz siyah ağaç kütüğü üzerinde dene," diye yanıtlamış dev. Jack, "Senin kafandan daha siyah ya da daha biçimsiz hiçbir şey görmüyorum," demiş ve tek bir vuruşta devin kafasını kesmiş, kafa havaya uçmuş ve yere düşerken Jack onu kılıcıyla yakalayıp ikiye ayırmış. "Tekrar bir bedene eklenmemem senin için de iyi oldu," demiş kafa, "böylece onu bir daha asla uçuramayacaksın." Jack ise, "Sana bu şansı tanımadım," demiş. Büyülü elbiseyi de alarak uzaklaşmış.

Akşam olunca inekleri getirmiş ve herkes ineklerin o akşam ne kadar süt vereceğini merak ediyormuş. Kral, prenses, kızı ve diğerleriyle birlikte akşam yemeğindeyken, "Sanırım bu akşam üç yerine sadece iki kükreme duyuyorum," demiş.

Ertesi sabah Jack tekrar ineklerle birlikte yola koyulmuş ve çimenlerle kaplı başka bir açıklık görmüş, duvarı yıkıp inekleri içeri almış. Bir önceki gün olanların aynısı gerçekleşmiş, ama bu seferki devin iki başı varmış, yine savaşmışlar, ve daha önce olduğu gibi kuş gelip Jack'le konuşmuş. Jack, devi yere devirdiğinde, "Bana hayatımı ver, ben de sana sahip olduğum en değerli şeyi vereyim," demiş dev. "Nedir o?" diye sormuş Jack. "Bu, giymen için bir elbise, bunu giydiğinde sen herkesi görebileceksin ama kimse seni göremeyecek," diye yanıtlamış dev. Jack, "Nerede peki bu elbise?" diye sormuş. "Tepenin yamacındaki şu küçük kırmızı kapının ardında." Jack gidip elbiseyi almış. Sonra devin iki başını da uçurmuş ve başlar yere inerken yakalayıp onları dört parçaya ayırmış. Başlar da tekrar bir bedene eklenmemelerinin Jack için de iyi olduğunu söylemişler.

O gece geri döndüklerinde inekler o kadar çok süt vermiş ki etraftaki bütün kaplar ağzına kadar sütle dolmuş.

Ertesi sabah Jack tekrar yola koyulmuş. Her şey önceki günkü gibi olmuş, bu seferki devin dört başı varmış ve Jack devin başlarını sekiz parçaya ayırmış. Dev de ona tepenin yamacındaki küçük mavi bir kapıya gitmesini, orada rüzgârdan daha hızlı koşmasını sağlayacak bir çift ayakkabı bulacağını söylemiş.

O gece inekler öylesine çok süt vermiş ki kaplar o kadar sütü almaya yetmemiş, süt kiracılara ve yoldan geçen fakirlere dağıtılmış, arta kalanı da pencerelerden dökülmüş. Hatta o yoldan ben de geçiyordum ve ben de biraz içtim.

O gece kral, Jack'e, "Bugünlerde inekler neden bu kadar çok süt veriyor? Onları başka bir yerde mi otlatıyorsun?" diye sormuş. "Hayır," diye yanıtlamış Jack, "ama iyi bir değneğim var, inekler ne zaman durup bir yere uzanacak olsa onlara değnekle vuruyorum, onlar da duvar-

ların, taşların, hendeklerin üzerinden zıplayıp atlıyorlar; bu kadar çok süt vermelerinin nedeni bu."

Ve o akşam yemekte kral, "Hiç kükreme duymuyorum," demiş.

Ertesi sabah, Jack tarlaya gittiğinde onun ne yaptığını görmek için kral ve prenses pencerede onu izliyorlarmış. Jack, orada olduklarını biliyormuş, bir değnek alıp ineklere vurmaya başlamış, inekler de taşların, duvarların ve hendeklerin üzerinden sıçramaya, zıplamaya başlamış. İşte o zaman kral, "Jack'in söyledikleri yalan değilmiş," demiş.

O sıralar, her yedi yılda bir gelip onunla başa çıkacak cesur adamlar yoksa bir kralın kızını yiyen bir yılan varmış, Jack'in de bulunduğu o yerde bir prenses yaşıyormuş ve kral da yer altında tam yedi yıldır bir başkıran besliyormuş, alabildiğine azametli ve her an savaşmaya hazırmış.

O an gelip çatınca, prenses ve başkıran birlikte dışarı çıkıp sahile inmişler, tam oraya vardıklarında başkıran ne yapsa beğenirsiniz, yılan gelip zahmetsizce prensesi yutsun diye onu bir ağaca bağlamış ve kendi de gidip bir sarmaşığın ardına gizlenmiş. Prenses ona daha önce bundan söz ettiği için Jack ne olup bittiğini biliyormuş, hatta kız kendisine yardım edip edemeyeceğini sorduğunda Jack yardım edemeyeceğini söylemiş. Ama Jack o anda çıkagelmiş, ilk devin ona verdiği elbise varmış üzerinde, prensesin olduğu yere yaklaşmış ama prenses onu tanımamış. "Bir prensesin ağaca bağlanması doğru mu?" diye sormuş Jack. "Elbette değil," demiş prenses ve Jack'e olanları anlatmış, nasıl olup da yılanın kendisini almaya geleceğini söylemiş. Jack, "Birazcık başımı kucağına koyup uyumama izin ver, yılan gelirken beni uyandırırsın," demiş. Söylediği gibi de yapmış; kız, yılanın geldiğini görünce Jack'i uyandırmış. Jack uyanıp yılanla dövüşmüş ve yılanı denize kadar kovalamış. Kızı bağlayan ipi kesmiş ve yoluna gitmiş. Başkıran ağaçtan aşağı inmiş, prensesi kralın olduğu yere getirmiş ve, "Bugün bir dostum gelip yılanla dövüştü,

onca zaman yer altında kapalı kaldıktan sonra bıraz ürktüm ama yarın yılanla kendim dövüşeceğim," demiş.

Ertesi gün tekrar yola koyulmuşlar ve yine aynı şey olmuş; başkıran, prensesi, yılanın kolayca ve zahmetsizce ulaşabileceği bir yere bağlamış ve kendi de sarmaşığa gizlenmiş. Jack, ikinci devden aldığı elbiseyi giymiş ve yola çıkmış, prenses onu tanımıyormuş ama bir önceki gün olup biten her şeyi anlatmış, nasıl olup da hiç tanımadığı bir centilmenin gelip kendisini kurtardığından söz etmiş. Jack, prensesin kucağına uzanıp başını koyarak uyumak istediğini, yılan gelirken kızın kendisini uyandırabileceğini söylemiş. Her şey tümüyle önceki günkü gibi olmuş. Başkıran, prensesi krala götürüp bir başka arkadaşının prenses için dövüştüğünü söylemiş.

Ertesi gün, prenses, daha önce olduğu gibi sahile yollanmış ve birçok insan kralın kızını almaya gelen yılanı görmek için orada toplanmış. Jack, üçüncü devden almış olduğu elbiseyi kuşanmış, prenses onu yine tanımamış ve daha önceki gibi konuşmuşlar. Ama bu sefer Jack uykudayken, prenses onu tekrar bulabileceğinden emin olması gerektiğini düşünmüş, bir makas çıkarıp saçından bir tutam kesmiş, bunu da bir kâğıda sararak saklamış. Ve bir şey daha yapmış, Jack'in ayağındaki ayakkabılardan birini çıkarmış.

Yılanın yaklaştığını görünce Jack'i uyandırmış ve Jack, "Bu sefer yılana öyle bir şey yapacağım ki artık bir daha hiçbir kralın kızını yiyemeyecek," demiş. Devden aldığı kılıcı çıkarıp yılanın ensesine saplamış, öyle bir kan ve su fışkırmış ki karanın elli mil içlerine kadar yayılmış ve bu da onun sonu olmuş. Sonra da ortadan kaybolmuş, hiç kimse nereye gittiğini görmemiş; başkıran, prensesi krala götürerek onu kurtardığını iddia etmiş, bu durumdan en çok o faydalanmış ve kralın sağ kolu olmuş.

Ama evlilik hazırlıkları tamamlandığında, prenses, sakladığı bir tutam saçı çıkarmış ve ancak bu saçın sahibiyle

evleneceğini, sonra da ayakkabıyı gösterip bu ayakkabı kimin ayağına olursa onunla evleneceğini söylemiş. Başkıran, ayakkabıyı giymeye çalışmış, ama başparmağı bir türlü ayakkabıya sığmıyormuş, saçı da kızın hayatını kurtaran adamdan kestiği saça hiç benzemiyormuş.

Bunun üzerine kral, ayakkabıyı denemeleri için, ülkenin bütün soylu erkeklerini bir araya getiren bir davet vermiş. Bütün erkekler, ayakkabıyı giyebilmek için dülger ve doğramacılara gidip ayaklarına şekil verdirmeye çalışıyormuş, ama faydasız, hiçbiri o ayakkabıyı giyememiş.

Böyle olunca, kral, âlime gitmiş ve ne yapabileceğini sormuş. Âlim de ona yeni bir davet vermesini, ama bu sefer zenginler gibi fakirleri de çağırmasını söylemiş.

Davet verilmiş, insanlar akın akın davete gelmiş ama ayakkabı hiçbirinin ayağına uymamış.

Âlim, "Evin her ferdi burada mı?" diye sormuş. "İnekleri güden çocuk hariç herkes burada," diye yanıtlamış kral, "onun buraya gelmesini istemiyorum."

Bu sırada, Jack, aşağı avludaymış, kralın söylediğini duymuş ve çok öfkelenmiş, gidip kılıcını almış, kralın başını uçurmak için koşarak merdivenleri çıkmış, ama daha kralın yanına ulaşamadan anakapıyı tutan adam onu merdivenlerde görmüş ve sakinleştirmiş, merdivenlerin başına geldiğinde prenses onu görmüş, çığlık atarak kollarına koşmuş. Ayakkabıyı denemişler ve ayağına tam gelmiş, saçı da daha önce kesilen bir tutam saçla aynıymış; böylece evlenmişler ve üç gün üç gece süren büyük bir davet verilmiş.

Kutlamalar tam bitmiş ki üzerindeki çanlar çalarak bir geyik gelmiş pencerenin önüne. "İşte av burada, avcı ve zağar nerede?" diye seslenmiş. Bunu duyan Jack kalkmış, atını ve zağarı alıp geyiği avlamaya gitmiş. Bütün gün boyunca dere tepe düz gitmişler, gece olunca da geyik bir ormana girmiş. Jack de onun peşinden ormana dalmış, tek görebildiği duvarı çamurla kaplı bir kulübeymiş, içeri

girmiş, içeride ateşin başında oturan, neredeyse iki yüz yaşında ihtiyar bir kadın varmış. "Buradan geçen bir geyik gördün mü?" diye sormuş Jack. "Görmedim," demiş kadın, "ama bir geyiğin izini sürmek için çok geç oldu, bu gece burada konaklayabilirsin." "Atımı ve zağarı ne yapacağım?" diye sormuş Jack. "Şurada iki tel saç var, bağlamak için onları kullanabilirsin." Bunun üzerine Jack dışarı çıkıp atını ve zağarı bağlamış, içeri girdiğinde ihtiyar kadın, "Sen benim üç oğlumu öldürdün, ben de şimdi seni öldüreceğim," demiş. Her biri elli kilo ağırlığında bir çift boks eldiveni giymiş, tırnakları ise on beş inç uzunluğundaymış. Dövüşmeye başlamışlar, Jack zor durumdaymış. "Yardım et zağar!" diye bağırmış Jack, kadın ise, "Hadi saç, boğ onu!" diye haykırmış, zağarın boynundaki saç öldüresiye sıkıyormuş onu. "Yardım et at!" diye bağırmış Jack, kadın ise, "Hadi saç, boğ onu!" diye haykırmış, atın boynundaki saç iyice gerilip öldüresiye sıkıyormuş onu. Sonunda kadın, Jack'in işini görmüş ve kapıdan dışarı atmış.

Şimdi Bill'e dönelim. Bir gün bahçedeyken kuyuya şöyle bir göz atmış, kuyunun üstündeki suyun kana dönüştüğünü, altındaki suyun ise bal olduğunu görmüş. Bunun üzerine, gerisin geri eve girmiş ve annesine, "Jack'e ne olduğunu öğrenene dek aynı masada ikinci bir defa yemek yemeyeceğim ve aynı yatakta ikinci defa uyumayacağım," demiş.

Diğer atı ve zağarı alarak horozların hiç ötmediği, kornaların hiç duyulmadığı ve şeytanın borusunu hiç öttürmediği tepelere doğru yola koyulmuş. Sonunda dokumacının evine varmış, içeri girdiğinde dokumacı, "Hoş geldin, seni geçen sefer beni ziyaret ettiğinden daha iyi ağırlayacağım," demiş; öylesine birbirlerine benziyorlarmış ki onun Jack olduğunu zannetmiş. "Bu iyi" demiş Bill kendi kendine, "kardeşim burada bulunmuş." Ve oradan ayrılmadan önceki sabah dokumacıya bir kova altın vermiş.

Sonra kralın sarayına kadar gitmiş, kapıya vardığında merdivenlerden inen prensesi görmüş. Prenses, "Evine hoş geldin," demiş. Etraftaki herkes, "Evlendikten üç gün sonra ava gidip uzun bir süre evden uzakta kalman tuhaf," demiş. O gece prensesle kalmış ve prenses de o süre boyunca Bill'in kendi eşi olduğunu zannetmiş.

Sabah olunca sırtındaki çanlarla geyik tekrar gelmiş pencerelerin altına, "Av burada, avcılar ve zağarlar nerede?" diye seslenmiş. Bunun üzerine Bill kalkıp atını ve zağarı alarak tepeler ve düzlükler boyunca ormana dek onu izlemiş, ormana girdiğinde duvarları çamurla kaplı bir kulübe ve ateşin başında oturan ihtiyar bir kadın görmüş, kadın gece orada konaklamasını söylemiş, atı ve zağarı bağlaması için de iki tel saç vermiş. Ama Bill, Jack'ten daha zekiymiş ve dışarı çıkmadan önce iki tel saçı gizlice ateşe atmış. İçeri girdiğinde ihtiyar kadın, "Sen benim üç oğlumu öldürdün, ben de seni öldüreceğim," demiş; eldivenlerini giymiş ve dövüşmeye başlamışlar; Bill, "Yardım et at!" diye bağırmış, kadın ise, "Hadi saç, boğ onu!" diye haykırmış; saç ise "Yapamam, ateşteyim," diye yanıtlamış ihtiyar kadını. O sırada at içeri girip kadına bir çifte atmış. "Yardım et zağar!" demiş Bill, kadın ise, "Hadi saç, boğ onu!" diye haykırmış; "Yapamam, ateşteyim," demiş ikinci saç. Derken zağar kadına dişlerini geçirmiş, Bill ise kadını yere devirmiş ve kadın merhamet dilemiş. "Hayatımı ver bana," demiş, "ben de sana kardeşini, atını ve zağarını nerede bulacağını söyleyeyim." "Nerede?" diye sormuş Bill. Kadın, "Şöminenin üzerindeki değneği görüyor musun?" demiş, "onu al oradan, dışarı çık ve üç yeşil taşın olduğu yere git ve taşlara onunla vur, çünkü bu yeşil taşlar senin kardeşin, at ve zağar, bu yolla üçü de hayata dönecekler." "Pekâlâ, ama önce seni yeşil bir taş yapacağım," demiş Bill ve kadının başını uçurmuş.

Sonra dışarı çıkıp taşlara vurmuş, gerçekten de kardeşi Jack, atı ve zağarı sağ salim hayattaymış. Etraftaki diğer

taşlara da vurmaya başlamışlar, ve bu taşlar da insanlara dönüşmüş, daha önce taşlaşan yüzlerce ve binlerce insan.

Sonra da iki kardeş eve doğru yola koyulmuşlar; ama yolda gelirlerken, Bill'in geceyi karısıyla geçirdiğini duymaktan hoşlanmayan Jack yüzünden aralarında bir tartışma ya da münakaşa geçmiş, buna çok öfkelenen Bill, Jack'e bu değnekle vurmuş ve onu yeşil bir taşa dönüştürmüş. Sonra eve dönmüş ama prenses onun aklını kurcalayan bir şey olduğunu anlamış, bunun üzerine "Ben kardeşimi öldürdüm," demiş Bill. Hemen oraya gidip Jack'i tekrar hayata döndürmüş ve ondan sonra hep mutlu yaşamışlar, boy boy çocukları olmuş. Bir defasında ben de oradan geçiyordum, beni içeri çağırıp bir fincan çay ikram ettiler.

1902

YOL KENARINDA

Geçen gece birkaç İrlanda şarkısı dinlemek için Kiltartan yolundaki büyük bir yere gittim. Şarkıcıları beklerken ihtiyar bir adam ülkenin yıllar önce ölen güzellikleri ve çok iyi şarkı söylediğini bildiği bir adam hakkında bir ezgi mırıldandı, öyle ki, hiçbir at onu dinlemeden geçmiyor, duymak için başını çevirip kulak kabartıyordu. Sonra bir grup adam, delikanlı ve genç kız, başlarında şallarıyla ağaçların altında dinlemek için toplandı. Birisi *Sa Muirnin Diles'i* bir başkası da *Jimmy Mo Milestòr*'u söyledi, hepsi de acı dolu ayrılık, ölüm ve sürgün şarkıları. Sonra adamlardan bazıları ayağa kalktı ve dans etmeye başladı, bir başkası tempoyu iyice artırırken birisi de beni her şarkıdan daha fazla etkileyen mutlu buluşma şarkısı *Eiblin a Rùin*'i söyledi, zira şarkıdaki âşık, onu sevgilisine, çocukluğumda her gün gördüğüm bir dağın gölgesi altında söylüyordu. Sesler alacakaranlıkta eriyor ve ağaçlara karışıyordu, ve sözcükleri düşündüğüm zaman onlar da eriyip yok oluyor ve insan nesliyle iç içe geçiyordu. Artık beni daha eski dizelere, hatta unutulmuş mitolojilere götüren bir cümle, düşünsel bir tavır, duygusal bir biçimdi.Öyle uzağa gitmiştim ki dört nehirden birine varmışım ve yaşam ile bilgi ağacının köklerine dek cennetin duvarı boyunca onun akışını izliyormuşum gibi geldi bana. Kulübelerde kotarılmış ve insanı, biraz olsun göğe yükseliyor olduğu hissini verecek kadar uzağa götüren söz ya da düşüncenin olmadığı hiçbir şarkı ya da öykü yoktur; insan yükseliş hakkında ne kadar az şey bilse de, Ortaçağ varlıkbilimleri gibi, el değmemiş saygınlıklar boyunca dün-

yanın başlangıcına yükseldiğini bilir. Halk sanatı, gerçekte, düşünce aristokrasilerinin en eskisidir; geçici ve önemsiz olanı, bayağı ve içtenliksiz olan kadar kesin biçimde yadsıdığı için tümüyle zeki ve şıktır; nesillerin en basit ve unutulmaz düşüncelerini kendinde topladığı için her tür büyük sanatın kökleştiği topraktır. Hangi ateş kenarında konuşulsa, hangi yol kenarında söylense ya da hangi lentoya oyulsa, özgür bir aklın bütünlük ve biçim verdiği sanatların değeri, zamanı gelmişse eğer, bir çırpıda serpilir.

İmgesel bir geleneği dışlamış olan bir toplumda, yalnızca az sayıda insan –milyonlar içinden üç ya da dört bin kişi– kendi kişilikleri ve mutlu rastlantılar sayesinde, ve ancak büyük bir çabadan sonra imgesel şeyleri anlayabilir, ve o zaman 'imgelem insanın bizatihi kendisi olur.' Orta Çağ'da kiliseler bütün sanatları kendi hizmetine almıştı, çünkü insanlar imgelemin yoksunlaştırıldığını anladığında, gerçek bir ses –bazılarına göre o yegâne ses– sakınımlı umudun, direşken inancın ve anlama gayretinin uyanışı için ancak bütünlüksüz sözcüklerle konuşabilir, eğer hâlâ sessizliğe gömülmediyse. Ve eski şarkıları yeniden yaşatıp eski öyküleri kitaplarda toplayarak imgesel geleneği canlandıracak olan bizler Galilee savaşında yerimizi alabilirmişiz gibi görünüyor. İrlandalı olanlar ve az sayıda insan için zihinsel düşkünlüğün yolları demek olan başka yolları açmaya girişenlere de bu savaşta yer var. Onları yeri, "Eğer bu adamı salıverirsen Sezar'ın dostu değilsin," diye haykıran Musevilerin yanı.

1901

ALACAKARANLIĞA DOĞRU

Yıpranmış yürek, yıpranmış bir zamanda
Kurtul ağından yanlış ve doğrunun
Gül, ey yürek, bir daha koyu alacakaranlıkta
İç çek, ey yürek, sabah çiyinde bir daha
Anayurdun İrlanda hep genç yine de
Hep parıldıyor çiy ve alacakaranlık koyu
Yitse bile umudun ve yok olsa tutku
Yanarak kara çalan bir dilin ateşinde
Gel, ey yürek, yükseldiği yere tepelerin
Çünkü gizemli kardeşliği var orada
Tepelikli ormanın o derin ormanla
Ve değişen ay işler ruhunu hepsinin
Ve Tanrı ayakta yalnız borusunu üfleyip
Zaman ve dünya uçuyor hiç durmadan
Tutku bile incelikli değil koyu alacakaranlıktan
Ne de umut sabah çiyinden daha kadim

Tarihin alacakaranlığı, Kelt destanının görkeminde tüm dünyayı bir kez daha kat ediyor. Hayaletli şatolar, perilere eş seçilen genç kızlar, büyülü kaya oyukları, su atları, göl cinleri ve ölümlüler... W. B. Yeats, ulaşılmaz, mucizevi, gizemli ve delibozuk bir anlatıyla saldırıyor yerleşik düzenin sınır burçlarına. Zincirlerinden kurtulan söylence, inanç ve kurumla *söz* alıyor. Zaman, bekliyor.

Kapak deseni, Kelt Haçı, Gaut Björnsson

edebiyat

mit, düşlem, folklor

ISBN 975-8457-35-7

357000